

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM BİLİM DALI

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK
ÖĞRENCİLERİNİN EMPATİK EĞİLİMLERİ İLE
İLETİŞİM BECERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN EĞİTİM
PROGRAMLARI AÇISINDAN İNCELENMESİ

Bayram Alper ALTINOK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR-2022

©2022- Bayram Alper ALTINOK

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM BİLİM DALI

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK
ÖĞRENCİLERİNİN EMPATİK EĞİLİMLERİ İLE
İLETİŞİM BECERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN EĞİTİM
PROGRAMLARI AÇISINDAN İNCELENMESİ

EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN
GUIDANCE AND PSYCHOLOGICAL COUNSELİNG
STUDENTS' EMPATHIC TENDENCIES AND
COMMUNICATION SKILLS IN TERMS OF
EDUCATIONAL PROGRAMS

Hazırlayan

Bayram Alper ALTINOK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Prof. Dr. Hacı Ömer BEYDOĞAN

KIRŞEHİR-2022

KABUL VE ONAY

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi, Bayram Alper ALTINOK tarafından hazırlanan “Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Öğrencilerinin Empatik Eğilimleri İle İletişim Becerileri Arasındaki İlişkinin Eğitim Programları Açısından İncelenmesi” isimli tez çalışması 06.06.2022 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği/oyçokluğu ile **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman(İmza)

Prof. Dr. Hacı Ömer BEYDOĞAN

Üye.....(İmza)

Prof. Dr. Hayati AKYOL (Başkan)

Üye.....(İmza)

Doç. Dr. Davut AYDIN

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../20

(İmza)

Prof. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezinin kâğıt ve elektronik kopyalarının Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezinin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezinin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezinin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

.../.../20..

Bayram Alper ALTINOK

İmza

ÖZET

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Öğrencilerinin Empatik Eğilimleri İle İletişim Becerileri Arasındaki İlişkinin Eğitim Programları Açısından İncelenmesi

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: Bayram Alper ALTINOK

Danışman: Prof. Dr. Hacı Ömer BEYDOĞAN

2022-(XVI+103)

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı

Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı

Jüri

Prof. Dr. Hayati AKYOL

Prof. Dr. Hacı Ömer BEYDOĞAN

Doç. Dr. Davut AYDIN

Bu çalışmanın amacı rehberlik ve psikolojik danışmanlık lisans programı öğrencilerinin empatik eğilimleri ile iletişim becerileri arasındaki ilişkinin eğitim programları açısından incelenmesidir. Bu kapsamda öğrencilerin, empatik eğilimleri ile iletişim becerileri arasındaki ilişkiyi saptamak ve cinsiyet, sınıf düzeyi ve mezun olunan lise türüne göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek ve çalışmada incelenen empati ve iletişimin, güncel rehberlik ve psikolojik danışmanlık lisans programı içeriğinde nasıl yer aldığı belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmaya, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi ve Yozgat Bozok Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programlarında ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıfta okuyan toplam 304 öğrenci katılmıştır. Yapılan çalışma, hem nicel hem de nitel verileri içerdiği için karma yöntem modeli kullanılmıştır. Çalışmada nicel olarak genel tarama modellerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Nitel olarak ise doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Yapılan çalışmada veriler, araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu, Dökmen (1988) tarafından geliştirilen Empatik Eğilim Ölçeği, Korkut Owen ve Bugay (2014) tarafından geliştirilen İletişim Becerileri Ölçeği ve YÖK 2018 Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programı aracılığı ile toplanmıştır. Çalışmada nicel olarak elde edilen veriler SPSS 22.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin normal dağılım gösterdiğine karar verildikten sonra, empatik eğilim ile iletişim becerileri arasındaki ilişkiyi belirlemek için pearson korelasyon analizi, cinsiyet, sınıf düzeyi ve mezun olunan lise türüne göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi için sırasıyla bağımsız örneklem t testi ve tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Çalışmada nitel olarak elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Yapılan çalışmada elde edilen bulgular neticesinde; rehberlik ve psikolojik danışmanlık öğrencilerinin empatik eğilimleri ile iletişim becerileri arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin empatik eğilimlerinin cinsiyetlerine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği tespit edilirken; sınıf düzeyi ve mezun olunan lise türüne göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Öğrencilerin iletişim becerileri toplam puanlarının ise cinsiyetlerine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği tespit edilirken; sınıf düzeyi ve mezun olunan lise türüne göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği tespit edilmiştir. İletişim becerileri ölçeği tüm alt boyutları ile cinsiyetleri arasında anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği sonucu tespit edilirken; iletişim becerileri ölçeği tüm alt boyutlarının sınıf düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği sonucu tespit

edilmiş, iletişim becerileri ölçeği alt boyutlarından sadece iletişim ilkeleri ve temel beceriler alt boyunda mezun olunan lise türüne göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği sonucu tespit edilmiştir. Çalışmada, rehberlik ve psikolojik danışmanlık lisans programında, empatinin ders içeriğinde yer aldığı, iletişimin ise ders olarak ve ders içeriklerinde yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma sonunda, rehberlik ve psikolojik danışmanlık eğitim programında empati ve iletişimin nasıl yer alabileceğine yönelik olarak önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Eğitim Programı, Empatik Eğilim, İletişim, İletişim Becerileri, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

ABSTRACT

NAME OF THESIS

**Examination Of The Relationship Between Guidance And Psychological Counseling
Students' Empathic Tendencies And Communication Skills In Terms Of Educational
Programs**

M.Sc.Thesis.

Preparer: Bayram Alper ALTINOK

Advisor: Prof. Dr. Hacı Ömer BEYDOĞAN

2022-(XVI+103)

Kırşehir Ahi Evran University,

Graduate School Of Social Sciences Educational Sciences Department

Education Programs And Teaching Science

Jury

Prof. Dr. Hayati AKYOL

Prof. Dr. Hacı Ömer BEYDOĞAN

Assoc. Prof. Davut AYDIN

The aim of this study is to examine the relationship between empathic tendencies and communication skills of guidance and psychological counseling undergraduate program students in terms of education programs. In this context, it is aimed to determine the relationship between students' empathic tendencies and communication skills, to determine whether they differ according to gender, grade level and type of high school graduated, and to determine how empathy and communication examined in the study are included in the current guidance and psychological counseling undergraduate program. A total of 304 second, third and fourth grade students in the Guidance and Psychological Counseling undergraduate programs of Kırşehir Ahi Evran University and Yozgat Bozok University participated in the study. Since the study includes both quantitative and qualitative data, a mixed method model was used. In the study, the relational survey model, one of the general survey models, was used quantitatively. Qualitatively, the document analysis method was used. In the study, data were collected through the Personal Information Form prepared by the researcher, Empathic Tendency Scale developed by Dökmen (1988), Communication Skills Scale developed by Korkut Owen and Bugay (2014), and YÖK 2018 Guidance and Psychological Counseling undergraduate program. Quantitative data obtained in the study were analyzed using the SPSS 22.0 program. After it was decided that the data showed a normal distribution, Pearson correlation analysis was used to determine the relationship between empathic tendency and communication skills, independent sample t-test and one-way analysis of variance were applied to determine whether there were differences according to gender, grade level and type of high school graduated, respectively. The data obtained qualitatively in the study were analyzed using the descriptive analysis method. As a result of the findings obtained in the study; It has been determined that there is a positive and moderately significant relationship between the

empathic tendencies of the guidance and psychological counseling students and their communication skills. While it was determined that the empathic tendencies of the students differed significantly according to their genders; It has been determined that there is no significant difference according to the grade level and the type of high school graduated from. While it was determined that the total scores of students' communication skills differed significantly according to their genders; It has been determined that there is no significant difference according to the grade level and the type of high school graduated from. While it was determined that there was a significant difference between all sub-dimensions and genders of the communication skills scale; It was determined that all the sub-dimensions of the communication skills scale did not differ significantly according to the grade level, and it was determined that only the communication principles and basic skills sub-dimensions of the communication skills scale differed significantly according to the type of high school graduated. In the study, it was concluded that empathy is included in the course content in the guidance and psychological counseling undergraduate program, and communication is included in the course content and as a course. At the end of the study, suggestions were made on how to include empathy and communication in the Guidance and Psychological Counseling training program.

Keywords: Education Program, Empathic Tendency, Communication, Communication Skills, Guidance and Psychological Counseling

ÖN SÖZ

Günlük hayatımızı iletişim kullanarak devam ettiririz.. İletişin kurmak, bireyin ihtiyaçlarını karşılaması için gereklidir. Kurduğumuz iletişimin olumlu olarak sürdürülmesinde ise iletişimin niteliği önemlidir. İletişimin nitelikli olması noktasında, empatinin önemi ortaya çıkmaktadır. İnsanlar birbirlerini anladıkça, birbirlerini fark ettikçe bu durum, kurdukları iletişime yansır. Kurulan iletişim sürecinde empati kullanılırsa, bu durum iletişimin kalitesine, devamlılığına bir etkisi olabilir ve bununda topluma olumlu yönde bir yansımaları olabilir. Hem empati hem de iletişim, birbirlerini etkileme gücüne sahip ve günlük yaşantımızda belirleyici olan iki faktör olarak ön plana çıkmaktadır.

Rehberlik ve psikolojik danışmanlık öğrencilerinin eğitim-öğretim sürecinde birtakım bilgi ve becerilere sahip olarak programdan mezun olmaları beklenmektedir. Empati, rehberlik ve psikolojik danışmanlık alanında danışmanın danışanını anlayabilmesi ve anladığını gösterebilmesi noktasında önemlidir ve danışmanlık sürecinde, danışmanlar tarafından kullanılması gerekmektedir. Psikolojik danışmanın empatik eğilimi ne kadar fazla olursa danışmanlık sürecinde empatiyi kullanabilmesi kolaylaşır. Danışman, empatik tepki verirken, iletişimi kullanır. Psikolojik danışmanın iletişimi olumlu yönde kullanması danışanın, hem danışmanlık sürecine hem de danışmanına karşı bir güven duymasına yardımcı olur. Empatik eğilimin, iletişim becerilerinin kullanılabilmesi üzerinde etkisinin olabileceği düşünülmektedir. Psikolojik danışmanlık sürecinde empati, danışmanlık sürecinin etkili ve verimli olabilmesinde önemlidir. Psikolojik danışman, danışanın problemini ya da sorununu anlamadan, ne hissettiğini, ne düşündüğünü bilmeden bir çözüm üretmez. Danışman çözüm üretirken, danışmanlık becerilerini kullanır. Bu becerilerin kullanılması ise iletişim aracılığıyla gerçekleştirir.

Lisans programında yer alan derslerin öğrencilerin empatik eğilimlerini artırabilmesi ve iletişim becerilerini etkili olarak kullanabilmesi üzerinde olumlu bir etkisinin olacağı öngörülmektedir. Ancak empati ve iletişimin önemli olduğu Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık alanında, empatik eğilim ile iletişim becerileri arasındaki ilişkiyi incelemek ve programda nasıl yer aldığının belirlenmesine yönelik olarak alan yazında herhangi bir çalışmanın yapılmadığı görülmektedir. Bu noktada, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık öğrencilerinin empatik eğilimleri ile iletişim becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla bu çalışma yapılmıştır. Öğrencilerin empatik eğilimleri ile iletişim becerilerinin; cinsiyet, sınıf düzeyi ve mezun olunan lise türüne göre farklılık gösterip

göstermediği incelenmiş daha sonra empati ile iletişimin güncel lisans programı içeriğinde nasıl yer aldığı incelenmiştir. Çalışma sonucunda elde ettiğimiz verilerle, öğrencilerin empatik eğilimleri ile iletişim becerilerinin her ikisinin de birbirlerini nasıl etkilediğini ve danışmanlık sürecinde etkili ve olumlu yönde kullanılabilmesinin ne tür sonuçları olabileceğine yönelik fikir elde edilebilmesi açısından alan yazına katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

Tez yazma sürecimde bilgisiyle ve tecrübesiyle bana her zaman destek olan tez danışmanım Prof. Dr. Hacı Ömer BEYDOĞAN'a çok teşekkür ederim. Yüksek lisans eğitimim boyunca ders aldığım bütün hocalarıma ve hiçbir zaman bana karşı desteklerini esirgemeyen babam Harun ALTINOK ve annem Elmas ALTINOK'a çok teşekkür ederim.

Kırşehir-2022

Bayram Alper ALTINOK

İÇİNDEKİLER

Sayfa

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	v
ÖN SÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xv
SİMGELER VE KISALTMALAR	xvi
BÖLÜM 1	1
1. GİRİŞ	1
1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEM DURUMU	4
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI	8
1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	9
1.4. SAYILTILAR	10
1.5. SINIRLILIKLAR	10
1.6. TANIMLAR	11
BÖLÜM II	12
2. 1. KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ LİTERATÜR	12
2.1.1. İÇERİK OLARAK EMPATİNİN TANIMI VE GELİŞİMİ	12
2.1.2. İÇERİK OLARAK EMPATİNİN BİLEŞENLERİ NELERDİR?	14
2.1.3. EMPATİK EĞİLİM VE EMPATİK BECERİ NEDİR?	15
2.1.4. İÇERİKTE EMPATİ İLE KARIŞTIRILAN KAVRAMLAR	16

2.1.4.1. EMPATİ VE SEMPATİ FARKI NEDİR?	16
2.1.4.2. EMPATİ VE ÖZDEŞLEŞME FARKI NEDİR?	16
2.1.4.3. EMPATİ VE İÇTENLİK FARKI NEDİR?	17
2.1.4.4. EMPATİ VE SEZGİSEL TANI FARKI NEDİR?	17
2.1.4.5. EMPATİ VE ACIMA FARKI NEDİR?	17
2.1.5. PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK İÇERİĞİNDE EMPATİNİN ÖNEMİ ..	18
2.1.6. EMPATİK İLETİŞİM NEDİR ?	20
2.1.7. EMPATİ KURULMASI İÇİN GEREKLİ OLAN ÖGELER	21
2.1.8. İLETİŞİM NEDİR?	22
2.1.9. İLETİŞİMİN ÖGELERİ.....	24
2.1.9.1. KAYNAK	24
2.1.9.2. MESAJ (İLETİ)	24
2.1.9.3 KODLAMA VE KOD AÇMA	25
2.1.9.4. KANAL	25
2.1.9.5. HEDEF.....	26
2.1.9.6. GERİBİLDİRİM (DÖNÜT)	26
2.1.9.7. GÜRÜLTÜ	27
2.1.10. İLETİŞİM MODELLERİ.....	27
2.1.10.1. Lasswell Modeli.....	27
2.1.10.2. Shannon ve Weaver Modeli.....	28
2.1.10.3. Osgood ve Schramm Modeli	29
2.1.10.4. Dance'ın Spiral Modeli.....	30
2.1.10.5. Aristo Modeli	31
2.1.11. İLETİŞİM TÜRLERİ.....	31
2.1.11.1. KİŞİ İÇİ İLETİŞİM	32
2.1.11.2. KİŞİLER ARASI İLETİŞİM	32

2.1.11.2.1. SÖZLÜ İLETİŞİM	33
2.1.11.2.2. SÖZSÜZ İLETİŞİM	34
2.1.11.3. ÖRGÜT İLETİŞİMİ	36
2.1.11.4. KİTLE İLETİŞİMİ	37
2.1.12. İLETİŞİMİN AMACI VE ÖNEMİ	37
2.2. KONU İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR	40
2.2.1 Konu İle İlgili Olarak Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar	40
2.2.2. Konu İle İlgili Olarak Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar	45
BÖLÜM III.....	47
3. YÖNTEM	47
3.1 ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	47
3.2. ARAŞTIRMA EVREN VE ÖRNEKLEMİ.....	48
3.3. VERİ TOPLAMA ARACI.....	49
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu.....	49
3.3.2. Empatik Eğilim Ölçeği	50
3.3.3. İletişim Becerileri Ölçeği	50
3.3.4. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Programı	51
3.4. İŞLEM SÜRECİ	51
3.5. VERİLERİN ANALİZİ.....	52
BÖLÜM IV	54
4. BULGULAR.....	54
4.1. ARAŞTIRMANIN ALT PROBLEMLERİNE İLİŞKİN BULGULAR	55
BÖLÜM V	69
5. SONUÇ-TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	69
5.1 SONUÇ VE TARTIŞMA	69
5.2. ÖNERİLER	82

KAYNAKÇA	84
EKLER	96
EK 1. Resmi Yazışma ve İzin Belgeleri	97
EK 2. Kişisel Bilgi Formu	100
EK 3. Empatik Eğilim Ölçeği	101
EK 4. İletişim Becerileri Ölçeği	102
ÖZGEÇMİŞ	103

TABLolar LİSTESİ

Tablo 3.1. Değişkenlere Göre Örneklem Grubuna Ait İstatistikler	48
Tablo 3.2. Empatik Eğilim Ölçeği Puanlarına İlişkin Normal Dağılım Sonuçları	52
Tablo 3.3. İletişim Becerileri Ölçeği Puanlarına İlişkin Normal Dağılım Sonuçları	53
Tablo 4.1. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Öğrencilerinin Empatik Eğilim Ölçeği Puanlarının Betimsel İstatistik Değerleri	54
Tablo 4.2. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Öğrencilerinin İletişim Becerileri Ölçeği Puanlarının Betimsel İstatistik Değerleri	54
Tablo 4.3. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Programı Öğrencilerinin Empatik Eğilimleri İle İletişim Becerileri Toplam Puanları Arasındaki Korelasyon Değerleri ..	55
Tablo 4.4. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Öğrencilerinin Empatik Eğilimleri İle İletişim Becerileri Alt Boyutları Arasındaki Korelasyon Değerleri.....	55
Tablo 4.5. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Öğrencilerinin Empatik Eğilim Puanlarının Cinsiyete Göre t Değerleri.....	56
Tablo 4.6. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Öğrencilerinin Empatik Eğilim Puanlarının Sınıflara Göre ANOVA Sonuçları	57
Tablo 4.7. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Öğrencilerinin Empatik Eğilim Puanlarının Mezun Olunan Lise Türüne Göre ANOVA Sonuçları.....	57
Tablo 4.8. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Öğrencilerinin İletişim Becerileri Puanlarının Cinsiyete Göre t Değerleri.....	58
Tablo 4.9. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Öğrencilerinin İletişim Becerileri Alt Boyutlarının Cinsiyete Göre t Değerleri.....	59
Tablo 4.10. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Öğrencilerinin İletişim Becerileri Puanlarının Sınıflara Göre ANOVA Sonuçları	60
Tablo 4.11. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Öğrencilerinin İletişim Becerileri Alt Boyutlarının Sınıflara Göre ANOVA Sonuçları.....	60
Tablo 4.12. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Öğrencilerinin İletişim Becerileri Puanlarının Mezun Olunan Lise Türüne Göre ANOVA Sonuçları.....	61

Tablo 4.13. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Öğrencilerinin İletişim Becerileri Alt Boyutlarının Mezun Olunan Lise Türüne Göre ANOVA Sonuçları.....	62
Tablo 4.14. İletişim İlkeleri ve Temel Beceriler Alt Boyutu Gruplar Arası Varyans Homojenlik Testi Tablosu	63
Tablo 4.15. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Öğrencilerinin İletişim İlkeleri ve Temel Beceriler Alt Boyutu İle Mezun Olunan Lise Türü Arasında LSD-Çoklu Karşılaştırma Sonuçları	63
Tablo 4.16. YÖK Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Programı Ders İçeriklerinde Empatinin Yer Aldığı Dersler.....	65
Tablo 4.17. YÖK Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Programı İletişim Dersleri...	66
Tablo 4.18. YÖK Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Programı Ders İçeriklerinde İletişimin Yer Aldığı Dersler	67

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1. Lasswell İletişim Modeli.....	28
Şekil 2.2. Shannon ve Weaver Modeli	29
Şekil 2.3. Osgood ve Schramm Dairesel İletişim Modeli	30
Şekil 2.4. Dance Spiral Modeli	31
Şekil 2.5. Aristo İletişim Modeli	31
Şekil 2.6. Kişiler Arası İletişim Modeli	33

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar

Açıklamalar

EEÖ

Empatik Eğilim Ölçeği

İBÖ

İletişim Becerileri Ölçeği

MEB

Milli Eğitim Bakanlığı

RPD

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

YÖK

Yükseköğretim Kurumu

BÖLÜM 1

Bu bölümde; giriş, araştırmanın problem durumu, araştırmanın amacı ve araştırmanın önemi, varsayımlar, sınırlılıklar ve tanımlar açıklanmıştır.

1. GİRİŞ

Yirmi birinci yüzyılda her geçen gün gelişen teknoloji ve buna bağlı olarak bilginin hızla yayılması toplumu da etkilemiş ve aynı zamanda toplumu hem gelişmeye hem de değişmeye yönlendirmiştir. Meydana gelen bu değişim ve gelişimden hiç şüphesiz eğitim sistemimizin içerisinde yer alan programlarda etkilenmiştir. Geçmişten günümüze kadar hazırlanmış olan programlarda kısmi ya da detaylı değişiklikler yapıldığı görülmektedir. Hazırlanan programlar doğrultusunda, eğitim sisteminde öğrenciler, çeşitli meslek gruplarından mezun olmaktadır. Psikolojik danışmanlık mesleğini yapmak isteyen öğrenciler de eğitim fakültelerinde belli bir eğitim-öğretim sürecinden geçtikten sonra psikolojik danışman olabilmektedirler. Türkiye’de rehberlik ve psikolojik danışmanlık eğitimi elli yılı aşkın süredir üniversitelerde sürdürülmektedir.

Türkiye’de ilk Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programı 1965’te Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi “Eğitim Psikolojisi ve Rehberlik” bölümü ile başlatılmıştır (Kuzgun,1993;Akt.Doğan,1996:34). 1982 yılında ise 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu’nu ile Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık alanında, üniversitelerde “Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı” ismiyle lisans “Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık” programları başlatılmıştır (Ültanır,2005:106). Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK,2007b:148) tarafından 1983-1984 öğretim yılında uygulanan rehberlik ve psikolojik danışmanlık lisans programında, derslerin kategorilere ayrılmadığı ve o dönemdeki Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programında, kişiler arası ilişkiler dersine yer verildiği görülmektedir. Günümüzde ise, Yükseköğretim Kurulu’nun hazırladığı program içeriğinde, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık eğitimi sürdürülmekte iken, geçmiş dönemde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programlarında farklılıkların olduğu belirtilmektedir.

Akkoyun (1995:7), rehberlik ve psikolojik danışmanlıkta unvan ve program sorununa dikkat çekmiş ve uygulanan Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık programları arasında önemli farklılıkların olduğu, programların birbirleri ile benzerlik göstermediği ve bazı üniversitelerin çok uçta olduğunu açıklamıştır. O dönemde programda yer alan derslerin; sosyal temeller, psikolojik temeller, istatistik-araştırma test, eğitim-öğretmenlik formasyonu, rehberlik ve psikolojik danışmanlık ve özel eğitim olarak sınıflandırıldığı görülmektedir. Sosyal temellerin içerisinde, insan ilişkileri dersi ve kitle iletişimi dersi yer alırken, psikolojik temellerde ise iletişim psikolojisi dersine yer verilmiştir. O dönem uygulanan Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programında, empati ile ilgili bir dersin olmadığı görülmektedir.

1990'lı yıllarda eğitim fakültesi programlarının o günün gerisinde olduğu ve yeniden hazırlanması gerektiği fikri ağırlık kazanmış, üniversitelerde bu programların yeniden hazırlanması ve düzenlenmesi hedefiyle 1994 – 1998 yılları arasında YÖK ve Dünya Bankası işbirliğiyle “Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi Projesi” ismiyle bir proje gerçekleştirilmiştir (Akdemir,2013:19). Fakat, 1996 yılında YÖK ve Dünya Bankası işbirliği ile psikolojik danışman eğitime yönelik programların tekrar yapılandırılması için çaba gösterilmiş olsa da büyük destek görmemiştir (Korkut ve Mızıkacı,2008:109). Nitekim, YÖK (1998) öğretmen yetiştirme lisans programlarında, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programının yer almadığı görülmektedir.

2000 yılına gelindiğinde ise Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık anabilim dalları öncülüğünde, programların yeniden hazırlanması çalışmalarına başlanmış ve 2004 yılında tamamlanmıştır. Yeniden hazırlanan programlar, üniversitelerin üçte biri tarafından uygulandıktan sonra, YÖK tarafından kaldırılmıştır (Şahan,2019:22). 13 Nisan 2007’de ise YÖK Genel Kurul Kararı ile Eğitim Bilimleri bölümüne bağlı “Eğitimde Psikolojik Hizmetler” anabilim dalının ismi, “Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık” olarak değiştirilmesine karar verilmiş ve YÖK tarafından Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık programlarının süreç içerisinde farklılaşması ve başka amaçlara yönelmeleri sebebiyle, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık programı tekrar gözden geçirilmiş, MEB programları, sivil toplum örgütlerinin önerileri ve akademisyenlerin fikirleri dikkate alınıp ortak bir program hazırlanmıştır (Yüksek Öğretim Kurulu [YÖK], 2007b:64). YÖK tarafından hazırlanan Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programının üniversitelerde ortak program olarak uygulanmaya başlandığı görülmektedir.

YÖK 2007 rehberlik ve psikolojik danışmanlık lisans programında derslerin; alan ve alan eğitimi, öğretmenlik meslek bilgisi ve genel kültür kategorilerinde ayrıldığı görülmektedir. YÖK 2007 Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programında insan ilişkileri ve iletişim dersi zorunlu bir ders olarak programda yer alırken, programda ders ve ders içeriklerinde, empatinin ya da empatinin yer aldığı terapötik koşulların olmadığı görülmektedir (YÖK,2007a:111). Küçükahmet (2007:207), eğitim fakültesi programlarında öğrencilere üç tür bilginin verildiğini açıklamıştır. Öğretmenlik meslek bilgisi dersleri, öğrenciye kim, niçin, nerede ve nasıl öğretmelidir sorularını yanıtlayan derslerdir. Alan bilgisi dersleri, öğretim alanına yönelik derin ve geniş alan bilgisini içeren derslerdir. Genel kültür dersleri ise küçük bilgi, olgu ve olay kategorilerini büyük yapıya oturtmayı sağlayan genel kültürü içeren derslerdir.

Empatinin, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programında yer almaması, öğrencilerin empatiyi kullanabilmeleri üzerinde olumsuz yönde bir etkisi olabilir. Bu durumda, öğrencilerin danışmanlık sürecine yönelik öğrendikleri bilgileri etkin ve verimli bir şekilde kullanmalarını zorlaştırabilir. Nitelikli öğretmenlerin yetişebilmesi için öğretmenlerin aldıkları eğitimin içeriği ve niteliği çok önemlidir. Öğretmen adaylarının eğitimleri süresinde birtakım becerileri kazanmış olmaları beklenir (Orhan Eret,2017:197). Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık faaliyetlerinin psikolojik danışmanlar tarafından etkili ve verimli olarak sürdürülebilmesinde, empati ve iletişim becerilerine sahip olunmasının gerekli olduğu ve bununda öğrenim gördüğü lisans programı ile sağlanabileceği düşünülmektedir. Bu noktada da lisans eğitiminin işlevselliği ön plana çıkmaktadır. Program işlevsel olursa, öğrencilerin empati ve iletişim becerilerini kullanabilmeleri üzerinde olumlu yönde bir etkisi olabilir.

Birey görevinde ne kadar deneyimli, mesleğinde gerekli olan bilgi, beceri ve değerlere ne kadar fazla sahipse görev yaptığı hasta veya danışana o derece etkisi olur. Bununla beraber insanla görev yapan mesleklerde bireylerin yaşamlarına dokunabilmek ve etkisi olan mesleki müdahale yapabilmek için sahip olunması gerekli olan becerilerden birisi iletişim, diğeri ise empatidir (Akgün ve Çetin, 2018:104). İnsanlarla görev yapan psikolojik danışmanların öğrenim gördükleri güncel lisans programında, empati ve iletişim konusunun yer almasının gerekli olduğu düşünülmekte ve eğitim fakültelerinde öğrenim gören psikolojik danışman adaylarının program sonunda, empatik eğilime ve iletişime becerilerine sahip olarak mezun olmalarının, empatiyi ve iletişimi meslek hayatlarında sadece danışanlarına karşı değil aynı zamanda eğitimin diğer paydaşlarına yönelik etkili ve

olumlu yönde kullanabilmelerini sağlayabileceği düşünülmektedir. Böylelikle eğitim ve öğretim faaliyetlerinin daha anlaşılır ve daha verimli olarak sürdürülebilmesine olumlu bir etkisinin olabileceği öngörülmektedir.

1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEM DURUMU

İletişim, insan hayatında doğduğu anda başlayan ve gelişmeye devam eden bir beceridir. Aynı zamanda iletişim, hayatımızın nasıl devam ettiğine ve nasıl devam edeceğine yön veren bir olgudur. İletişimin sağlıklı bir şekilde yürütülmesinde ise en önemli öğelerden bir tanesi, empati ögesidir. İletişimde, empati kurduğumuz zaman karşımızdaki bireyi ya da grupları anlayabilir, onların penceresinden olay ya da durumlara bakabiliriz. Karşımızdaki birey ya da gruplara empati yaparak iletişim kurduğumuz zaman, birey veya gruplar anlaşıldığını hisseder ve her iki tarafta da güven ilişkisi oluşur.

Psikolojik danışmanlık sürecinin önemli unsurlarından birisinin de danışman ile danışan arasında kurulan güven ortamının olduğu düşünülmektedir. Güven ortamı kuruldukça danışan direncini kırmaya ve kendisini açmaya başlayabilir. Danışanın, psikolojik danışmana ve danışma sürecine güven duymasında ise psikolojik danışman tarafından empatinin kurulması ve bunun iletişim becerilerinin kullanılarak iletilmesi olduğu düşünülmektedir. Psikolojik danışmanların empatik tepki verebilmesi ve iletişim becerilerini kullanabilmelerinde ise öğrenim gördükleri eğitim-öğretimin niteliği büyük önem taşımaktadır. Psikolojik danışmanların yetiştirilmesi planlı, düzgün, sistematik olarak süren, kendisini yenileyen ve geliştiren bir eğitim sistemi ile mümkündür. Psikolojik danışman adaylarının, üniversite hayatında nitelikli bir eğitim-öğretimden geçerek mezun olmaları, ileride donanımlı bir şekilde meslek hayatına atılmalarını ve mesleklerini sürdürmelerini kolaylaştırabilir. Nitelikli psikolojik danışman adayının yetiştirilmesinde ise hazırlanan eğitim programları belirleyici bir öge olarak ön plana çıkmaktadır.

Eğitim programı, öğrencilerin yaşantılarının düzenlenmesi anlamında kullanılmakta ve okul içinde ve dışındaki bütün faaliyetleri kapsamaktadır. Öğretim programı ise eğitim programının içindedir ve eğitim durumları ile ilgili tüm etkinlikleri içine alır (Çubukçu,2015:70). Gelişen ve değişen şartlar, eğitim programlarının geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu noktada psikolojik danışman adaylarının nasıl bir eğitim-öğretim sürecinden geçtiği ve niteliğinin nasıl olduğu, mezun olduktan sonra kendi alanına yönelik

bilgi ve becerileri nasıl kullanabildiğinin gözlenmesi açısından programlar önem taşımaktadır.

Eğitim programları, ulusal veya uluslararası seviyede nitelikli bir eğitim sisteminin kurulması, ülkenin gelişmesini ve büyümesini sağlayacak kaliteli insan gücünü yetiştirme, sosyal ve kültürel değerlerin muhafaza edilmesini ve ilerlemesini destekleme gibi hedeflere yönelik olarak geliştirilirler (Özdemir,2009:127). Program geliştirme, toplumda sürüp giden eğitim etkinliklerine temel oluşturması nedeniyle ülkelerin eğitimlerinde vazgeçilmez ve önemli bir unsurdur (Gökmenoğlu ve Eret,2011:678). Belirtildiği gibi program geliştirme, birden çok hedef esas alınarak hazırlanır. Bu hedeflerin gerçekleştirilmesinde ise önceki programın sonuçları belirleyici bir faktör olarak ön plana çıkmaktadır. Önceki programda hangi hedeflerin gerçekleştirilip, hangi hedeflerin gerçekleştirilemediği, yeni hazırlanan programda temele alınmaktadır.

Program geliştirme sürecinde, daha önceki programın işlemeyen yönleri belirlenerek, buna göre yeni program geliştirme yoluna gidilmektedir. Program geliştirme, bugüne kadarki yapılmış çalışmaların, planlama, uygulama ve değerlendirmenin yorumlanması ve önceki yanlışların bulunması ve sonraki program geliştirme çalışmalarında dikkate alınması yönünden önemlidir (Ünal, Coştu ve Karataş,2004:185). Erişen (1998)'e göre programlardaki eksikliklerin belirlenip, değişimlere ve yeniliklere göre tekrar düzenleme yapıldıkça, eğitimde kalitenin artması beklenmektedir. Program geliştirme, sürekli olarak ilerleyen bir süreçtir.

Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin olduğu göz önüne alındığında, bu gelişmeler birtakım ihtiyaçların oluşmasına neden olabilmektedir. Program geliştirme sürecinde ihtiyaç analizi yapılırken, bireyin ihtiyaçları, toplumun ihtiyaçları ve konu alanının ihtiyaçlarının dikkate alınarak yapılması gerekmektedir (Karacaoğlu,2012:206). YÖK (2018b:11-12) tarafından 2018 yılında uygulanmaya başlanan öğretmen yetiştirme lisans programları hazırlanmadan önce açıklanan ihtiyaçlarda; programdaki alan eğitimi ve öğretmenlik meslek derslerinin yeniden oluşturulmasının gerekliliği, programlarda alan eğitimi ve öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin fazla olmasının gerekliliği, öğretmenlik uygulamalarına daha fazla zamanın ayrılması ve öğretmenlik uygulamalarının daha yapılandırılmış olarak gerçekleştirilmesi şeklinde açıklanmıştır.

Öğrenci merkezli bir öğretimde program geliştirirken, programda öğrenci mezun olduktan sonra iş hayatında, kullanacağı bilgilerle karşı karşıya gelir. Öğretim süreci, öğrencinin girişte ve ders devam ederken sahip olduğu bilgi ve deneyimine göre ayarlanmalıdır (Doğan,1974:375). Eğitim programları işlevsel olmalıdır. Programda yer alan hedefler, konular ve etkinlikler yaşamda kullanılacak becerileri içermelidir. İyi bir programın, kişinin yeteneklerini meydana çıkarması ve geliştirmesi beklenir. Program, öğrencilerin seçtiği meslekte başarılı olmalarına yardımcı olacak, bilgi, beceri ve tutumları kapsamını öngörür (Aydın,1996:125). Bu noktada programdaki derslerin, hem içerik hem de pratik yönünden öğrencilere meslek hayatlarında kullanabilecekleri becerileri kazandırmasının gerekli olduğu düşünülmektedir. Rehberlik ve psikolojik danışmanlık lisans programındaki öğrencilerin, öğrenim gördüğü alandaki bilgi ve becerileri kazandırılabilmesinde, geliştirebilmesinde ve öğrencilerin danışmanlık becerilerini uygulayabilmesinde hazırlanan eğitim programının önemli işlevlere sahip olduğu düşünülmektedir.

Rehberlik ve psikolojik danışmanlık öğrencileri program içeriğinde, koşulsuz kabul, empati ve saygınlık olarak açıklanan terapötik koşulları ve deneyimli bir psikolojik danışmanda olması gerekli nitelikleri öğrenmektedir (Kağnıcı,2013:224). Empati, psikolojik danışmanlık alanında, psikolojik danışmanlık sürecinin başarılı yürütülmesinde önemlidir. Psikolojik danışmanın, empatik beceriye sahip olması en birincil niteliklerdendir (Kasapoğlu,2006:35). Olumlu terapötik ilişkide ve kişiler arası ilişkide olması gerekli birincil koşullar; empati, saygı, saygınlık ve somutluktur. Psikolojik danışman bu koşulları oluşturduğu ve gerçekleştirdiği ölçüde danışanına olumlu bir model olur. Bu durumda da danışanın belirtilen koşullara uyması sağlanır ve böylelikle terapötik iletişim ortamı doğar (Voltan-Acar,2020:25). Psikolojik danışmanın bu koşulları öğrenmesi, oluşturabilmesi öğrenim gördüğü programın eşliğinde gerçekleşmektedir.

Etkili iletişim becerileri, her çeşit meslekte ilişkileri rahatlatılmaktadır. Bireylerle daha çok bir arada olan meslek grupları yöneticilerinin, iletişim becerilerini daha etkin kullanmaları gerekmektedir. Bu noktada psikolojik danışmanlar örnek olarak verilebilir (Korkut,2005:143). Psikolojik danışmanlardan beklenen empatik anlayışın, teoride sadece empatinin tanımının bilinmesinin ötesinde, pratikte empatik eğiliminin olması ve bununda danışmanlık becerilerine yansıtılabilmesi olduğu düşünülmektedir. Empatinin ve danışmanlık becerilerinin kullanımı ise iletişim aracılığıyla ile gerçekleşmektedir.

Rehberlik ve psikolojik danışmanlık öğrencilerine bireyle-grupla danışma derslerinden önce bu derslere temel oluşturacak iletişim becerilerini kazandırmaya yönelik etkinliklere yer verilmelidir (Balcı,1996:105). Hazırlanan lisans programında, öğrencilerin empatiyi ve iletişimi kazanabileceği derslerin olmasının gerekliliğinin yanı sıra bu dersler ile öğrencilere bu yeterliklerin kazandırılması, belirli bir uygulama sürecinden geçtikten sonra olmaktadır. Öğrenciler programda teorik bilgilerin yanı sıra uygulamada yaparak yani belirli bir süreçten geçerek bu becerileri kazanmaktadır.

İnsanlarla birebir temasta bulunan psikolojik danışmanlık mesleğinde etkili iletişimin özel bir önemi bulunmaktadır. Bu sebeple psikolojik danışman adaylarının eğitimleri sürecinde, iletişim becerilerinin artırılması ve desteklenmesine yönelik olarak ders, uygulamalarının ve çalışmaların yer alması önemlidir (Türköz, Köroğlu ve Kıralp Şahin, 2017:153). Psikolojik danışman adayları, uygulamalı süreç içerisinde iletişimi olumlu yönde kullanmalı, diksiyonlarına dikkat etmeli ve uygulamalarda danışanlarının özgüvenlerini olumsuz yönde etkileyebilecek sözlerden kaçınmaları önemsenmektedir. Psikolojik danışman ve danışan arasında, iletişime dayalı olarak yürütülen psikolojik danışmanlık oturumlarının verimli olabilmesinde, psikolojik danışmanın sahip olduğu iletişim becerilerinin etkileyici bir faktör olduğu düşünülmektedir.

Karahan (1998:202)'a göre, empatinin danışma sürecinde ve danışman eğitiminde önemli bir yeri bulunmaktadır. Tombul (2019:8)'a göre ise, psikolojik danışmanların, iletişim becerileri ve empati düzeyi, terapötik süreçte verdikleri danışmanlık hizmetinin başarısı için gereklidir. Empatik eğilim yeterli değilse bu durum iletişim becerilerinin kullanımına yansiyabilir. Psikolojik danışmanlık sürecinde empati ve iletişim, ne kadar etkili ve verimli olarak kullanılırsa bu durum danışmanlık sürecinin etkili, olumlu ve işlevsel olmasına yardımcı olabilir.

Bu noktada, hem empatinin hem de iletişimin danışmanlık sürecinin etkili ve verimli olarak sürdürülebilmesinde önemli olduğu ve aralarındaki ilişkinin danışmanlık sürecine etkisinin olabileceği, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programlarının, öğrencilerin hem empatik eğilimlerini hem de iletişim becerilerini kazandırılabilmesinde önemli olduğu ve programda hem empatiye hem de iletişime nasıl yer verildiğinin incelenmesinin gerekli olduğu vurgulanmaktadır. Yaptığımız çalışmada; Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans öğrencilerinin empatik eğilimleri ile iletişim becerileri

arasındaki ilişki incelenmiş daha sonra eğitim programları açısından hem empatinin hem de iletişimin güncel program içeriğinde nasıl yer aldığı incelenmiştir.

Alan-yazın incelendiğinde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans öğrencilerinin, empatik eğilimleri ile iletişim becerileri arasındaki ilişkiyi incelemeye yönelik doğrudan bir çalışmanın yapılmadığı görülmektedir. Yapılan bu çalışmanın, bugünü görebilmemiz ve geleceğe yönelik olarak fikir elde edebilmemiz açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Çalışmada elde edilecek verilerin, alan-yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Çalışmada bağımlı değişken üzerinde etkisi incelenen bağımsız değişkenler; cinsiyet, sınıf düzeyi ve mezun olunan lise türüdür.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmanın amacı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık programı lisans öğrencilerinin, empatik eğilimleri ile iletişim becerileri arasındaki ilişkinin eğitim programları açısından incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans öğrencilerinin empatik eğilimleri ile iletişim becerilerinin; cinsiyet, sınıf düzeyi ve mezun olunan lise türüne göre farklılık gösterip göstermediği araştırılmış ve program içeriğinde, empati ve iletişim konularına nasıl yer verildiği incelenmiştir.

Araştırmada ‘‘Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık öğrencilerinin empatik eğilimleri ile iletişim becerileri arasında eğitim programları açısından ilişki var mıdır?’’ sorusuna bağlı olarak aşağıdaki alt amaçlara yanıt aranmıştır.

Alt Amaçlar

1. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programı öğrencilerinin empatik eğilimleri ile iletişim becerileri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programı öğrencilerinin empatik eğilimleri cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
3. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programı öğrencilerinin empatik eğilimleri sınıf düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?
4. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programı öğrencilerinin empatik eğilimleri mezun olunan lise türüne göre farklılaşmakta mıdır?

5. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programı öğrencilerinin iletişim becerileri cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?

6. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programı öğrencilerinin iletişim becerileri sınıf düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?

7. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programı öğrencilerinin iletişim becerileri mezun olunan lise türüne göre farklılaşmakta mıdır?

8. Empati konusu, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programında nasıl yer almaktadır?

9. İletişim konusu, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programında nasıl yer almaktadır?

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık sürecinde, psikolojik danışman ile danışan arasında kurulan empatinin ve iletişimin niteliğinin danışmanlık sürecini belirleyen önemli iki faktör olduğu düşünülmektedir. Empati ve iletişim, psikolojik danışman tarafından ne kadar etkili ve verimli olarak kullanılırsa, danışanın danışma sürecindeki direncinin kırılma derecesi o kadar artmakta ve danışma süreci olumlu yönde sürdürülebilmektedir. Bu noktada, empati ve iletişimin içeriğinin danışmanlık süreci içerisinde kullanılması ve programda yer alması önemli ve gereklidir.

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık faaliyetlerini yürüten psikolojik danışmanların, empatik eğilime sahip olmasının ve etkili iletişim becerilerini kullanmasının, danışmanlık becerilerini kullanabilmeleri üzerinde olumlu yönde bir etkisinin olabileceği düşünülmektedir. Bu noktada halen öğrenim gören Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık öğrencileri ile yapılan bu çalışmayla hem bugüne yönelik hem de geleceğe yönelik olarak bir fikir elde edilebilmesi noktasında yapılan çalışmanın önemli olduğu üzerinde durulmaktadır. Bununla birlikte, YÖK tarafından yeni hazırlanan Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programında empati ve iletişim konularına ders ve ders içeriklerinde nasıl yer verildiği ve hangi kategorilerde yer verildiğinin görülebilmesi noktasında yapılan çalışmanın önemli olduğu düşünülmektedir.

Hazırlanan programın, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık öğrencilerinde alan eğitimine yönelik olarak bilgi ve becerileri kazandırmasında önemli olduğu düşünülmekte ve bu iki kavramın ders ve ders içeriklerinde yer almasının, öğrencilerin meslek hayatlarında empatiyi ve iletişim becerilerini kullanabilmeleri üzerinde olumlu yönde bir etkisinin olabileceği düşünülmektedir..

Konu ile ilgili olarak, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık alanından okuyan öğrencilerin empati ve iletişim becerilerine yönelik olarak yapılan çalışmaların azlığı dikkat çekmektedir. Bu noktada, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık alanında empati ve iletişim becerileri, danışanın yaşamış olduğu problem ya da problemlerin açığa çıkartılması noktasında bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır. Bu noktada, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık öğrencilerinin empatik eğilimleri ile iletişim becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi ve bu iki kavramın birbirlerini nasıl etkilediğinin görülebilmesi ve güncel Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans program içeriğinde empati ve iletişim konularına nasıl yer verildiğinin görülebilmesi noktasında yapılan çalışmanın önemli olduğu düşünülmektedir.

1.4. SAYILTILAR

1. Araştırmaya katılan Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans öğrencilerinin veri toplama araçlarına yeterli cevap vermeleri için yeteri kadar motive edildikleri varsayılmıştır.

2. Araştırmaya katılan Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans öğrencilerine uygulanan veri toplama araçlarını doğru bir şekilde anlayıp cevaplandırmaları için araştırmacı tarafından yeterli şekilde bilgilendirildiği varsayılmıştır.

3. Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarında bulunan madde sayısının araştırmada planlanan empatik eğilim ile iletişim becerileri arasındaki ilişkiyi ölçecek sayıda olduğu varsayılmıştır.

1.5. SINIRLILIKLAR

1. Yapılan çalışma Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans öğrencileri ve Yozgat Bozok Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans öğrencilerinden alınan cevaplarla sınırlıdır.

2. Yapılan çalışmada elde edilen veriler, ‘‘Empatik Eğilim leği’’, ‘‘İletişim Becerileri leği’’ ve ‘‘YK Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Programı’’ ile elde edilen verilerle sınırlıdır.

1.6. TANIMLAR

Empati: Empati, bir insanın kendisini başka bir insanın yerine koyup, olaylara onun bakış açısıyla bakıp, o insanın yaşamış olduğu duyguları ve dūřunceleri doğru bir Őekilde anlayıp ona iletmesidir (Dökmen,2005:135).

İletiřim: İki insanın birbirini fark ettięinde bařlayan ve çok kanallı bir sūre olan, iki kiři arasındaki anlam alıřveriřidir (Cūceloęlu,2022:55).

Eğitim Programı: Öğrencilerden beklenen öğrenmenin meydana getirebilmesi için planlanmış faaliyetlerin tamamıdır (Doğan,1974:361).

BÖLÜM II

2. 1. KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ LİTERATÜR

2.1.1. İÇERİK OLARAK EMPATİNİN TANIMI VE GELİŞİMİ

Alan yazın incelendiğinde empatinin tanımlanmasına ve gelişimine yönelik olarak farklı açıklamaların yapıldığı görülmektedir.

Empati denildiğinde, Carl Rogers ve onun empatiyle ilgili yaptığı çalışmalar ön plandadır. Psikoterapide, empatik iletişim ile adını duyurmuş olan Rogers'ın ismi ile empati, eş bir duruma gelmiştir (Dökmen,2005:135). Rogers'ın empatiyle ilgili yaptığı birinci açıklama, bir bireyin içsel referans çerçevesini eksiksiz algılamak, o bireyin duygularını ve anlamlarını, o birey kendisi imiş gibi yaşamaktır. Bu "’miş gibi" yaşama koşulu mutlak kuraldır (Rogers,1959;Akt.Akkoyun,1983:105-106). Rogers, empati kurarken kendimizi değil, karşımızdaki kişinin iç dünyasını anlamamızın gerekli olduğuna dikkat çekmiştir. Empati kurabilmek için karşımızdaki bireyin, ne düşündüğünü ve ne hissettiğini anlamamız gerekmektedir. Karşıdaki bireyin ne düşündüğünden ve ne hissettiğinden ne kadar uzak olunursa, empatinin kurulması güçleşebilir. Bu nedenle iletişim sürecinin etkililiği ve verimliliği olumsuz yönde etkilenebilir.

Empatinin tanımı ile ilgili olarak Dökmen (1988:155) ise empatinin belli bir tanımının yapılmasının güç ve hatalı olduğunu söylemiştir. Bu çıkarımının sebebi ise araştırmacıların empati ile ilgili olarak birbirinden farklı tanımlamalar yaptığını söylemektedir. En genel tanımıyla empati, bir insanın karşısındaki insanın yerine kendisini koyarak, onun duygu ve düşüncelerini fark edip, ihtiyaçlarını doğru bir şekilde anlaması ve anladıklarını karşısındaki bireye iletmesi sürecidir (Dökmen,2005:135; Ersoy ve Köşger,2016:9; Voltan-Acar,2020:26). Empati kurulurken önemli nokta, karşımızdaki bireyi anlamak, o bireyin neler düşündüğünü ve ne hissettiğini bilmek ona göre bir tepkide bulunabilmektir. Bu şekilde empatik tepkide bulunulduğu zaman karşımızdaki birey ya da bireyler anlaşıldığını hissedecektir. Empati yaparken bireyin, karşısındaki bireyi anlamadan tepki vermesi ve yargılayıcı tepki vermesi, bireyler arasındaki iletişim sürecini olumsuz yönde etkilenebilir. Bireyin empati kurabilmesi için kendisine söylenenleri tam ve eksiksiz bir şekilde anlamalı ve empatik tepkisini ona göre vermelidir.

Empati zamanla gelişen bir süreçtir ve bunu kendisinden emin, başkasının dünyasına girdiğinde, kendi dünyasından ayrılmayan ve arzuladığında kendi dünyasına kolaylıkla dönebilen bireyler yapabilir. Empatik olmak; karmaşık, sorumluluk verici, kuvvetli, fakat kolay anlaşılamayan nazik bir varoluş şeklidir (Rogers,1983;Akt.Doğuş,2011:697). Temelde empatinin tanımı ile ilgili olarak yapılan tanımlamalardan hareketle empatinin, bir kişinin diğer bir kişinin yerine kendisini koyarak onun yaşadıklarını, düşüncelerini ve duygularını anlayabilmesi olarak tanımlamaların yapıldığı görülmektedir. Empati yapan kişinin bütünüyle, kendisini karşısındaki bireyin yerine koyması beklenemez. Böyle yaptığı zaman birey kendi benliğini yitirmiş olur ve verdiği tepki ya da tepkilerde objektifliğini yitirebilir. Bireyin kısa sürede empati kurmasının beklenmesi çok güçtür. Bireyin empati kurabilmesi için, empatik eğilimi olmalı, karşısındaki bireyi anlayabilmeli ve doğru empatik tepki verebilmesi gerekmektedir.

Tarihsel süreçte ise; 1950'li yıllara kadar empatinin hep bilişsel yönün ağırlıkta olduğu açıklamalar yapılmıştır. 1960'lı yıllarda ise empatinin bilişsel yönüne, duyuşsal yönde ilave edilmiştir. Duyuşsal boyuta göre birey, karşısındaki bireyi anlamalı, karşısındaki bireyin hislerini ayırt etmeli ve bu hisleri analiz etmelidir. 1970'li yıllarda ise üçüncü aşamaya gelmiş ve empatiye bir bireyin, başkasının duygusunu anlaması ve o bireye iletmesi süreci anlamı da dahil edilmiştir (Ural,2010:53). Zaman içerisinde değişen dünya ile birlikte empatiye yönelik olarak yapılan tanımlamaların boyutlarında değişikliğe gidilmiştir.

Nasıl ki empati kurmak bir anda gerçekleşmiyor ve zaman alıyorsa empatiye eklenen boyutlara da zaman içerisinde eklemelerin yapıldığı ve geliştirildiği görülmektedir. Zaman ilerledikçe, empatiye farklı tanımlamaların yapılması ve farklı boyutların eklenmesi normaldir. En basit örnekle nasıl ki bilim her geçen gün değişiyor ve kendisini geliştirerek devam ediyorsa, toplumda ve eğitimde önemli ve olması gerekli olan bir kavram olduğu düşünülen empatiye de farklı boyutların eklenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Problemlerin giderek arttığı dünyada hayattaki tüm bireylere karşı toplumsal hassasiyet gösterebilecek bireylere ihtiyaç vardır. Bu durumda empati kurabilmek önemlidir. Empati kurabilmek, çatışma ve sorunları kolaylaştırabildiği gibi toplumsal hassasiyet ve mutabakat araçlarından birisidir (Arslan,2016:53).

Toplumda yaşanan ya da yaşanması muhtemel problemlerin çözülmesinde en önemli yardımcı öğelerden bir tanesi, bireylerin problemlere empatik yaklaşabilmesidir. Bireylerin bu süreçte empatik olabilmelerinin sonucunda, problemlerinin rahatlıkla çözümüne katkı sağlayacağı ve bu problemlerin çözümünün topluma olumlu yönde yansımaya etkisi olabileceği ayrıca bireylerin kendilerini huzurlu hissetmelerine etkisi olabileceği düşünülmektedir. Empatinin tanımının yapılmasına yönelik en temelde karşıdaki bireyin düşüncesinin anlaşılması üzerine tanımlamaların yapıldığı görülürken daha sonra ise sadece düşüncenin değil aynı zamanda duygularında anlaşılması gerekliliğine yönelik olarak tanımlamaların yapıldığı görülmektedir. Bireyin düşüncelerinin ve yaşamış olduğu duygusunun eksiksiz olarak anlaşılıp ona göre empatik tepki verildiğinde, birey anlaşıldığı hissedebilir ve bu durumda iletişime olumlu olarak yansiyabilir.

2.1.2. İÇERİK OLARAK EMPATİNİN BİLEŞENLERİ NELERDİR?

Alan-yazın incelendiğinde empatinin bileşenlerine yönelik olarak farklı görüşlerin yer aldığı görülmektedir. Uzmanların genel olarak kabul ettiği empati bileşenleri ise bilişsel bileşen ve duygusal bileşenlerdir.

Dökmen (2005:136)'e göre karşıdaki bireyin dünyasına girip, o bireyin fikrinin ne olduğunu anlamak bilişsel nitelik iken, karşıımızdaki bireyin duygularının benzerini hissetmemiz ise duygusal niteliklidir. Karabağ (2003:32)'a göre ise empatinin bilişsel ve duygusal bileşenleri iç içedir. Birey, karşısındakinin söylediklerine ya da yaşamışlıklarına göre empatik tepkide bulunurken, genellikle bu iki bileşeni birlikte kullanarak empatik tepkide bulunduğu söylenebilir. Empatide bilişsel yönün, birey ya da bireylerin düşünce ya da duygularını anlayabilme iken; duygusal yönün ise bireylerin duygularını hissedilebilmenin olduğu düşünülmektedir. Yani bilişsel yön anlama iken duygusal yön ise hissetmedir.

Alan-yazında empatinin, bilişsel bileşen ve duygusal bileşenden oluşmadığını başka bileşenlerden de meydana geldiğini söyleyenler olmuştur. Örnek olarak, McLeod ve McLeod (2015) empatinin duygusal, bilişsel ve ahlaki bileşenleri olduğunu belirtmektedir. Morse ve diğ. (1992) ile Mercer ve Reynolds (2002) ise empatinin dördüncü bileşeninin davranışsal bileşeni olduğunu belirtmektedirler (Akt.Saki,2018:24).

Alan-yazın incelendiğinde empatinin güdüsel (motivasyonel) bileşeni ve davranışsal bileşeni olduğu da göze çarpmaktadır. Güdüsel (motivasyonel) bileşenin, bir bireyin empatik tepkide bulunabilmek için istekli olması olabileceği düşünülürken, davranışsal bileşenin ise bireyin karşıdaki bireyin düşüncelerini, duygularını doğru olarak anlayabilmesi, bunu zihninde bir temele oturabilmesi ve bu temele dayanarak empatik bir tepkide bulunabilmesi olduğu düşünülmektedir.

2.1.3. EMPATİK EĞİLİM VE EMPATİK BECERİ NEDİR?

Rehberlik ve psikolojik danışmanlık alanında empati, önemli olan ve danışmanlık sürecinde kullanılması gerekli olan bir ögedir. Empatinin doğuştan gelen bir özellik mi olduğu ya da sonradan mı kazanıldığı ise bilim insanları tarafından tartışılmaktadır. Bu noktada alan-yazında, empatik eğilim ve empatik beceri kavramları karşımıza çıkmaktadır. Empatik eğilimin ve empatik becerinin ne olduğu birbiriyle karıştırılabilmektedir.

Empatik eğilim, bireyin doğumundan itibaren gelen ve empatinin duygusal yönü olan kişiliğe ait bir özelliktir. Empatik eğilimi kazanmak için beceri veya bilişsel gelişimden çok tutum ve kişilik değişimi gerekmektedir. Empatik eğilimi değiştirmek zordur ve fazla zaman içeren bir eğitim gereklidir. Empatik beceri kavramı ise empatik eğilime göre daha işlevseldir ve daha çok başkasının ne hissettiğinin anlaşılması, karşıdaki bireye söylenmesi ve hissettirilmesidir (Akar, 2014:22; Kaya ve Siyez, 2010:113; Mete ve Gerçek, 2005:16). Bu iki kavram hem birbirinden farklıdır hem de öğrencilerde ya da insanlarda basit bir şekilde kazandırılması kolay değildir. Belli bir eğitim sürecinin ardından kazandırılması gereklidir. Burada da bireyin ya da bireylerin çevre ile olan yaşantıları ön plana çıkmaktadır. Empatik eğilim ve empatik beceri kavramlarını birbirinden ayıran belirli noktaların olduğu görülmektedir.

Empatik eğilim kavramının daha çok doğuştan gelen ve zamanla artan bir özelliği olduğu ve bu yüzden kazandırılmasının zor olduğu, empatik beceri kavramının ise iletişim sürecinde karşıdaki bireyin duygusunun anlaşılması ve karşıdaki bireye ifade edilmesi olarak belirtildiği için kazanımının daha kolay olduğu düşünülmektedir.

2.1.4. İÇERİKTE EMPATİ İLE KARIŞTIRILAN KAVRAMLAR

Alan yazında empati kavramı ile karıştırılan kavramlar genel olarak incelendiğinde; sempati, özdeşleme, içtenlik, sezgisel tanı ve acıma kavramları göze çarpmaktadır. Bu kavramlar, empati kavramı ile benzerlikleri olan kavramlar olarak gözükse de birçok yönden empati kavramından farklılaşmaktadır.

2.1.4.1. EMPATİ VE SEMPATİ FARKI NEDİR?

Sempati duyduğumuz bireyin sahip olduğu duygu ve fikirlerin aynısını bizde yaşarız. O bireyle üzülüp, onunla mutlu oluruz. Bunun nedeni, o bireyi anlamak yerine sempati duyduğumuz bireyle bir olmaktır. Sempatide esas olan sorgulamadan, koşulsuz bir şekilde hak vermektir. İletişim sırasında bireyi anlamak empatidir fakat aynı bireye hak vermek empatinin ön koşulu değildir. Empatide koşulsuz kabul değil karşıdakinin duygu ve düşüncesine saygı vardır (Yıkılmış,2020:94). Empati ve sempati kavramlarını birbirinden ayıran en önemli nokta, karşımızdaki bireye karşı vermiş olduğumuz tepkidir. Eğer kendi benliğimizi kaybetmeden karşımızdaki kişi ya da kişilerin duygu ya da düşüncelerini anlayabilirsek ve karşımızdaki bireye yansıtabilirsek empatik tepki vermiş oluruz. Eğer karşımızdaki bireyin yaşamışlıklarına ilişkin bizde benzer duygu ya da düşünceler hissederseniz bu empati değil sempatidir.

2.1.4.2. EMPATİ VE ÖZDEŞLEŞME FARKI NEDİR?

Empati ve özdeşleşme kavramları birbirleri ile karıştırılmamalıdır. Bir kişi ile özdeşleşmede, ona benzeme ve o bireyin davranışlarının tekrar edilmesi vardır. Önceki bireyin kişiliği giderek, yerine başka kişiye ait olan kişilik yerleşmektedir. Özdeşleşmede iki insan aynı benliğe sahipken, empati de ise iki ayrı insan vardır (Akkoyun,1982:67). Özdeşleşmede, kendi benliğimizden başka bireyin benliğine geçmeye başladığımız için kendi öz benliğimizi yitirerek tepkide bulunuruz; belirtildiği üzere empatik tepkide en önemli unsur ise bireyin kendi öz benliğini yitirmeden empatik tepkide bulunabilmesidir.

2.1.4.3. EMPATİ VE İÇTENLİK FARKI NEDİR?

İçtenlik ve empati, sempati ve empati kavramlarında olduğu gibi birbirleri ile ayrı olan kavramlar değil, birbirlerini tamamlayan iki kavramdır. İnsancıl terapide önemli bir terapist tutumu, danışmanın samimi olabilmesidir. Samimi olan bir danışman görevini yapmasından daha fazla kendisini bu ilişki içinde yaşar ve bu yaşanmışlığı fark eder ve bu yaşantılarının farkında olur. Bir savunma ya da engelleme olmaksızın yaşanmışlıklarını danışanına aktarabilir (Akkoyun,1982:67). Psikolojik danışma sürecinde danışmanın içten/samimi olması durumunda danışanın yaşamış olduğu problemlerin danışman tarafından görülmesi ve psikolojik danışmanın danışanına karşı etkili bir şekilde empatik tepkide bulunmasının önü açılır ve karşılıklı güvenin sağlanmasına yönelik bir adım atılmış olur.

2.1.4.4. EMPATİ VE SEZGİSEL TANI FARKI NEDİR?

Bu iki kavram neredeyse birbirine zıttır. Sezgisel tanı, bir insanın ihtiyaç ve yönelimlerini meydana getirme, analiz etme ve formüle etme yeteneği ile ilgili olan bir kavramdır. Başka birisinin hayatına istenmiş olarak dahil olma yoktur. Bir hayatın gözlenmesi ve onun yorumlaması vardır. Empatide her şekilde yapılan yargılamadan uzak durulmalıdır. Sezgisel tanılamada ise başlı başına bir değerlendirme hedeflenmektedir (Akkoyun,1982:68). Psikolojik danışmanlık sürecinde, danışmanın yargılayıcı tepkide bulunmaması gerektiğinden sezgisel tanılama, psikolojik danışman tarafından kullanılmaması gereken bir kavramdır. Psikolojik danışman, danışanına karşı sezgisel tanıya dayalı olarak tepkide bulunduğu zaman, danışanı tarafından dirençle karşılaşabilir. Bu durumda psikolojik danışma sürecinin etkisiz olmasına ya da süreçle ilgili olarak yol alınamamasına sebebiyet verebilir.

2.1.4.5. EMPATİ VE ACIMA FARKI NEDİR?

Sempatinin başka bir şekli olan acıma kavramı, sempatik üzüntünün başka bir biçimi olarak açıklanmasına karşın, sempatide duyguların beraber hissedildiği ilişkiden farklı olarak acıma da sempati yapan bireyin üstünlük duygusu yaşadığı bir ilişki vardır.

Herhangi bir insana acıdığımızda, o insan için üzülür ve bu nedenle fark etmeden kendimizin şanslı ve o insandan üstün hissederiz. Bundan dolayı acıma duygusu empati ve sempatiye göre farklıdır (Davis,1990;Akt.Keser,2017:26-27). Psikolojik danışma sürecinde danışman, danışanın yaşanmışlıklarına karşı acıma duygusu içerisinde olursa, o zaman terapötik süreç içinden çıkılmaz bir hal alabilir. Psikolojik danışma sürecinde danışmanın, elbette kendini açması beklenen bir durumdur hatta kendini açmanın danışanın kendisiyle benzer yaşantıları görmesi ve kendisinde bir güven duygusunun oluşmasına yol açılabileceği ifade edilebilir. Burada önemli olan nokta psikolojik danışmanın vereceği tepkilerde, danışanına karşı acıma duygusu içerisinde olmaması ve bu durumdan ötürü kendisini danışanından üstün görmemesi ile ilgilidir.

2.1.5. PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK İÇERİĞİNDE EMPATİNİN ÖNEMİ

Rehberlik ve psikolojik danışmanlık alanında empati terapötik bir koşuldur. Psikolojik danışmanın, empatik eğilimi ne kadar yüksek olursa ve empati becerisini ne kadar etkili bir şekilde kullanabilirse, psikolojik danışmanlık sürecinin verimliliğine etki edebilmesi açısından empatinin kritik bir öneme sahip olduğu düşünülmektedir.

Savran (1995:1)'a göre etkili ve görevini başarıyla yürüten bir psikolojik danışmada olması gereken en başlı özellikler:

- 1.İnsanlara yardıma ilgili olma
- 2.Danışanın duygularının anlayabilmeye duyarlılık
- 3.Bireysel uyum
- 4.Doğallık
- 5.Sınırsız hoşgörü
- 6.Empati
- 7.Sıcak ve yakın ilişki kurabilme
- 8.Dürüst, samimi ve esnek olmadır.

Görevini eksiksiz yapan bir psikolojik danışman ilk başta empatik bir danışman olmalıdır. Terapötik süreçte danışanına yönelik empatik ilişki içerisinde olan psikolojik danışman, danışanın yaşamış olduğu duygularının sebepleri, neticeleri ve anlamlarını, öz benliğini yitirmeden anlayabilir. Psikolojik danışman, danışanına ancak bu şekilde bir empatik ilişki temelinde bir hizmet sunabilir (Yıldırım,1993:54). Empati, danışmanlık sürecinde danışanın anlattıklarına ya da anlatacaklarına yön vermesi açısından önemli olan bir ögedir. Psikolojik danışma sürecinde empatinin, etkili kullanabilmesi durumunda, danışan ve danışman arasında güven ilişkisi oluşabilir. Oluşan bu güven ilişkisi sonucunda ise danışan sorunlarını/şikayetlerini daha rahat ifade edebilir. Danışan, anlattığı ölçüde kendisini rahat hissedebilir. Danışanın rahatlamasında danışmanın, danışanına karşı vermiş olduğu empatik tepkiler etkili olmaktadır. Danışman, empatik eğilime sahip olduğu zaman, danışanın yaşamış olduğu ve psikolojik danışma ortamına getirdiği sorununun/şikayetinin çözümü kolaylaşabilir.

Empati, psikolojik danışma sürecinde etkin olmadığında ya da sonuç alacak şekilde yapılamadığında, psikolojik danışmanlık sürecinden bir sonuç alınamaz. Belirlenen hedefler gerçekleşmez. Bunun nedeni; psikolojik danışmada uygulaması yapılacak kuram ve uygulamalarda yön verici kuvvet, danışan ve nitelikleridir. Psikolojik danışmada, danışmaya gelen herkese benzer neticeleri veren bir danışmanlık süreci yoktur. Psikolojik danışmanın, danışanın yaşadıklarını anlamadan da bunları görebilmesi olanaklı değildir (İlgar ve İlgar,2014:53). Psikolojik danışma sürecinde danışman, danışanına karşı sürekli olarak aynı tepkileri vermemelidir. Danışanın anlattıklarına karşı, danışmanın aynı tepkileri vermesi danışanın sıkılmasına, konuşma isteğinin olmamasına yol açabilir. Ayrıca bu süreç içerisinde danışman, empatinin tek bir yönüne (bilişsel, duygusal vb.) odaklanmamalıdır.

Psikolojik danışman, danışanın yaşantılarını anlamaya çalışırken her zaman aynı yöntem ve ilkelere bağlı hareket ederek psikolojik danışmanlık sürecini yürütmemelidir. Danışmanlık sürecini bu şekilde yürüttüğü zaman danışanın, psikolojik danışmanlık sürecine hangi amaçla geldiğini, geçmiş yaşantısının nasıl olduğunu, geçmiş yaşamında problem yaşayıp yaşamadığını, güçlü ve zayıf yönlerinin neler olduğunu, neye ihtiyacı olduğunu ve beklentisinin ne olduğunu anlamamış olur. Psikolojik danışmanın bütün bunları anlayabilmesinde ise empatik eğilime sahip olabilmesinin önemli bir etken olduğu düşünülmektedir. Danışmanın danışanına karşı göstermiş olduğu empati, tek aşamada ve kısa sürede gerçekleşen bir süreç değildir.

Ayrıca psikolojik danışmanlık sürecinde empati, danışan-danışman ilişkisinin nasıl olduğunu belirleyen ve danışanın neler anlatacağına etki eden bir öge olduğu düşünülmektedir. Psikolojik danışmanlık sürecinde danışman, danışanına karşı empatik tepkide bulunurken, empatik tepkinin birden beşe kadar basamakları bulunmaktadır. Voltan Acar (2020:29)'a göre, psikolojik danışmaya başlayan psikolojik danışmanların empatik tepkiye üçüncü düzeyde başlaması gerekmektedir. Üçüncü ve daha sonraki düzeylerde verilen empatik tepkilerde danışman, danışanın anlattıklarından ve hissettiklerinden öte danışanın göremediği ya da bastırıldığı başka bir şeyi görür ve onu danışanına aktarır. Psikolojik danışmanın, üçüncü ve daha sonraki düzeylerde empatik tepkide bulunmasının, kendi danışmanlığının sahip olduğu yetkinliğini gösterebilmesi açısından da önemli bir yerinin olduğu düşünülmektedir.

Empati, psikolojik danışmanların sahip olması ve psikolojik danışma sürecinde kullanması gereken bir beceridir. Nedeni ise, psikolojik danışma sürecinde empatinin yerinde ve doğru olarak kullanılması, ayrıca danışmanın terapötik koşulları yerine getirmesi ve terapötik becerileri etkili ve verimli olacak şekilde kullanması; psikolojik danışmanlık sürecinin verimliliğine, sürekliliğine, danışanın sorunlarının ya da şikayetlerinin çözülmesi noktasında önemli olan bir etkidir.

Bu noktada rehberlik ve psikolojik danışmanlık alanında hem danışanı anlayabilme hem de danışmanlık sürecinin başarılı olarak yürütülebilmesinde önemli bir etken olan empatinin, rehberlik ve psikolojik danışmanlık öğrencilerine öğrenim gördükleri sürede kazandırılabilmesi gerekmektedir. Öğrencilere empati becerisinin kazandırılması ise programın rehberliğinde olmaktadır. Program içeriğinde empatiye ya da empatinin yer aldığı terapötik koşullara yer verilmesi durumunda öğrenciler, empatinin önemini, işlevini kavrayabilir ve eğitim-öğretim sürecinde uygulamalar yaparak empatiyi yerinde ve doğru olarak kullanabilmeleri üzerinde olumlu yönde bir etkisi olabilir.

2.1.6. EMPATİK İLETİŞİM NEDİR ?

İletişim, insanın günlük hayatını devam ettirebilmesinde, arzularının, fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarının karşılanabilmesinde hayatının büyük bir bölümünde yer alan bir ögedir. İletişimin insanlara sağladığı yararlar kadar, iletişimin kalitesinin nasıl olduğu da önemli olan bir faktördür. Çünkü, iletişimin kalitesi arttıkça bireyler birbirlerine karşı daha duyarlı olabilmekte, arzularını yerine getirebilmekte, ihtiyaçlarını karşılayabilmekte ve günlük hayatını mutlu ve huzurlu bir şekilde devam ettirebilmektedir.

Bu noktada bireyler arasındaki iletişimin kalitesinin nasıl olacağını belirleyen önemli bir faktör olarak ise empatik iletişim ön plana çıkmaktadır. Kişinin yaşamına devam edebilmesi için başlangıçta iki şeye gereksinimi vardır. Bunlar ‘‘bilgi edinmek’’ ve ‘‘yalnız kalmamaktır’’. İnsan, en birinci yaşam fonksiyonlarını devam ettirebilmek için bu ikisinden birisine veya her ikisine gereksinim duyar. Üç tane iletişim bulunmaktadır bunlar; çatışmalı iletişim, çatışmasız iletişim ve empatik iletişimdir. Çatışmalı iletişim kurma amacındaki insanlar, yeterli bilgi alamazlar ve yalnız kalırlar. Çatışmasız iletişimde ise taraflar arasında yeterince bilgi akışı olabilir ama gene de yalnızdırlar. Yeterli bilgi akışının olduğu ve tarafların yalnız olmadığı iletişim türü, empatik iletişimdir (Dökmen,2005:155-156). Empatik iletişim, psikolojik danışmanlık sürecinde psikolojik danışman tarafından kullanılması gereken bir beceridir. Empatik iletişim ne kadar fazla kullanılırsa, bireylerin yaşadığı ya da yaşayacağı olumsuz duygular azalabilir. Çünkü, insanlar konuştuğça, düşüncelerini, duygularını ifade ettikçe kendilerini rahatlamış hissedebilir. Danışanlar, psikolojik danışman tarafından kendilerine empatik tepki verildiğini ve anlaşıldığını düşünebilir, böylelikle de yaşamış olduğu ya da yaşayabileceği olumsuz duygu ya da düşüncelerden kurtulabilmesi kolaylaşabilir.

İnsanların empatik iletişim kurması, toplumda kurdukları iletişimin daha sağlıklı olmasına yardımcı olur. Toplumsal hayata doğrudan etkisi olan bu etken, dolaylı olarak ta birçok alana olumlu yansır. Empatik iletişimi verimli kullanan insan, aile, arkadaş, iş vb. başarılı ve mutlu olmanın temelini atacaktır. (Özgökman,2019:27). Bireyler arasında kurulan iletişimin empatik olması, bireylerin birbirlerini dinlemesi, anlaması, olası sorunlarının çözümüne kolaylaştırıcı bir etki yapması açısından kritik bir öneme sahiptir.

Bu noktada iletişim kurarken, empatik olmanın bireylerin kendisini iyi hissetmesinde, olumlu bir kişilik özelliği sergilemesinde, çevresine karşı göstermiş olduğu olumlu tavır ve tutumlarına yansımalarında, olumlu bir etkisinin olabileceği düşünülmektedir.

2.1.7. EMPATİ KURULMASI İÇİN GEREKLİ OLAN ÖGELER

İlk olarak empati yapacak kişi, karşısındaki bireyin yerine kendisini koymalı, yaşanmışlıklara onun perspektifiyle bakabilmelidir. Kişinin kendisini merkezden çıkardığı başkasını merkeze aldığı zaman empati gerçekleşmeye başlar. İkincisi ise karşımızdaki bireyin duygu ve düşüncelerini doğru olarak anlayabilmeliyiz. Eksik veya hatalı anlama

olduğunda empatinin kurulması zorlaşır veya empati kurulmaz. En son ise empati kuran bireyin kafasında oluşan empatik anlayışın, karşıdakine iletilmesidir. Karşıdaki bireyin duyguları ve fikirleri eksiksiz bir şekilde anlaşılabilirse bile, anlaşılabilir olan karşıdaki bireye söylenmezse empati süreci yarım kalır (Dökmen,2005:135-136-137). Buradan hareketle, iletişim halinde olan bir insanın karşısındaki kişinin söylediklerini anlayıp o kişinin yerine kendisini koyarak düşünmesi ve son olarak karşısında bulunan bireye bu durumu iletmesi gerekmektedir.

Bu durum belirtildiği gibi empatinin kurulmuş olması için yeterli olan bir durumdur. Aksi durumda birey sadece karşısındakinin duygu ya da düşüncelerini anlamış olacaktır. Karşısındaki bireye, duygu ya da düşüncelerini aktaramadığında iletişim sürecinde empati kurulması zorlaşır ve empatinin kurulmaması da iletişim sürecini olumsuz yönde etkileyebilir.

2.1.8. İLETİŞİM NEDİR?

Alan-yazında iletişim kavramı ile ilgili olarak birçok tanımlamanın yapıldığı görülmektedir. Genel olarak yapılan tanımlamalardan hareketle iletişimi tanımlarsak iletişim; karşılıklı olarak kişi ya da kişiler arasında gerçekleşen, birden çok aktarım yolu olan ve temelde kaynak, alıcı ve mesaj öğeleriyle gerçekleştirilen bir süreç olarak tanımlanabilir.

İletişim sürecinin devam ettirilmesinde bilgi, düşünce ve duygu aktarımının önemli olduğu kadar, birey ya da bireyler arasındaki karşılıklı olarak gösterilen saygı, hoşgörü, empati ve sözlü olmayan iletişimde kullanılması, iletişim sürecinin olumlu bir şekilde devam ettirilebilmesinde önemli olan öğeler olduğu düşünülmektedir.

Cüceloğlu (2022:45) ise anlam alışverişinin olduğu her durumda iletişimin olduğunu ve iletişimin anlam alışverişi olarak tanımlanabileceğini belirtmektedir. Dökmen (2005:19) ise iletişimi, iki sistem arasındaki bilgi alışverişi olarak kabul etmiştir.

İletişim; insanın duygu, fikir, haber ve sahip olduğu becerilerini başkalarıyla paylaştığı, insanları ortak bir paydada buluşturan, insanın varlığını devam ettirmesinin bir ürünü olan ve zamanla değişimlere uğrayan, insana has olan, birey veya örgütlerin hem yaşadıkları sosyal sistemle hem de sosyal sistem içindeki başka birey ya da örgütlerle uyumuna yardımcı olan bir süreçtir (Elgünler ve Fener,2011:35; Oskay,2001:1; Sever,1998:51). İletişim, insanlar arasında bir paylaşım sürecidir. Bu paylaşım bazen düşünce, duygu olabileceği gibi, bazen de bir haber, bir yardımlaşma süreci vb. olabilir.

Bireyin, hem ruhsal hem de fiziksel olarak huzurlu yaşamasında, iletişimi iyi kullanmaya ihtiyacı vardır. İletişim, ilk olarak konuşma, yüzleşme ve uyuşma olarak başlamıştır. Günümüzdeyse teknolojiye bağlı olarak gelişen olanaklarla daha başka genişlik elde etmiş, daha süratli ve daha pratik olarak bilgi akışının olması başlamıştır (Aptekin, 2019:6). En temelinde iletişim bireylerin günlük hayatta sürekli olarak kullandığı geçmişten günümüze kadar gelen vazgeçilmez bir olgudur. Geçmişten günümüze kadar iletişim, insanlar tarafından gelecek nesillere aktarılırken çeşitli kültürel değişimlere uğramıştır. İletişim, insanların içinde yaşadığı kültürü hem etkilemiş hem de o kültürden etkilenmiştir.

Ayrıca iletişim ile farklı kültürlerde, birbirlerini hem etkilemişler hem de birbirlerinden etkilenmişlerdir. Günlük hayatta iletişim sürecinde kullanmış olduğumuz birçok kelime yabancı kökenli olabilmektedir. Kendi dilimize ait olan kelimelerde başka kültürlerde kullanılabilmektedir. Eskiden insanlar arasındaki haberleşme yöntemleri farklı iken (örneğin; duman, güvercin, mektup vb.) günümüzde ise insanların büyük çoğunluğu teknolojik araçlar yardımıyla haberleşmektedir. İnsanlar, genellikle ilk zamanlarda iletişimi, temel ihtiyaçlarını karşılamak için kullanırken artık günümüzde iletişimin niteliğinin genişlediği ve iletişime daha farklı boyutlar eklendiği görülmektedir.

Günümüzde çok uzak mesafedeki insanlar birbirleri ile teknoloji yardımıyla çok rahat bir şekilde iletişim kurabilmektedir. İnsanlar arasındaki iletişimin nasıl olduğu ve ne şekilde gerçekleştiği, kendilerini olduğu kadar topluma da etki edeceği ve toplumdaki gelişmelerinde buna bağlı olarak iletişimi etkileyebileceği düşünülmektedir. İnsanlar, çevreleriyle iletişim kurdukça sosyal ilişkileri de gelişecektir.

Sosyal ilişkileri gelişmiş olan insanların, gündelik yaşamda kendilerini rahat ifade edebilen insanlar olduğu düşünülmektedir. Kendilerini rahat ifade edebilen insanların zaman içerisinde iletişim becerileri artabilir ve bu durumda bireyin, empatik tepki verebilmesini kolaylaştırabilir.

İki birey, birbirlerini fark ettiklerinde iletişim oluşmaya başlar. Öncelikli olarak, konuşmaya başlamayla, iletişimin başladığı hissedilmekle birlikte esas başlama, konuşmanın olduğu kadar sessizliğin de iletişimi ortaya çıkarmasından dolayı, ilk ayırt etmedir (Çakır ve Ünal,2019:934). Bireyler arasında iletişimde önemli olan bir diğer etken ise bireyin karşıdaki bireye karşı zihninde oluşturmuş olduğu ilk izlenimdir. Kişinin karşıdaki kişi ya da kişilere karşı zihninde oluşturmuş olduğu ilk izlenim, kurmuş olduğu ya da kuracağı iletişimin sürekliliğine olumlu ya da olumsuz yönde bir etki edebilir. Birey kendi zihninde oluşturmuş olduğu ilk izlenime göre iletişimine yön verebilir.

Bireyin ilk izlenime göre vermiş olduğu tepki bireyin yanılabilmesine de yol açabilir. Çünkü, birey başka bir bireyi ilk izlenimine göre kısa sürede tanınması ve karar vermesi güçtür. Birey ya bireylerle iletişim kurdukça, onlarla vakit geçirdikçe onu tanıyabilir ve kendisini tanıtabilir.

İletişim, insanın hayatı boyunca kullandığı bir beceridir. İnsan, iletişim kurdukça yalnızlık hissinden uzaklaşabilir. Kendi duygu ve düşüncelerini çevresiyle paylaştıkça kendisini iyi hissedebilir. Bir insanın tamamen iletişim kurmadan yaşamını devam ettirmesinin çok güç olduğu düşünülmektedir. İnsanların günlük hayatlarında kurmuş oldukları iletişim süreci belirli ögeler aracılığıyla gerçekleşmektedir. İletişim ögeleriyle ilgili olarak, alan-yazın incelenmiş ve en temel iletişim ögelerinin; kaynak, mesaj, kodlama ve kod açma, kanal, hedef, geribildirim ve gürültü olduğu görülmektedir.

2.1.9. İLETİŞİMİN ÖGELERİ

2.1.9.1. KAYNAK

İletişim sürecinde kaynak, mesajı hazırlayıp hedefe gönderen birimdir. İletişimi başlatmak, kaynağın görevidir. Kaynak kodladığı iletiyi bir kanal yardımıyla hedef kitleye gönderir. Kaynağın esas amacı hedefi etkilemektir. Hedef kitlenin tutum ve davranışlarının değiştirilmesinde birinci derecede rol oynayabilmektedir. Empati, bireyin karşıdaki kişiye göstermiş olduğu önemi gösterdiğinden, doğal olarak bireylerde kendilerine değer gösteren bireylerden gelen iletilere daha duyarlı yaklaşacaklardır (Erdem,2010:126-127). Kaynak, iletişimi başlatırken, kendi zihninde oluşturduğu anlamları hedefin anlayacağı şekilde göndermelidir. Aynı şekilde hedefte, almış olduğu mesajı, karşısındaki birey ya da bireylerin anlayabileceği şekilde göndermelidir. Karşılıklı iletişimin oluşabilmesi için hedefin kendisine kaynaktan gelen mesajı, tekrar kaynağa iletmesi gerekmektedir.

2.1.9.2. MESAJ (İLETİ)

Kaynak ögesinin kodladığı ve hedefe gönderdiği duygu, fikir ya da bilgidir. Kaynağın, duygu ve fikirlerini sözlü olarak, yazarak, jest ve mimiklerle beraber gönderdiği sözel, görsel bir üründür (Tuna,2012:7). En genel tanımıyla mesaj; kaynağın hedefe aktarmak istediği duygusu, fikri vb. yani her şeyidir.

Mesaj, sadece kaynak tarafından hedefe iletilmek istenen söz ya da sözler olarak anlaşılmalı ek olarak sözel olmayan mesaj yolları da mesaja örnek olarak verilebilir. İletişimde mesaj ögesi, kaynaktan çıkış yaptığı için bir bakıma aktarılmak istenilenin bir aracı görevini görür. Yani kişide bulunan duygunun ya da düşüncenin karşı tarafa iletimi mesaj yardımıyla olur. Kişi kendisinde var olan duygu ya da düşüncelerini mesaj yardımıyla anlatabilir ve karşı taraf tarafından anlaşılabilir.

2.1.9.3 KODLAMA VE KOD AÇMA

Kodlama, kişide var olan bilginin, fikrin, duygunun karşıdaki bireye iletmeye hazır mesaj haline getirilmesidir. Kodlama yapılırken, alıcının anlayacağı kodlar seçilmelidir. Hedef, aldığı kodları anlamlandıramazsa, gerçekte iletişimden bahsedilemez.

Kod açma ise hedefe ulaşan ve alınan mesajın yorumlanıp anlamlı hale gelmesidir. Kod açmada, bireylerce belirlenen farklı işaretler, semboller, ses ve görüntü işaretleri bize bir şeyler bildiren ve geçerli olan anlam kazanırlar (Karaca,2016:629). Kodlamada; kaynak ögesinin ön planda olduğu görülürken, kod açmada ise alıcı ögesinin ön planda olduğu görülmektedir. Burada önemli olan nokta gönderilen ve alınan mesajların, hedef ya da kaynak tarafından anlamlandırılabilir olmasıdır.

2.1.9.4. KANAL

Mesajın, fiziksel olarak iletimi ile ilgilenir. Alıcının mesajı alabilmesi için mutlaka bir yöntem olmalıdır. İletişimin nasıl yapıldığına göre bu durum değişebilir. Örnek olarak; bir televizyon kanalı, gazete veya bilgisayar olabileceği gibi mesajın gönderildiği duyu organlarımız da olabilir. Giyilen kılık, kıyafet, sözcüklerin tamamı kanal ögesi içerisinde gruplandırılabilir (Tuna,2012:9). Kanal, kişinin sahip olduğu duygu ya da düşüncüyü, bir araç yardımıyla karşı tarafa aktarmış olduğu bir öge olarak tanımlanabilir.

Gazete ve dergi gibi yazılı iletişim araçları, arşiv özelliği göstermesinden, aradan uzun bir süre geçse bile, okuyucunun mesajı tekrar okuyabilmesinden dolayı radyo ve televizyona göre daha kalıcı olabilmektedir. Radyo ve televizyonda ise gönderilen mesaj bir defa sunulmakta ve daha sonra kaybolmaktadır (Işık,2019:12-13). Gazete ve dergiler aracılığıyla yazılı bir şekilde gönderilen mesajların, görsel ve sözlü bir şekilde gönderilen mesajlara nispeten kalıcılığı daha yüksektir ama artık günümüzde radyo ve televizyon programlarında geçmişe kıyasla, kayıtlarına internet vb. aracılığıyla ulaşılabilmekte ve

arşivlenebilmektedir. Günümüzde insanların artık teknolojinin gelişimine bağlı olarak, yazılı medya araçlarına değil de, görsel medya araçlarını daha çok tercih ettikleri söylenebilir.

2.1.9.5. HEDEF

Kaynaktan gelen mesajı, belli biyolojik ve psikolojik süreçlerden alan ve üzerine yorumlama yapan, bu mesajlara sözlü ya da sözlü olmayan bir şekilde tepkide bulunan birey ya da gruplar, hedef ögesidir (Zıllıoğlu,2014:93). Kaynak, iletişime başlarken mutlaka kendisine bir hedef ögesi belirleyerek mesajını gönderir. Kaynağın, belirlemiş olduğu hedefin sadece birey olması beklenemez. Hedef bazen bireyler olabileceği gibi toplumda olabilir. İletişim süreci, en temelinde kaynak ve hedef arasında yürütülen bir süreçtir.

Eğer iletişim sürecinde hedef olmazsa, tek yönlü bir iletişim sürecinden söz edilebilir. Bu durumda iletişimin kalitesinin nasıl olduğuna yönelik bir fikir elde edinmemize yardımcı olmayabilir. Bunun nedeni ise iletişimde geribildirim ögesinin olmamasıdır. Çift yönlü iletişimde ise hedefin kaynağa yönelik olarak vereceği tepki, iletişimin nasıl olduğuna ve nasıl sürdürüleceğine yönelik olarak bir fikir elde etmemize yardımcı olabilir.

2.1.9.6. GERİBİLDİRİM (DÖNÜT)

Geribildirim, iletişim sürecinde kaynağın gönderdiği mesajın, hedef tarafından tekrar kaynağa mesaj olarak gönderildiği bir ögedir. Geribildirim ögesi iletişimin, çift yönlü bir şekilde yürütülmesine olanak sağlayan, kaynak tarafından gönderilen mesajın doğru bir şekilde anlamlandırılıp anlamlandırılmadığına yardımcı olan bir ögedir. Kaynaktan hedefe gönderilen mesaj, hedef tarafından algılanır. Mesajı alan kişi mesajın içeriğini kendi zihninde anlamlandırarak geri bildirimde bulunur. Kaynaktan gelen mesaj, alıcı tarafından tekrar kaynağa gönderilir. Çift yönlü iletişim sürecinde, kaynak ve alıcı arasındaki roller sürekli değişerek devam eder.

Alıcının, tepkisini kaynağa iletmesi olan geribildirim, iletişimin hedefi ve etkililiği yönünden son derece önemli görünmektedir (Yılmaz,2003:20). Geri bildirim, iletişimin devam etmesinde ve sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi noktasında gerekli olan bir iletişim ögesidir. Alıcı tarafından kaynağa gönderilen geribildirim, eğer olumsuz olursa iletişimin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi zorlaşabilirken, eğer alıcının vermiş olduğu geribildirim

olumlu olursa, iletişim sürecinin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesinin önü açılır ve böylelikle empati yapılabilmesi kolaylaşabilir.

2.1.9.7. GÜRÜLTÜ

Kaynak tarafından gönderilen mesaj ile alıcıya giden mesaj arasında herhangi bir farklılık varsa, bu farklılığı oluşturan faktöre gürültü denilmektedir.

Üç tip gürültü bulunmaktadır:

a) Fiziksel Gürültü: Telefon tellerindeki arıza örnek olarak verilebilir

b) Nöro-Fizyolojik Gürültü: Kaynakta ya da hedefte olan, konuşma, görme ya da işitme bozuklukları, nöro-fizyolojik gürültüye örnek olarak verilebilir

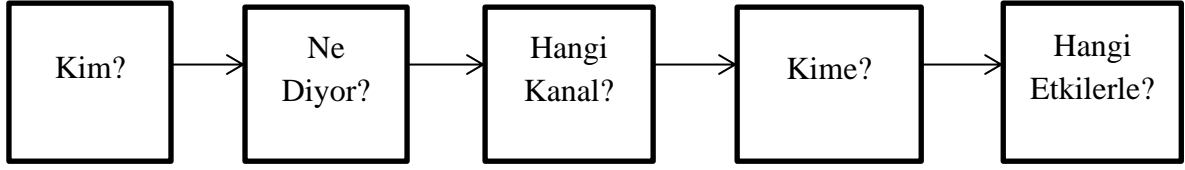
c) Psikolojik Gürültü; Kaynakta veya hedefte bulunan psikolojik engeller psikolojik gürültüye sebep olur. Kaynağın vermek istediği mesajını unutulması, alıcının kendisine tam gelmiş bir mesajı seçici algılaması veya hedefin amaçladığından farklı yorumlaması, örnek olarak verilebilir (Dökmen,2005:321-322).

Gürültü; iletişim sürecinin kalitesini ve kaynağın göndermek istediği mesajı engelleyen bir ögedir. İletişimin istenilen bir şekilde sürdürülmesinde, mesajların gönderilmiş olduğu kanalların açık olması ve gürültünün olmaması iletişimin başarılı olmasında ve sürdürülebilmesinde fazla etkisi bir faktördür (Tekinalp ve Uzun 2019:71; Topaloğlu 2019:15). Gürültünün olduğu bir iletişim sürecinin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi mümkün görünmemektedir. Bunun nedeni ise kaynak ile hedef arasındaki farklılık ne kadar artarsa iletişim belli bir noktadan sonra kopabilir. Kaynak ve hedef arasında uyum ne kadar olumlu bir şekilde devam ettirilebilirse, iletişim sürecinin verimli olduğundan söz edilebilir.

2.1.10. İLETİŞİM MODELLERİ

2.1.10.1. Lasswell Modeli

İletişim modellerine yönelik olarak düzenli bir şekilde yapılan ilk çalışmalar, Harold D. Lasswell tarafından yapılmıştır. Lasswell modeli, beş ögeden oluşmaktadır. Bu beş öge; kim, ne diyor, hangi kanaldan, kime ve hangi etkiyle olan ögelerdir.

Şekil 2.1. Lasswell İletişim Modeli (Tekinalp ve Uzun,2019:68).

Kim: Kaynakla ilgili olarak yürütülen çalışmalarda kaynağın bireysel ve toplumsal nitelikleri, önemi ve güvenilirliği gibi konulara değinilmiştir. Güvenirlik ve inanılrlık üzerinde yapılan çalışmalar bugünde devam etmektedir.

Ne: ‘Ne’ sorusunun yanıtı kaynağın kodlayıp hedefe gönderdiği mesajdır.

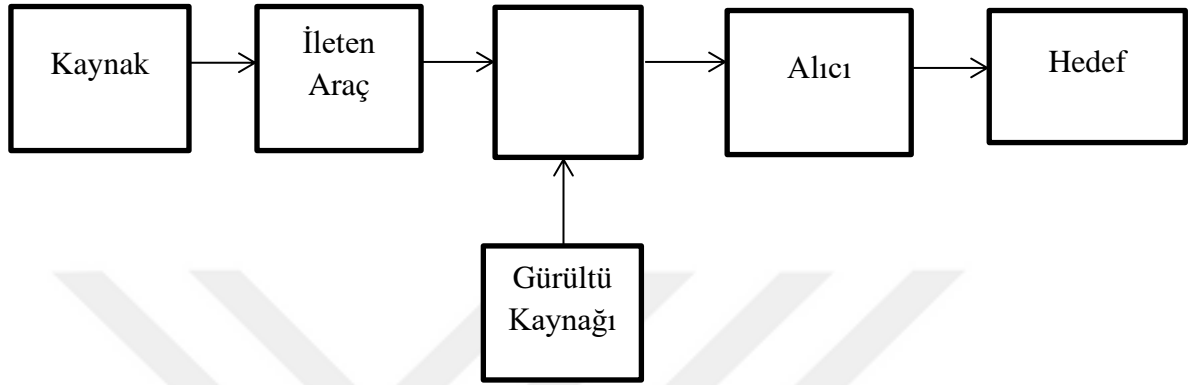
Kanal: Kanal ögesindeki ilk çalışmalarda ‘endeksleme’ ve sınıflandırma’’ yapıldığı göze çarpmaktadır.

Etki: Lasswell, temel problem olarak ‘etki’’ye dikkat etmiştir. Etki, gözlem yapılabilen ve kontrol edilebilen bir değişkendir. Lasswell, iletişim sürecinde ögelerindeki en küçük değişimin, etkinin derecesinin de değişimine sebep olacağını belirtmiştir (Işık,2017:125). Lasswell iletişim modeli incelendiğinde, geri bildirim ögesinin bulunmadığı görülmektedir. Geribildirim ögesinin bulunmamasının önemli bir eksiklik olduğu düşünülmektedir. Çünkü hedef, kaynaktan gelen mesaja geribildirimde bulunarak iletişimin sürekliliğine katkı sağlamış olur. İletişimde geri bildirim ögesi bulunmadığında, verilmek istenen mesajın ya da mesajların gönderilemeyeceği için iletişim sürecinin niteliği hakkında bir yorum yapılmasının güç olduğu düşünülmektedir.

2.1.10.2. Shannon ve Weaver Modeli

Shannon ve Weaver modelinde, iletişim basit ve doğrusal yönlüdür. Model, matematiksel bir kuramdır ve iletişim, kaynaktan aktarılan mesajın kanal yardımıyla alıcıya gitmesidir. Bu model, bilgi üzerine temellendirilmiş, bilginin gönderilmesine teknik bir sistem olarak bakmaktadır. Bireyin duygusal durumu görülmemektedir. Shannon ve Weaver Modeli, mesajın eksiksiz gönderilmesi için ortaya çıkan teknik problemlerin aşılması amacıyla geliştirilmiştir. Bu modele göre iletişim tek yönlüdür ve bu nedenle sosyal yaşamdaki insanları etkilemeye dönük kitle iletişim araçları politikalarına yol göstermiştir (İplikçi, 2015:18).

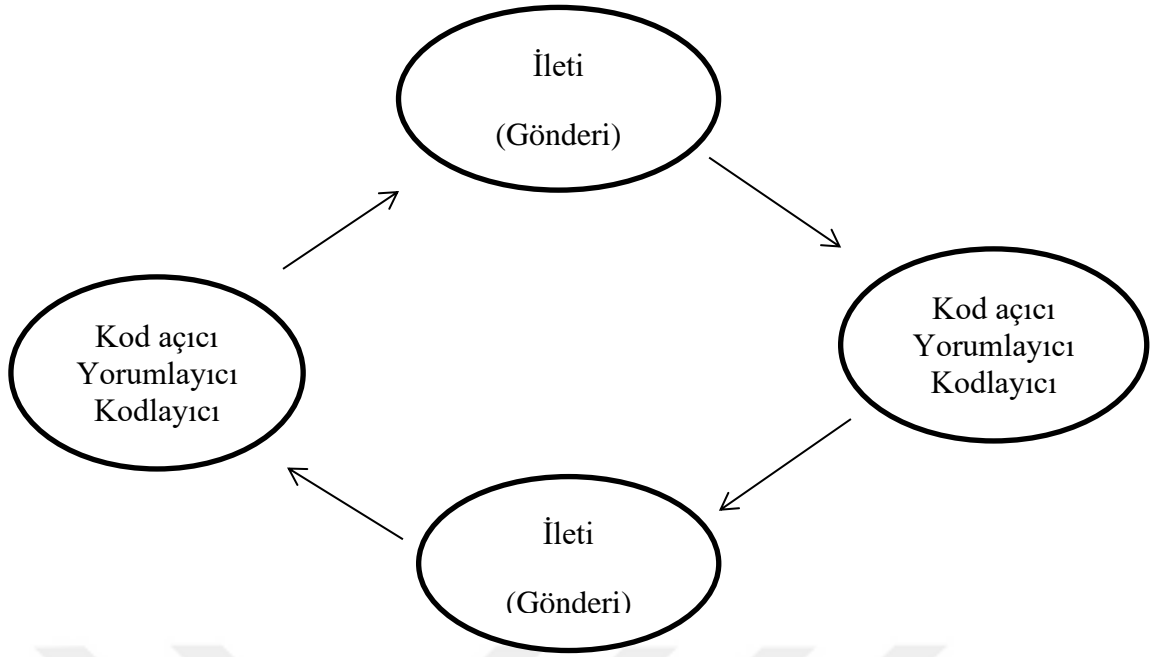
Bu modelde iletişimin tek yönlü bir süreç olarak belirtilmesi, iletişimin karşılıklı bir süreç olması gerekliliği yönüyle çelişmektedir. Çünkü, iletişimin çift yönlü devam etmesi, iletişim hakkında fikir elde etmemize imkan tanıdığı için gerekli olduğu düşünülmektedir. Hedeften geribildirim alınmadığı takdirde iletişimin ne derece etkili olduğu sorgulanabilir.

Şekil 1.2. Shannon ve Weaver Modeli (Tekinalp ve Uzun,2019:70).

2.1.10.3. Osgood ve Schramm Modeli

İletişim, yorumlanabilir karşılıklı olarak yürütülen bir eylemdir. İletişime dahil olan kişiler kodlamayı, yorumlamayı ve kod açmayı aynı zamanda yapan eşit taraflardır. Kaynak, gelen mesajı kendi bilgi ve becerileri içerisinde kodlarken, hedefte gelen iletiyi kendi hayatı ve becerilerine dayanarak yorumlamaktadır. Hedef, gelen iletiye kendi yorumunu da dahil edip, geribildirimini artık alıcı rolündeki kaynağa yollar. Her iki taraf, devamlı ve aynı anda hem kaynak hem de alıcı rolüne girer (Ergin,2010; Akt. Atan,2016:17).

Şekil 2.2. Osgood ve Schramm Dairesel İletişim Modeli (Telman ve Ünsal, 2005:38; Akt. Kurt, 2019:14).

2.1.10.4. Dance'm Spiral Modeli

İletişim, ileriye doğru ve dinamik olarak devam eden bir süreçtir. Mevcut iletişim, ilerideki iletişimin yapısının ve içeriğinin nasıl olacağını belirler. İletişim süreci; başka sosyal süreçlerde olduğu gibi sürekli değişen öğeleri, bağlantıları ve çevresel etmenleri içermektedir. Spiral model, bu sürecin zamanla nasıl değişim gösterdiğini, boyutlarındaki farklılaşmayı açıklar (Karaca,2016:636). Sarmal model; başka durum, olgu ve kişiler karşısında değişir. Bir kişi için spiral fazla geniştir, bunun nedeni konu ve olayla ilgili olarak ön birikimi ve bilgisi fazladır. Bir başkası için ise fazla ufak ve dardır. Bunun nedeni olarak ise o konu veya olayla ilgili olarak daha yetersiz ön birikimi ve bilgisi mevcuttur (Demiray,2012:40). Bu modelde görülen önemli özelliklerden bir tanesi iletişimi, durağan bir süreç olarak değil de sürekli devam eden, dinamik bir süreç olarak ele almasıdır. İletişim süreci, zaman içerisinde değişime uğrayan bir süreçtir. Spiral Modelin, aktif bir model olduğundan dolayı iletişim sürecinde ileriye görebilmemize ve fikir elde edebilmemize olanak sağlayabilen bir model olduğu görülmektedir.

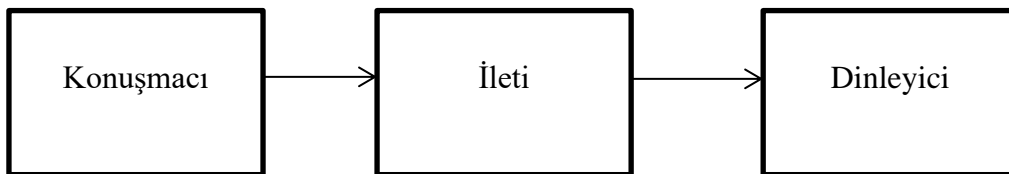

Şekil 2.3. Dance Spiral Modeli (Demiray,2012:40).

2.1.10.5. Aristo Modeli

Bilgi, bilinen göndericiden, bilinen alıcıya gidecek şekilde tek yönlü gerçekleşir. Kaynak, mesaj ve hedef olmak üzere üç tane temel iletişim ögesi vardır. Günümüzde Aristo Modeli, iletişim olgusunu göstermekten uzaktır. Fakat Aristo Modeli, ilk model olmasından dolayı önemlidir (Karaca,2016:635). Aristo Modeli'nde iletişimin tek yönlü olarak belirtilmesi, günümüzdeki birçok iletişim modeline göre bir farklılık olarak görülmektedir. İletişim, karşılıklı olarak meydana gelen ve karşılıklı bir şekilde devam ettirilen bir süreçtir.

İletişimin tek yönlü bir şekilde gerçekleştiği durumlarda geri bildirim alınmamış olur ve bu noktada iletişimin etkililiği ve verimliliği tartışılabilir. Aristo Modeli diğer iletişim modellerine yol göstermesi açısından önemli bir model olduğu düşünülmektedir.

Şekil 2.4. Aristo İletişim Modeli (Yengin, 2014:22; Akt. Bayındır,2017:601).

2.1.11. İLETİŞİM TÜRLERİ

İletişim türleri ile ilgili olarak alan yazın incelendiğinde 4 tür iletişim türünden söz edildiği görülmektedir. Bunlar; kişi içi iletişim, kişiler arası iletişim, örgüt iletişimi ve kitle iletişimidir.

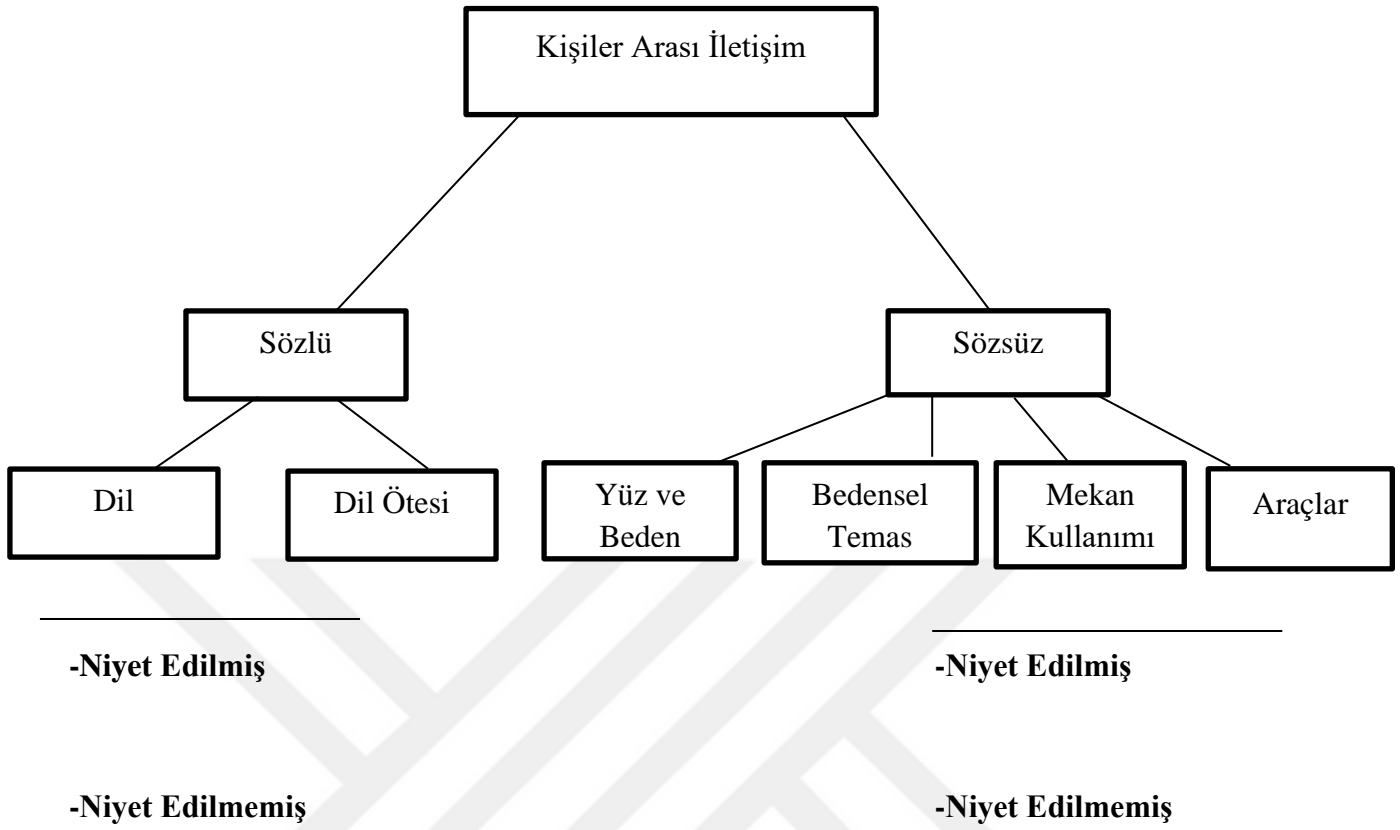
2.1.11.1. KİŞİ İÇİ İLETİŞİM

Bireyin iç dünyasıyla yaptığı iletişim, iç bakış yapması, kendi iç dünyasını incelemesi, dışarı ile bağlarını, işittiklerini, fikirlerini, duygudaşlık yaparak değerlendirmesidir. Bu koşullar olduğunda, birey kendisiyle iletişim yapabilir, duygularının, fikirlerinin neler olduğuna yönelik değerlendirme yapabilir ve kendi kendisine sorular sorup yanıtlar verebilir (Doğan,2013:147). Bireyin kendisiyle gerçekleştirmiş olduğu iletişim türü kişi içi iletişimdir. Kişi içi iletişimde, mesajı gönderen de mesajı alanda kişinin kendisidir. İletişim kurmadan önce çoğu zaman kendi içimizde konuşacaklarımızı gözden geçirir, tartar, karar verir ve ondan sonra konuşmaya başlar ve böylelikle kişi içi iletişim yapmış oluruz. Ayrıca; kişinin zaman zaman kendi iç muhasebesini yapması, yaşantılarına dair kendi iç dünyasında değerlendirmeler yapması, kişi içi iletişime örnek olarak verilebilir.

2.1.11.2. KİŞİLER ARASI İLETİŞİM

İletişimde, en temel öğelerinden birisi olan kişiler arası iletişim, en az iki bireyin sözlü ya da sözsüz olarak gerçekleştirmiş olduğu iletişim türüdür.

Kişiler arası iletişim, kendi içerisinde sözlü iletişim ve sözsüz iletişim olarak ikiye ayrılmaktadır. Bireylerin söylemek istedikleri sözlü iletişim olarak ele alınırken; bireylerin içinde yaşamış olduğu duygusunun ne olduğunun belirtilmesinde ise sözsüz iletişim ön plana çıkmaktadır. Işık (2017:60)'a göre fikirler en güzel sözlü bir şekilde, duygular ise en güzel sözlü olmayan iletişim aracılığıyla ifade edilir.

Şekil 2.5. (Kişiler Arası İletişim Modeli, Dökmen,2005:27).

2.1.11.2.1. SÖZLÜ İLETİŞİM

Sözlü iletişim, kendi dilimiz aracılığıyla gerçekleşen kendi duygu ve düşüncelerimizi ifade etmeye yönelik olan bir iletişim türüdür. Işık (2017:59)'a göre ise, sözlü iletişim sözcüklerle gerçekleşir ve bireyler arasındaki her türlü konuşma ve yazışma sözlü iletişim kapsamındadır.

Sözlü iletişimin kalitesini etkileyen birden çok faktörün olduğu düşünülmektedir. Bireyin ağzından çıkan seslerin şiddeti, akıcı bir şekilde konuşma ya da yavaş konuşma mı olduğu, ağzından çıkan kelime ya da kelimelerin nasıl söylendiği, hangi kelime ya da kelimelere vurgu yapıldığı, kullanılan sözcüklerle karşıdaki bireye hangi mesajın verilmek istendiği gibi faktörler, sözlü iletişimin kalitesini etkileyen faktörlere örnek olarak verilebilir. İletişim sürecinde sesin yüksek çıkması ve olumsuz sözcüklerin kullanılması karşı tarafı rencide edebilir ve karşı tarafın söylemek istediklerinin önünde bir engel olabilir. Normal bir ses tonuyla ve rahatlatıcı bir üslupla olumlu bir iletişim kurulduğunda, karşı tarafın söylemek istediklerini rahat bir şekilde söyleyebilmesinin önü açılmış olur.

Sözlü iletişimin en önemli nitelikleri;

- Konuşulanlar tekrar söylenebilir
- Yüz yüze gerçekleştirilir
- Kuvvetlidir
- Gruplandırma yapılamaz
- Gerçekleştikten sonra geri dönüşü yoktur
- Yeniliğe açık değildir bundan dolayı tartışmalar belgelendirilemez
- Etkileşimlidir
- Etkileşimin nedeni olarak mesajın anlaşılmasının fazla olması
- Süreyi kısaltan hızlı iletişimin olması
- Bazı sosyal bilimcilere göre daha etkin olmasıdır (Erdönmez, 2019:87-88).

Sözlü iletişimin açık, net ve anlaşılır olması yönünden, anlaşılamayan noktaların açığa çıkarılması yönünden, vakit almaması yönünden iletişim sürecinde önemli olan bir öge olduğu düşünülmektedir.

2.1.11.2.2. SÖZSÜZ İLETİŞİM

İnsanın göndermek istediği mesajını, göz kontağı kurup, mimik ve jestleriyle veya yüz ve beden duruşuyla karşısındakine göndermesi sözlü olmayan iletişimdir. Sözlü iletişimde kıyafet ve bakışı ile de sözlü olmayan iletişim yapılır. İnsanın duygularının söylenmesinde önemli derecede bir kuvvete sahip olan sözlü olmayan iletişim, bireyin göndermek istediği fikrin gönderilmesini destekler. Sözlü söylenemeyen mesajlar, sözlü olmayan iletişimle karşı tarafa gönderilirler (Cevap Derici,2017:23). İncelendiği zaman; sözlü iletişimin ve sözlü olmayan iletişimin, iletişim sürecinde birbirlerini tamamladıkları görülmektedir. Birey, karşı tarafa anlatmak istediklerini sözlü olarak ifade ederken; anlatırken göstermiş olduğu tavır, duruş, jest ve mimikleri ile kendi iç dünyasında neler söylemek istediklerine yönelik olarak vermiş olduğu mesajlarda sözlü olmayan iletişimdir.

İletişim kurulurken karşımızdaki kişi ya kişilerin konuştuklarında sergilemiş olduğu tavırlardan farklı anlamlar çıkartılabilir. Örneğin, bireyin konuşurken gözünü kaçırmada gerçeği söylemediği anlamı çıkartılabilir. Sözlü olmayan iletişimin, bireyin kendi iç dünyasıyla, söylemiş oldukları arasındaki farkı görebilmemize yardımcı olması yönünden önemli olduğu düşünülmektedir.

Dökmen (2005:28)'e göre sözlü olmayan iletişim, insanların ne konuştuklarının değil de ne yaptıklarının öne çıktığı bir iletişim türüdür.

Sözlü olmayan iletişim 4 temel başlık altında incelenmiştir. Bunlar; yüz ifadeleri, jestler, kişiler arası mesafe ve giysilerdir.

Yüz İfadeleri

Konuşurken ya da dinlerken karşıdakinin gözüne bakmaktan veya gözünü kaçırmaktan farklı anlamlar çıkabilir. Birey konuştuğunda ya da dinlediğinde, karşıdaki bireyin gözünün içine bakması, iletişimin kalitesini fazlalaştırır. Kişinin o konuyu veya bireye göstermiş olduğu ilgiyi belli eder. Kişinin iletişim kurduğunda karşısındakiyle gözünü kaçırdığında ise, isteksizlik veya bilgisizlik olduğu genellikle kullanılmış olan bir yöntemdir (Işık,2017:61). Sözlü olmayan iletişimde birey, anlatmak istediklerini karşı tarafa konuşarak vermesinin yanı sıra, kendi duygularını yansıtmada yüzündeki ifadeler önemli bir rol oynamaktadır.

Kişinin kızgın olduğunda, mutsuz olduğunda, sevinçli olduğunda, heyecanlı olduğunda bu durum bireyin yüzüne yansımaktadır. Birey, her ne kadar bu durumu engellemeye çalışsa bile başarılı olması pek mümkün görünmemektedir. Ayrıca yüz ifadeleri kişinin düşüncelerini belli etmesi yönüyle de iletişimde önemli bir etken olduğu düşünülmektedir.

Jestler

Jestler, iletişim sürecinde bireylerin anlatmak istediklerini el ve kol hareketleri aracılığıyla anlatmasına yardımcı olan bir ögedir. Jestlerin, iletişim sürecinde kurulan iletişimin kalitesini arttırdığı düşünülmektedir. Bireyin, karşıdaki kişiye bir şeyler anlatırken el, kol ve vücut hareketlerini kullanması anlatmak istediklerini karşı tarafa aktarmasında, iletişim sürecinde bireye yardımcı olan faktörlerdir. Işık (2017:61)'a göre ise, iletişimde kişinin yaptığı el ve kol hareketlerine bakılarak içinde bulunduğu duygu-durum hakkında önemli ipuçları elde edilebilir.

Kişiler arası mesafe

Günlük hayatımızda iletişim kurulurken özellikle yüz yüze iletişimde kişiler arası mesafenin önemli bir yeri vardır. Uygun mesafe ortamında kurulan iletişimin, aktarılmak istenen duygu ve düşüncelerin rahatlıkla aktarılmasını sağlayacağı ve böylelikle de

olumsuz iletişimin önüne geçebileceği düşünülmektedir. Bunun sonucunda, iletişim sürecinde mesafelerin yakın olması, gürültü faktörünü azaltabilir. Bireyin, karşısında bulunan birey ya da bireylerle mesafesi yakın oldukça söylemek istedikleri, karşı taraf tarafından daha açık ve net bir şekilde anlaşılabilir. Bireyin, iletişim kurduğu kişi ya da gruplarla yakın olması, onlara bakarak konuşması karşıdaki birey ya da grupların kendilerine önem verildiği hissini uyandırabilir. Bu durumda, kurulan iletişimin kalitesine etki edebilir.

Giyisiler

İletişim kurduğumuz kişi ya da kişilerin duruşuna, giydiği kıyafete göre kafamızda o kişi ya da gruba ilişkin olarak bir fikir oluşabilir. Giysilerin bize her zaman sağlıklı bilgi vermesi pek mümkün değildir. Bunun nedeni ise, insanın kendi içyapısı ile içinde bulunduğu kılık kıyafetin farklı olabileceği gerçeğidir. Buradan hareketle giysinin, bireyin nasıl bir kişilik yapısına sahip olduğu hakkında her zaman sağlıklı bilgi vermesinin güç olduğu söylenebilir.

Farklı bir durumda ise, birey giyeceği kıyafeti, içinde bulunduğu duruma göre belirleyebilir. Örneğin, bireyin önemli bir toplantıya katılmak için giyeceği kıyafeti ile tatile gitmek için giyeceği kıyafet farklı olabilir.

2.1.11.3. ÖRGÜT İLETİŞİMİ

Örgüt iletişimi, örgüt içerisinde bulunan bireylerin örgütün verimli işleyebilmesi için gerçekleştirmiş oldukları iletişim türüdür. Bu iletişim türünde, örgütte bulunan bireylerin örgüt içerisinde önceden belli olan hiyerarşik bir yapı içerisinde birtakım rolleri bulunmaktadır.

Bireyin örgüt içerisinde, aynı örgütteki yukarı-aşağı veya aynı seviyede olduğu başka kişilerle olan iletişiminin istenilen seviyede olması durumu, kişinin iş doyum seviyesine etki edebilmektedir (Ergeneli ve Eryiğit,2001:168). Bireyin, kişilerarası iletişiminin iyi olması, iş doyumuna olumlu etki yapabileceği gibi kişilerarası ilişkilerinin iyi olmaması da iş doyumuna olumsuz yönde etki yapabileceği sonucu ortaya çıkabilir. Örgütteki bireyler arasındaki iletişim, empati kurulmadığı takdirde çatışmalara neden olabilir. Bu çatışmalar, başka kişilerle olabileceği gibi kişinin kendisi ile de olabilir. Örgüt içerisindeki çatışmaların nedenleri; bireylerin birbirlerinden farklı karakterlere sahip olmaları, farklı çevrelerde yetişmiş olmalarından kaynaklı olabilmektedir.

Her çatışmanın örgüte olumsuz etki yapabileceği düşüncesi yanlıştır. Eğer örgütte yaşanan çatışma işlevsel bir çatışma ise örgütteki problemlerin çözümüne katkı verebilir.

Örgüt iletişimi; bireyin içinde bulunduğu örgütün işleyişinde ve verimliliğinde etkili olması yönünden önemli bir yere sahiptir.

2.1.11.4. KİTLE İLETİŞİMİ

Kitle iletişimi, birden fazla insanı, grupları ya da toplulukları etkiyebildiği için diğer iletişim türlerinden ayrılır. Belirli hedeflerin, kimi bilgi ve sembolleri oluşturup, başka gruplara iletmesi ve onlar tarafından yorumlanması kitle iletişimidir (Doğan,2013:167). Kitle iletişim araçlarına örnek olarak, günümüzde yaygın olarak kullanılan gazete, radyo ve televizyon verilebilir. Kitle iletişimi, tek yönlü bir iletişim sürecidir ve kitle iletişim sürecinde geribildirim ögesi bulunmamaktadır. Bu nedenle kitle iletişiminde, kaynağın göndermiş olduğu mesajların etkili olup olmadığı hakkında bir bilginin elde edilmesinin güç olması nedeniyle bir eksiklik olduğu düşünülmektedir.

Erdem (2014:64)'e göre iletişim her türlü araç yardımıyla kurulabilirken, kitle iletişimi teknik araçlarla kurulmaktadır.

2.1.12. İLETİŞİMİN AMACI VE ÖNEMİ

Birden fazla canlı günün büyük bir bölümünde iletişim kurar. İletişimin olmadığı bir hayat fikri olanaksızdır. Kişinin tüm yaşamı iletişime dayanır. Doğumundan itibaren insan, kendisini iletişim ağında bulur ve bu durum yaşamı bitene kadar sürer. Kişinin, kendisini iletişim düzeninden ayırması mümkün değildir (Çalışkan, Aydın ve Aslander,2014:30). Yaşadığımız zaman içerisinde başka bireylerle iletişim kurarken birden çok hedefimiz bulunmaktadır. Bu bazen bir ihtiyacımızı gidermek amacıyla olabilirken kimi zamanda karşımızdaki insan veya insanlara kendi duygu ve düşüncelerimizin aktarılmasını istenmesi olabilir. Bireyin iletişim kurmadan yaşaması mümkün değildir. İletişim hayatımızın her alanında kullandığımız ve hayatımıza yön veren bir olgudur. Örneğin, bireyin, aile içi iletişiminin kalitesi, o bireyin eğitim hayatının nasıl olacağına ve çevresiyle kurmuş olduğu iletişime yön verebilir.

İletişim, bireyin çevresi ve kendi yaşamı üzerindeki aktif ve belirleyici olabilme amacını yansıtır. İletişimde ana amaç, birey ile çevre arasında aktif olabilmek, başka bireylerin davranışlarını ve tutumlarını kuvvetlendirmek ve değiştirmektir (Zıllıoğlu,2014: 28). Kaynağın gönderdiği mesaj, hedef kişiye doğru iletilebilirse bireyler arasında gerçekleşen iletişim süreci etkili ve hedefe yönelik olur. Kişi hayatının büyük bir bölümünü, kendisini ifade edebilme ve başkalarını anlayabilme gayretleriyle geçirmektedir. Bundan dolayı nitelikli, etkili iletişime gereksinim duyulan her şartta, empatiden söz edilmektedir (Doğuş,2011:697). İletişim sürecinin etkili olabilmesindeki ana unsurlardan birinin empati olduğu anlatılmıştır. İletişimde empati ne kadar etkili bir şekilde kullanılırsa iletişim sürecinin olumlu olarak devam etmesine etki edebilir.

Bireylerin, birbirlerini dinlemeleri, birbirlerini anlayarak tepki vermeleri, karşıdaki bireyin ne hissettiğini anlayarak iletişim kurması, bireyin kendi saygınlığını artırması üzerinde de etkili olabilmektedir. Bireyin, iletişim sürecinde empatik tepkide bulunabilmesi onun çevresi tarafından daha kolay bir şekilde kabul edilebilmesine yol açabilir. Bireyin empatik tepkide bulunabilmesinin başkalarını daha kolay anlayabilmesine neden olacağı ve bu durumunda kendisini geliştirebilmesine yarar sağlayabileceği yönünden önemli olduğu düşünülmektedir.

İnsanoğlunun var olduğu günden bu yana iletişim, bireyin yaşamında çok önemli bir yönü olmuştur Büyük bir toplum içerisinde bireylerin, toplumu meydana getiren diğer alt gruplarla devamlı etkileşim halinde olması, birey ve grupları birbirleri ile devamlı ilişkiye zorlar. Toplumsallaşma için birey ve gruplar arasında iletişim mecburidir. İletişim toplumların devamlılığını sağlayan zorunlu bir süreçtir (Erol,2012:12). Toplumların, hem kendi içerisinde hem de başka toplumlarla iletişim kurmadan yaşaması çok zordur. Ayrıca herhangi bir toplumda meydana gelen bir gelişmenin başka toplumlar üzerinde de etkisi olabileceği düşünülmektedir. Eğer bir toplum, kendisini tamamen dışarıya kapatırsa bu gelişmelerden ya da değişimlerden haberdar olamaz.

İletişimin, kişisel ve toplumsal hayat ile iç içe olması, özellikle modern toplumun meydana gelmesinden bu zamana kadar yaygın bir araştırma konusu olarak değerlendirilmesine sebep olmuştur. Birey, dünyaya geldiğinden ve sosyal bir varlık olarak var olduğundan beri, iletişim süreci, bir bakıma, kişisel ve sosyal hayat üzerinde belirleyici olmuştur (Yılmaz,2003:11). İletişim, hem toplum üzerinde hem de birey üzerinde önemli ve etkili olan bir faktördür. Birey, çevresinden iletişim sayesinde haberdar olabilmektedir.

İletişimin, bireyin bilgi edinebilmesine, bireyin kendini geliştirebilmesine, kendisine, ailesine ve içinde yaşadığı topluma iyi bir birey olarak yetişebilmesinde önemli bir yeri vardır. Birey, kendi düşünce ve duygularını başka bireylere anlatması iletişim aracılığıyla gerçekleşmektedir. Birey, kendini ifade ettikçe rahatlayabilir, kendisinde var olan duygu ve düşüncelerini geliştirebilir. Bireyin, iletişim kurması hayatındaki sıkıcılığın azaltılmasına, hayatının daha renkli olmasına yol açabilmesi yönünden önemlidir. Genel olarak iletişim, bireyin hayatının kaynağı olması ve bu kaynağın bireyin hayatına yön vermesi itibariyle önemli olan ve sürekli olarak değişen, gelişen, toplumlar arasında kültür alışverişini sağlayan bir ögedir. İletişim sürecinde önemli olan bir faktörün ise etkin dinleme becerisi olduğu düşünülmektedir. İletişim sürecinde bireyin, karşısındaki birey ya da bireyleri etkin bir şekilde dinlemesi iletişim sürecinin devamlılığına etki edebilir.

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık açısından bakıldığında ise danışmanlık sürecinin etkili ve verimli olabilmesi için, psikolojik danışmanın, danışanın yaşamış olduğu problemini anlaması ve uygun tepkiler verebilmesi gerekmektedir. Psikolojik danışmanın bütün bunları yapabilmesinde ise etkin dinleme becerisinin temel faktörlerden bir tanesi olduğu düşünülmektedir. Etkin dinleme becerisine sahip olan bir psikolojik danışman, kendisine söyleneni anlayabilir, kendisini olumlu bir şekilde ifade edebilir. Etkin dinleme becerilerine sahip olan psikolojik danışmanların olmasının, danışmanların kendilerine yönelik olarak öz farkındalıklarını artırmada ve bilişsel yeteneklerini kullanabilmelerine de yardımcı olabileceği düşünülmektedir.

Bu noktada, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programının öğrencilere etkin dinleme becerilerini ve etkili iletişim becerilerinin kazandırılabilmesine yönelik olarak bir görevinin olabileceği, programda ders ve ders içeriklerinde iletişimin yer almasının gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Çünkü, danışmanlık süreci iletişim aracılığıyla sürdürülmekte ve sonlandırılmaktadır. Öğrencilere eğitim-öğretim sürecinde etkin dinleme ve etkili iletişim becerilerinin kazandırılması, öğrencilerin meslek hayatına başladığında hem kendilerine hem de danışanlarına karşı olumlu yönde bir etkisinin olabileceği üzerinde durulmaktadır.

2.2. KONU İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR

2.2.1. Konu İle İlgili Olarak Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar

Dağıstan Yalçınkaya ve Çalışkan (2018) tarafından yapılan çalışmada, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık öğrencilerinin empatik eğilim düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmaya 1. ve 4. Sınıfta okuyan toplam 144 öğrenci katılmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen bulgularda öğrencilerin empatik eğilimlerinin; cinsiyet, sınıf düzeyi, anne ve baba eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucu tespit edilmiştir.

Akar (2014) tarafından yapılan çalışmada Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ve Psikoloji bölümünde okuyan öğrencilerin empatik eğilimleri ve narsistik kişilik eğilimleri incelenmiştir. Çalışma 502 üniversite öğrencisiyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmada sonucunda, empatik eğilim ve narsistik eğilim arasında negatif bir korelasyon saptanmıştır. Öğrencilerin empatik eğilim ve narsistik eğilimlerinin algılanan aile tutumu, anne ve babanın eğitim seviyesine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Ayrıca kız öğrencilerin empatik eğilimlerinin erkeklere göre daha yüksek olduğu, erkek öğrencilerinde kızlara göre narsistik eğilimlerinin daha yüksek olduğu sonucu bulunmuştur.

İkiz ve Karaca (2011) tarafından yapılan çalışmada, psikolojik danışmanların empatik becerilerine, temel danışma becerileri eğitiminin etkisi incelenmiştir. Çalışma, 90 psikolojik danışman ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada, 48 psikolojik danışman deney grubunu oluştururken, kontrol grubunu ise 42 psikolojik danışman oluşturmaktadır. Katılımcılara ön test ve son test kontrol gruplu deneysel desen uygulanmıştır. Çalışma sonucunda, temel danışma becerileri eğitimi sonrasında deney grubunun empatik becerilerinde istatistiksel olarak anlamlı bir artışın olduğu tespit edilmiştir.

Arslantaş (2016) tarafından yapılan çalışmada okul öncesi öğretmenlerinin empatik eğilimleri ve duygusal zekaları arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmaya resmi anaokulu, ilkokul ve ortaokullarda görev yapan 213 okul öncesi öğretmeni katılmıştır. Çalışma sonucunda, okul öncesi öğretmenlerinin duygusal zekâları ile empatik eğilimleri arasında pozitif yönlü ve orta düzeyde bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Çalışmaya katılanların duygusal zekalarının, cinsiyet ve mezun olunan okul değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği; empatik eğilimlerinin ise cinsiyet, medeni durum, hizmet süresi ve mezun olunan okul değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermeği sonucu tespit edilmiştir.

Boylu (2020) tarafından, üniversite öğrencilerinin özgecilik düzeyleri, empatik eğilim ve benlik saygıları arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmaya, Psikoloji ve Sosyal Hizmet bölümlerinde okuyan 333 üniversite öğrencisi katılmıştır. Çalışma sonucunda, özgecilik düzeyi ile empatik eğilim arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucu tespit edilmiştir. Özgecilik düzeyi ile benlik saygısı arasında ise negatif yönlü ve düşük düzeyde bir ilişkinin olduğu sonucu tespit edilmiştir. Öğrencilerin empatik eğilimlerinin, cinsiyet, sınıf ve aile gelir durumu değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Canbulat, Küçükkaragöz, Erdoğan ve Yeşiloğlu (2015) tarafından, sınıf öğretmenliği adaylarının empatik eğilimleri ve geleceğe dönük beklentileri incelenmiştir. Çalışmaya Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi 3. ve 4. sınıftan, 291 sınıf öğretmeni adayı katılmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen bulgularda; sınıf öğretmenliği adaylarının empatik eğilimleri ile geleceğe dönük beklentileri arasında orta düzeyde, negatif yönlü ve anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucu çıkmıştır. Çalışma katılanların empatik eğilimlerinin, cinsiyet, sınıf düzeyi ve gelecek beklentilerine göre anlamlı bir farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yüksel (2004) tarafından yapılan çalışmada empati eğitim programının, ilköğretimde öğrenim gören öğrencilerin empatik becerilerine olan etkisi incelenmiştir. Çalışmada, ön test-son test kontrol gruplu desen kullanılmıştır. Çalışma, 10 deney grubu ve 10 kontrol grubu öğrencisi olmak üzere dördüncü sınıfta okuyan toplam 20 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda, empati eğitim programının deney grubundaki öğrencilerin empatik becerilerini anlamlı düzeyde artırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Pala (2008) tarafından yapılan çalışmada öğretmen adaylarının empati kurma düzeyleri incelenmiştir. Araştırmaya, Celal Bayar Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde, Türkçe, Fen Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenliği lisans programlarındaki 1. ve 4. sınıf öğrencisi toplam 464 öğrenci katılmıştır. Öğretmen adaylarının empatik eğilimlerinin, ekonomik durum, öğrenim görülen program ve kitap okuma sıklığına göre anlamlı düzeyde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır.

Dilber ve Akhan (2019) tarafından yapılan çalışmada öğretmen adaylarının iletişim becerileri incelenmiştir. Çalışmaya, Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nden toplamda 448 öğrenci katılmıştır. Çalışma sonucunda, öğretmen adaylarının iletişim becerileri ile cinsiyet, bölüm ve baba eğitim durumu arasında farklılığın anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Gano, anne eğitim durumu, aile gelir durumu, üniversiteye gelmeden önce yaşanan yer değişkenleri ile iletişim becerileri arasında ise farklılığın anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İliş (2018) tarafından yapılan çalışmada; eğitim fakültesinde okuyan öğrencilerin sosyal medya bağımlılığı ile iletişim becerileri arasındaki ilişki farklı değişkenlere göre incelenmiştir. Çalışmaya Marmara Üniversitesi'nde öğrenim gören 385 öğrenci katılmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen bulgularda sosyal medya bağımlılığı ve iletişim becerileri arasında ters yönlü ve anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin iletişim becerileri ile cinsiyet, öğrenim görülen bölüm, sosyal medyaya hangi cihazdan eriştiği değişkenleri arasında anlamlı bir farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Gürşimşek, Vural ve Demirsöz (2008) tarafından yapılan çalışmada, sınıf öğretmenliği ve okul öncesi öğretmenliği öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri ile iletişim becerileri arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmaya, Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi'nden, 100 sınıf öğretmenliği ile 100 okul öncesi öğretmenliği olmak üzere toplam 200 öğrenci katılmıştır. Çalışma sonucunda öğrencilerin, duygusal zeka düzeyleri ile iletişim becerileri arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin, hem duygusal zeka düzeylerinin hem de iletişim becerilerinin programa göre anlamlı düzeyde farklılaştığı ve sınıf öğretmeni adayları lehine olduğu ifade edilmiştir.

Türköz, Köroğlu ve Kıralp Şahin (2017) tarafından Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık öğrencilerinin sosyal destek algıları ile iletişim becerileri arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmaya 1. Sınıf ve 4. Sınıfta öğrenim gören toplam 310 Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık öğrencisi katılmıştır. Çalışma sonucunda Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık öğrencilerinin sosyal destek algıları ile iletişim becerileri arasında pozitif yönlü ve düşük bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. Ayrıca öğrencilerin iletişim becerilerinin, cinsiyet, sınıf, anne baba eğitim durumu ve kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucu tespit edilmiştir. İletişim becerileri ile arkadaşlık ilişkilerini algılayış şekilleri arasında ise anlamlı bir farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ocak ve Erşen (2015) tarafından yapılan çalışmada öğretmen adaylarının iletişim becerileri algılarının incelenmesine yönelik bir çalışma yapılmıştır. Çalışmaya Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi 1. ve 2. Sınıfta okuyan 315 öğrenci katılmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen bulgularda öğrencilerin iletişim becerileri ile cinsiyet, öğrenim gördüğü bölüm, sınıf ve uzun zaman yaşanan yerleşim birimine göre anlamlı bir farklılığın olduğu sonucu tespit edilirken; mezun olunan lise, sosyal paylaşım sitelerini kullanma ve kullanma sıklığı açısından ise anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucu tespit edilmiştir.

Görücü ve Erdoğan (2017) tarafından yapılan çalışmada okul öncesi öğretmenlerinin empatik eğilimleri ve iletişim becerileri arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmaya 144 okul öncesi öğretmeni katılmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen bulgularda, empatik eğilim ve iletişim becerisi arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişkinin olduğu sonucu çıkmıştır. Çalışma sonucunda okul öncesi öğretmenlerinin hem empatik eğilimlerinin hem de iletişim becerilerinin yaş ve çalışma yılı değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucu tespit edilmiştir.

Uğurlu (2013) tarafından yapılan çalışmada, ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin, iletişim becerileri ile empatik eğilimlerinin çocuk sevme düzeylerine etkisi incelenmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre, öğretmenlerin iletişim becerileri ve empatik eğilimlerinin çocuk sevme düzeylerine etkisinin olduğu sonucu tespit edilmiş ve her iki değişkenin birlikte çocuk sevme düzeylerine olan etkiyi biraz daha artırdığı ifade edilmiştir.

Aydoğan ve Kahraman (2019) tarafından yapılan çalışmada, mühendislik, psikoloji ve tiyatro bölümlerindeki üniversite öğrencilerinin iletişim ve empati becerileri karşılaştırılmıştır. Çalışmaya; 101 psikoloji, 70 tiyatro ve 99 mühendislik öğrencisi katılmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen bulgularda, psikoloji bölümü öğrencilerinin empati ve iletişim becerilerinin tiyatro ve mühendislik bölümlerinde okuyan öğrencilere göre daha iyi olduğu, tiyatro öğrencilerinin de mühendislik öğrencilerine göre daha iyi olduğu sonucu tespit edilmiştir.

Tutuk, Al ve Doğan (2002) tarafından yapılan çalışmada hemşirelik öğrencilerinin algıladıkları iletişim becerisi ile empatik eğilim düzeyi incelenmiştir. Çalışmaya 269 hemşirelik öğrencisi katılmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen bulgularda, öğrencilerin algıladıkları iletişim becerisi ve empatik eğilim puan ortalamalarının orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin iletişim becerisi ile empatik eğilimlerinin, sınıf düzeyine ve insanlarla ilişkilerde güçlük yaşama durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca eğitim yılı arttıkça her iki ölçek puan ortalamalarının arttığı ifade edilmiştir.

2.2.2. Konu İle İlgili Olarak Yurtdışında Yapılan Çalışmalar

Brems (1989) tarafından, empatinin boyutlarını ve çeşitli kişilerarası ölçütler üzerindeki etkisini araştırmak için çalışma yapılmıştır. Çalışmaya 122 üniversite öğrencisi katılmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen bulgularda empatinin duyuşsal ve bilişsel bileşenlerden oluştuğunu ve bu bileşenlerin diğer kişilerarası ölçüleri farklı şekilde etkilediği sonucu tespit edilmiştir.

Jolliffe ve Farrington (2011) tarafından, düşük empati ve zorbalık arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma, 13-17 yaş arası 720 ergen (344 kız, 376 erkek) öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda elde edilen bulgular neticesinde düşük duygusal empatinin, erkekler tarafından yapılan zorbalıkla bağımsız olarak ilişkili olduğunu ama kız öğrencilerin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca düşük bilişsel empatinin bağımsız olarak zorbalıkla ilişkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Hojat ve diğ. (2002) tarafından yapılan çalışma, hekim empatisinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Yapılan çalışmaya 704 hekim katılmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen bulgular neticesinde kadın hekimlerin empati düzeylerinin erkek hekimlere göre daha yüksek olduğu sonucu tespit edilmiştir.

Nadler ve Nadler (2001) tarafından yapılan çalışmada öğretim üyeleri ve öğrenciler arasındaki sınıf dışı iletişim incelenmiştir. Öğrenci cinsiyeti ve eğitimci cinsiyetinin rollerinin yanı sıra öğrencilerin eğitimci, empati ve sınıf dışı güvenilirlik algılarını araştıran bir çalışma yapılmıştır. Çalışmada elde edilen sonuçlarda, öğrenci ve eğitimcinin empati, güvenilirlik ve cinsiyetinin, meydana gelen sınıf dışı iletişimin miktarını ve türünü etkilediği belirlenmiştir. Eğitimci empatisi ve güvenilirlik dereceleri yükseldikçe, öğrencilerin sınıf dışı iletişimine girme olasılığının daha yükselmekte olduğu saptanmıştır. Özellikle kız öğrenciler için bu durumun daha belirgin olduğu belirtilmiştir.

Ghasemi, Hadavi ve Tatari (2018) tarafından yapılan çalışmada iletişim becerilerinin, Payame Noor Üniversitesi'ndeki beden eğitimi fakültelerinin örgütsel tutumları (örgütsel bağlılık ve iş doyumunu) üzerindeki etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmaya 250 kişi katılmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen bulgular neticesinde iletişim becerileri ile örgütsel tutum arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu sonucu çıkmıştır. Sonuçlar göz önünde bulundurularak yöneticilere dinleme becerileri başta olmak üzere iletişim becerilerinin tüm bileşenlerini geliştirmeye yönelik programlar hazırlamaları yönünde önerilerde bulunulmuştur.

Dewanti ve Novitasari (2020) tarafından yapılan çalışmada, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık öğrencilerinin kişiler arası iletişim becerileri, dönem düzeylerine göre incelenmiştir. Çalışmaya, 2017,2018 ve 2019 yılında kayıt yaptıran Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık öğrencileri katılmıştır. Çalışma sonucunda, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık öğrencilerinin kişiler arası iletişim becerilerinin, sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Khan, Khan, Islam ve Khan (2017) tarafından yapılan çalışmada, öğrencilerin akademik başarılarında öğretmen iletişiminin rolüne ilişkin algılarının değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Spor bilimleri ve beden eğitimi programlarının sunulduğu tüm üniversiteler çalışmanın evreni olarak alınmıştır. Öğrencilerin akademik başarısında öğretmenin iletişim becerilerinin rolüne ilişkin ampirik veriler, Pakistan'daki 14 üniversitenin örneklerinden (her üniversiteden 418, yüzde otuz 30) elde edilmiştir. Veriler, katılımcılardan kişisel iletişim ve geliştirilen ölçek kullanılarak toplanmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen bulgularda, öğretmen iletişim becerilerinin öğrencilerin akademik başarılarında önemli bir rolünün olduğu sonucu çıkmıştır.

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

3.1 ARAŞTIRMANIN MODELİ

Rehberlik ve psikolojik danışmanlık programı içeriğinde danışmanlık öğrencilerine kazandırılan empatik eğilim ile iletişim becerileri arasındaki ilişkinin ele alındığı bu çalışmada, hem nitel hem nicel yöntemler birlikte kullanılmıştır. Karma yöntem, araştırma probleminin çok boyutlu incelenmesi hedefiyle, nitel ve nicel yöntemlerin beraber kullanılıp gerçekleştirildiği araştırmadır. Çalışmada, karma yöntem desenlerinden açıklayıcı desen kullanılmıştır. Açıklayıcı desende önce nicel veriler toplanıp daha sonra ise bu verilerin analizinden nitel veriler toplanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek,2018:328). Yaptığımız çalışmada önce nicel veriler daha sonra ise nitel veriler toplanıp analiz edilmiştir.

Nicel olarak rehberlik ve psikolojik danışmanlık program içeriğinde kazandırılan empatik eğilim ile iletişim becerileri arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışmada, model olarak genel tarama modellerinde yer alan ilişkiyel tarama modeli belirlenmiştir. Genel tarama modelleri, çok sayıda elemanın olduğu bir evrende, evrenle ilgili bir yargıya varılması amacıyla evrenin hepsini ya da evrenden alınacak bir grup, örneklem veya örneklem üzerinde gerçekleştirilen tarama düzenlemeleridir. İlişkiyel tarama modelleri ise, iki ve daha fazla değişken arasında beraber değişimin varlığını ya da derecesini belirlemeyi hedefleyen araştırma modelidir (Karasar,2020:111-114). Yaptığımız çalışmada, empatik eğilim ile iletişim becerileri bağımlı değişkenleri oluştururken; cinsiyet, sınıf düzeyi ve mezun olunan lise türü bağımsız değişkenleri oluşturmaktadır.

YÖK 2018 Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programının incelendiği bu çalışmada nitel veriler doküman analizi yöntemi ile toplanmıştır. Doküman analizi, araştırılması amaçlanan olgu ya da olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizidir. Doküman analizi tek başına veri toplama yöntemi olabildiği gibi diğer veri toplama yöntemleriyle beraberde kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek,2018:189). Yapılan çalışmada önce ölçeklerin uygulaması yapılmış daha sonra ise YÖK 2018 Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programı incelenmiştir.

3.2. ARAŞTIRMA EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Yaptığımız çalışmanın nicel boyutunda evrenini, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi ve Yozgat Bozok Üniversitesi'nde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programında okuyan öğrenciler oluşturmaktadır. Örneklemine ise Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi ve Yozgat Bozok Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programında okuyan ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerinden 304 öğrenci oluşturmaktadır. Örneklem seçilirken, seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden tabakalı amaçlı örnekleme yöntemi seçilmiştir. Yapılan çalışmada nicel veriler, hatalı formların çıkarılmasıyla 304 öğrenciden toplanmıştır.

Tabakalı amaçlı örnekleme yöntemi, örneklemede ilgilenilen belli alt grupların özelliklerini göstermek, betimlemek ve karşılaştırma yapabilmek için tercih edilir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2022:94). Nitel boyutunda örneklem ise, tipik durum örnekleme kullanılmıştır. Bu örneklemede eğer, yeni bir uygulamanın ya da bir yeniliğin tanıtılması isteniyorsa, bu uygulamanın yapıldığı ya da yeniliğin olduğu bir dizi durumdan en tipik bir ya da bir kaç tanesinin tespit edilerek çalışılmasıdır. Hedef, ortalama durumları çalışarak belirli bir alanla ilgili fikir elde etmek veya bu alan, konu, uygulama ya da yenilik konusunda bilgilendirme yapmaktır (Yıldırım ve Şimşek,2018:120). YÖK tarafından hazırlanan Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programı içeriğinde, empati ve iletişimin programda nasıl yer aldığı belirlenmesi amaçlandığından tipik durum örnekleme kullanılmıştır. Tablo 3.1'de değişkenlere göre örneklem grubuna ait istatistikler yer almaktadır.

Tablo 3.1. Değişkenlere Göre Örneklem Grubuna Ait İstatistikler

	N	%
Cinsiyet		
Kadın	223	73,4
Erkek	81	26,6
Sınıf		
2. Sınıf	77	25,3
3. Sınıf	117	38,5
4. Sınıf	110	36,2

Tablo 3.2. (Devamı) Değişkenlere Göre Örneklem Grubuna Ait İstatistikler

	N	%
Mezun Olunan Lise Türü		
Anadolu Lisesi	204	67,1
Anadolu Öğretmen Lisesi	22	7,2
İmam Hatip Lisesi	31	10,2
Teknik Lise	18	5,9
Fen Lisesi	16	5,3
Düz Lise	10	3,3
Sosyal Bilimler Lisesi	3	1,0
TOPLAM	304	100.0

3.3. VERİ TOPLAMA ARACI

Çalışmadan elde edilen nicel veriler için çalışmaya uygun olacak şekilde; araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu”, Dökmen (1988) tarafından geliştirilmiş olan “Empatik Eğilim Ölçeği” ile Korkut Owen ve Bugay (2014) tarafından geliştirilmiş olan “İletişim Becerileri Ölçeği” kullanılmıştır. Veri toplama araçlarının kullanımına ilişkin olarak gerekli izinler alınmıştır. Çalışmanın uygulanmasına yönelik olarak etik kurul onayı alınmış daha sonra Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi’nden ve Yozgat Bozok Üniversitesi’nden izin alınıp, öğrencilere ölçeklerin uygulaması yapılmıştır. Çalışmada elde edilen nitel veriler için; YÖK’ün hazırladığı ve 2018-2019 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanan YÖK Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programı incelenmiştir.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacının hazırlamış olduğu “Kişisel Bilgi Formu”nda yapılmış olan araştırmanın alt problemlerine yönelik olarak; cinsiyet, sınıf düzeyi ve mezun olunan lise türüne ilişkin olarak veriler elde edilmiştir.

3.3.2. Empatik Eğilim Ölçeği

Yaptığımız çalışmada uygulanan ‘‘Empatik Eğilim Ölçeği (EEÖ)’’, insanların hayatındaki empati kurma düzeylerini ölçmek için Dökmen (1988) tarafından geliştirilmiştir. Likert tipte bir ölçek olup, toplamda 20 soru yer almaktadır ve her soru 1’den 5’e kadar puanlanmaktadır. Ölçekteki yer alan maddeler ise; 1 puan tamamen aykırı, 2 puan oldukça aykırı, 3 puan kararsızlık, 4 puan oldukça uygun ve 5 puan tamamen uygun olarak puanlanmıştır. Toplam puan hesaplanırken 3, 6, 7, 8, 11, 12, 13, 15. sorular tersinden toplanmaktadır. Ölçekten en düşük 20 puan, en yüksek ise 100 puan alınmaktadır. Hesaplanan toplam puan katılımcıların empatik eğilim puanlarını açıklar.

Hesaplanan puan yüksek olursa, empatik eğilimin yüksek; düşük olursa empatik eğilimin düşük olduğunu göstermektedir. Empatik Eğilim Ölçeği, Dökmen (1988) tarafından 70 kişilik bir öğrenci grubuna üç hafta ara ile iki defa uygulanmış ve bu uygulamadan elde edilen ölçeğin güvenirliği .82’dir (Dökmen,1988:178). Yapılan çalışmada Empatik Eğilim Ölçeği için Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı .72 olarak tespit edilmiştir.

3.3.3. İletişim Becerileri Ölçeği

Yaptığımız çalışmada uygulanan ‘‘İletişim Becerileri Ölçeği (İBÖ)’’ Korkut Owen ve Bugay (2014) tarafından, Korkut (1996) tarafından geliştirilen İletişim Becerileri Ölçeği (İBÖ) temele alınıp geliştirilmiştir. İBÖ toplamda 25 maddeden oluşmaktadır ve katılma düzeyinin belirlenmesi için 5’li likert tipi kullanılmıştır. Ölçekteki yer alan maddeler ise; 1 puan hiçbir, 2 puan nadiren, 3 puan bazen, 4 puan sıklıkla ve 5 puan her zaman olarak puanlanmıştır. Ölçekten en düşük 25 puan alınırken; en yüksek ise 125 puan alınmaktadır.

Ölçekte 4 alt boyut vardır. Bu alt boyutlar; İletişim İlkeleri ve Temel Beceriler, Kendini İfade Etme, Etkin Dinleme ve Sözel Olmayan İletişim, İletişim Kurmaya İstekliliklerdir. İç tutarlık güvenirliği için hesaplanan Cronbach’s alpha katsayısı .88 olarak tespit edilmiştir. Ölçeğin alt boyutlarının iç tutarlık katsayıları ise; İİTB için .79; KİE için .72; EDSOİ için .64 ve İKİ için ise, .71 olarak tespit edilmiştir (Korkut Owen ve Bugay,2014:58). Yapılan çalışmada İletişim Becerileri Ölçeği toplam puan için Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı .86,8 tespit edilmiştir.

Ölçeğin alt boyutlarında ise Cronbach Alpha katsayıları; İİTB alt boyutu için .71,9; KİE alt boyutu için .75,3, EDSOİ alt boyutu için .70,5 ve İKİ alt boyutunda ise .62,9 tespit edilmiştir.

3.3.4. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Programı

Yaptığımız çalışmada nitel veriler, doküman incelemesi yöntemiyle toplanmıştır. Çalışmada incelenen, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programı, YÖK tarafından 2018 yılında öğretmen yetiştirme lisans programları içerisinde hazırlanmış ve 2018-2019 güz döneminden itibaren eğitim fakültelerinde uygulanmaya başlanmıştır.

YÖK 2018 Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programı içeriğindeki derslerin; alan eğitimi, meslek bilgisi ve genel kültür yönünden ayrıldığı belirlenmiş daha sonra empati ile iletişimin programda nasıl yer aldığı incelenmiştir. YÖK 2018 Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programı incelendiğinde; yüzsedel ağırlık olarak programdaki derslerin, % 51'inin Alan Eğitimi, % 31'inin Meslek Bilgisi, % 18'inin ise Genel Kültür derslerinden oluştuğu görülmektedir. YÖK 2018 Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programında yer alan derslerin 134 saat teorik ve 26 saat uygulamaya dayalı toplamda 160 saat olduğu görülmekte ve derslerin toplamı 147 kredi ve 240 AKTS'dir (YÖK,2018a:2). Rehberlik ve psikolojik lisans programındaki derslerin ağırlık olarak alan bilgisi ve meslek bilgisi derslerinden oluşması, YÖK 2018 programı hazırlanırken açıklanan ihtiyaçlarda, programların ağırlık olarak alan eğitimi ve meslek bilgisi olması ihtiyacına uygun olarak hazırlandığını göstermektedir.

3.4. İŞLEM SÜRECİ

Yapılan çalışmada ilk olarak; giriş, araştırmanın problem durumu, araştırmanın amacı ve araştırmanın önemi, kuramsal/kavramsal çerçeve, konu ile ilgili yapılan çalışmalar ve yöntem hazırlanmıştır. Ardından uygulanması planlanan ölçeklerin kullanımı için gerekli izinler alınmış ve Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Etik Kurulu'na başvuru yapılmıştır. Etik kurul onayı kararı sonrasında, ilk olarak Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekanlığı'ndan, daha sonra ise Yozgat Bozok Üniversitesi Rektörlüğü'nden, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans öğrencilerine ölçeklerin uygulanmasına yönelik olarak gerekli izinler alınmış, rehberlik ve psikolojik danışmanlık lisans öğrencileri uygulama öncesi bilgilendirilmiş, ölçeklerin uygulaması yüz yüze yapılmıştır.

Uygulanan ölçeklerden elde edilen verilerin analizi yapılmıştır. Daha sonra, YÖK 2018 öğretim yetiştirme lisans programlarından, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programı incelenmiş ve programda empati ile iletişimin nasıl yer aldığı tespit edilmiştir. Hem nicel hem de nitel veri analizi yapıldıktan sonra araştırma sonucundaki bulgular açıklanmıştır. En son ise yapılan araştırmadan çıkan sonuçlar açıklanmış, tartışma yapılmış ve öneriler sunulmuştur.

3.5. VERİLERİN ANALİZİ

Çalışmanın nicel boyutunda çalışmaya katılan rehberlik ve psikolojik danışmanlık öğrencilerinden elde edilen verilerin analizi, SPSS 22.0 istatistik programı kullanılarak yapılmıştır. Verilerin normal dağılıp dağılmadığını belirlemek için, Kolmogorov-Smirnov testi uygulanmıştır. Kolmogorov-Smirnov testi sonucunda; Empatik Eğilim Ölçeği'nin normal dağılım göstermediği tespit edilirken, İletişim Becerileri Ölçeği'nin ise normal dağılım gösterdiği tespit edilmiştir. Şencan (2005:200)'a göre normal dağılım için, çarpıklık ve basıklık değerlerinin +1 ile -1 arasında olması gerekmektedir.

Tablo 3.2. incelendiğinde çarpıklık ve basıklık değerlerinin bu aralıkta olduğu görülmektedir. Bu durumda verilerin dağılımının normal olduğuna karar verilmiştir. Veriler normal dağılım gösterdiğinden araştırmanın analizinde parametrik testler kullanılmıştır.

Tablo 3.2. Empatik Eğilim Ölçeği Puanlarına İlişkin Normal Dağılım Sonuçları

Empatik Eğilim Ölçeği	Kolmogorov-Smirnov		Shapiro-Wilk		Çarpıklık	Basıklık
	df	p	df	p		
	304	.000	304	.001	-.460	.437

Tablo 3.2.'de Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk sonucuna göre dağılımın normal olmadığı görülmektedir. Çarpıklık ve Basıklık değerlerinin ise, +1 ve -1 aralığında olduğu görülmektedir. Bu durumda, verilerin dağılımının normal olduğuna karar verilmiştir.

Tablo 3.3. İletişim Becerileri Ölçeği Puanlarına İlişkin Normal Dağılım Sonuçları

İletişim Becerileri Ölçeği	Kolmogorov-Smirnov		Shapiro-Wilk		Çarpıklık	Basıklık
	df	p	df	p		
	304	,200	304	,272	-,069	-,368

Tablo 3.3.'de Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk sonucuna göre dağılımın normal olduğu görülmektedir.

Çalışmanın nitel boyutunda ise; doküman incelemesi yöntemiyle toplanan veriler, betimsel analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Betimsel analiz, daha çok araştırmanın kavramsal yapısının önceden açıkça belirlendiği araştırmalarda kullanılır. Elde edilen veriler, önceden belirlenmiş temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Betimsel analiz dört aşamada gerçekleşir. Bunlar; betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma, tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi, bulguların tanımlanması ve bulguların yorumlanmasıdır (Yıldırım ve Şimşek,2018:240). Betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma aşamasında, empati ile iletişimin lisans programında nasıl yer aldığı belirlenmesi için elde edilen veriler, ders ve ders içeriklerinde ayrı ayrı incelenmiştir. Bu kapsamda empati ve iletişimin; hangi kategoride yer aldığı, türü, teorik ve uygulama saati, kredileri ve AKTS olarak beş alt başlık belirlenmiştir.

Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi aşamasında, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programı, empati ve iletişim kelimesiyle tek tek taranmıştır. Empati ve iletişimin yer aldığı derslerin listesi oluşturulmuştur. Bu kapsamda; empati ve iletişimin bir bütün olarak ders ve ders içeriklerinde yer aldığı dersler incelenmiştir. Daha sonra sadece içeriklerinde empati ve iletişime yer verilen dersler incelenmiştir. Bu kapsamda belirlenen dersler, hangi kategoride yer aldığı, türü, teorik ve uygulama saati, kredileri, AKTS alt temalarına göre kodlanmıştır. Bulguların tanımlanması aşamasında, betimsel analize uygun olarak empati ve iletişim kavramlarının yer aldığı ders içeriklerinden doğrudan alıntılara yer verilerek veriler desteklenmiştir. Bulguların yorumlanması aşamasında ise belirlenen temalara göre elde edilen veriler açıklanmış, ilişkilendirilmiş ve yorumlanmıştır.

BÖLÜM IV

4. BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde ilk olarak, uygulanan ölçeklerden elde edilen verilerin betimsel istatistikleri açıklanmıştır.

Tablo 4.1. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Öğrencilerinin Empatik Eğilim Ölçeği Puanlarının Betimsel İstatistik Değerleri

Ölçek	N	Ortalama	En Düşük	En Yüksek	Standart Sapma	Düzey
EEÖ	304	69,2566	41	89	8,67	3,46
						Kararsızım

Tablo 4.1. incelendiğinde; Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans öğrencilerinin, Empatik Eğilim Ölçeği puan ortalamalarının 69,2566 olduğu görülmektedir. Öğrenciler ölçekten en düşük 41 puan alırken, aldıkları en yüksek puan 89'dur. Öğrencilere ait madde puan ortalaması ise 3,46 olarak tespit edilmiştir.

Tablo 4.2. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Öğrencilerinin İletişim Becerileri Ölçeği Puanlarının Betimsel İstatistik Değerleri

Ölçek	N	Ortalama	En Düşük	En Yüksek	Standart Sapma	Düzey
İBÖ	304	100,27	72	125	10,67	4,01
						Sıklıkla

Tablo 4.2. incelendiğinde; Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans öğrencilerinin, İletişim Becerileri Ölçeği puan ortalamalarının 100,27 olduğu görülmektedir. Öğrenciler ölçekten en düşük 72 puan alırken, aldıkları en yüksek puan 125'tir. Öğrencilere ait madde puan ortalaması ise 4,01 olarak tespit edilmiştir.

4.1. ARAŞTIRMANIN ALT PROBLEMLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

4.1.1. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Programı Öğrencilerinin Empatik Eğilimleri İle İletişim Becerileri Arasında Anlamlı Bir İlişki Var Mıdır?

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programı öğrencilerinin empatik eğilimleri ile iletişim becerileri arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığının belirlenmesine yönelik olarak, Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 4.3.'de ve Tablo 4.4.'de gösterilmiştir.

Tablo 4.3. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Programı Öğrencilerinin Empatik Eğilimleri İle İletişim Becerileri Toplam Puanları Arasındaki Korelasyon Değerleri

	Empatik Eğilim Ölçeği	İletişim Becerileri
Empatik Eğilim Ölçeği	r=1	r=,523 p=,000
İletişim Becerileri Ölçeği	r=,523 p=,000	r=1

Tablo 4.3. incelendiğinde, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans öğrencilerinin empatik eğilimleri ile iletişim becerileri toplam puanları arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan Pearson korelasyon analizi sonucunda, $r=,523$ ve $p<,05$ düzeyinde pozitif yönlü orta düzeyde ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Alan yazında yapılan (Gamsızkan ve Cangür, 2019; Karaman Özlü vd., 2016; Kurt, 2019; Özgökman, 2019; Tombul, 2019; Yılmaz, 2011) araştırma bulguları elde ettiğimiz bulguları desteklemektedir.

Tablo 4.4. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Öğrencilerinin Empatik Eğilimleri İle İletişim Becerileri Alt Boyutları Arasındaki Korelasyon Değerleri

	EEÖ	İİTB	KİE	EDSOİ	İKİ
EEÖ	r=1	r=,342 p=,000	r=,462 p=,000	r=,325 p=,000	r=,597 p=,000
İİTB	r=,342 p=,000	r=1	r=,441 p=,000	r=,580 p=,000	r=,454 p=,000
KİE	r=,462 p=,000	r=,441 p=,000	r=1	r=,483 p=,000	r=,590 p=,000
EDSOİ	r=,325 p=,000	r=,580 p=,000	r=,483 p=,000	r=1	r=,495 p=,000
İKİ	r=,597 p=,000	r=,454 p=,000	r=,590 p=,000	r=,495 p=,000	r=1

Tablo 4.4. incelendiğinde Pearson korelasyon analizi sonucunda; Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans öğrencilerinin empatik eğilimleri ile iletişim ilkeleri ve temel beceriler alt boyutu arasında $r=,342$ ve $p<,05$ düzeyinde pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki, empatik eğilimleri ile kendini ifade etme alt boyutu arasında $r=,462$ ve $p<,05$ düzeyinde pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki, empatik eğilimleri ile etkin dinleme ve sözel olmayan iletişim arasında $r=,325$ ve $p<,05$ düzeyinde pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki ve empatik eğilimleri ile iletişim kurmaya isteklilik arasında ise $r=,597$ ve $p<,05$ düzeyinde pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.

4.1.2. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Programı Öğrencilerinin Empatik Eğilimleri Cinsiyete Göre Farklılaşmakta Mıdır?

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programı öğrencilerinin empatik eğilimlerinde cinsiyete göre anlamlı bir farklılığın olup olmadığının belirlenmesine yönelik olarak t testi yapılmıştır. Elde edilen bulgular, Tablo 4.5.'de verilmiştir.

Tablo 4.5. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Öğrencilerinin Empatik Eğilim Puanlarının Cinsiyete Göre t Değerleri

Ölçek	Cinsiyet	N	\bar{x}	Sd	t	df	p
EEÖ	Erkek	81	66,14	8,887	-3,866	302	,000
	Kadın	223	70,39	8,330			

Tablo 4.5. incelendiğinde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programı öğrencilerinin empatik eğilimleri ile cinsiyetleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($t(302)=-3,866; p<0,000$). Kadın öğrencilerin ($\bar{x}=70,39$) ve erkek öğrencilerin ($\bar{x}=66,14$) empatik eğilim puanlarının ortalamaları incelendiğinde, kadın öğrencilerin lehine anlamlı bir farklılığın olduğu sonucu tespit edilmiştir.

Alan yazında yapılan (Akbulut ve Sağlam, 2010; Boylu, 2020; Derici, 2019; Durakoğlu ve Gökçearslan, 2010; Ekinci ve Aybek, 2010) araştırma bulguları elde ettiğimiz bulguları desteklemektedir.

4.1.3. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Programı Öğrencilerinin Empatik Eğilimleri Sınıf Düzeyine Göre Farklılaşmakta Mıdır?

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans öğrencilerinin empatik eğilimlerinde sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılığın olup olmadığının belirlenmesine yönelik olarak ANOVA testi yapılmıştır. Elde edilen bulgular, Tablo 4.6.'da verilmiştir.

Tablo 4.6. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Öğrencilerinin Empatik Eğilim Puanlarının Sınıflara Göre ANOVA Sonuçları

Ölçek	Sınıf	N	\bar{x}	Sd	F	df	p
EEÖ	2. Sınıf	77	68,53	8,187	,543	Gr. A. 2 Gr. İ. 301	,582
	3. Sınıf	117	69,16	9,987			
	4. Sınıf	110	69,86	7,451			

Tablo 4.6. incelendiğinde, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programı öğrencilerinin empatik eğilimlerinde sınıf düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur ($F(2,301);,543;p=,582$). Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık öğrencilerinin empatik eğilim puan ortalamaları incelendiğinde; 2. Sınıf ($\bar{x}=68,53$), 3.sınıf ($\bar{x}=69,16$) ve 4. Sınıf ($\bar{x}=69,86$) olarak bulunmuştur.

4.1.4. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Programı Öğrencilerinin Empatik Eğilimleri Mezun Olunan Lise Türüne Göre Farklılaşmakta Mıdır?

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans öğrencilerinin empatik eğilimlerinde mezun olunan lise türüne göre anlamlı bir farklılığın olup olmadığının belirlenmesine yönelik olarak ANOVA testi yapılmıştır. Elde edilen bulgular, Tablo 4.7.'de verilmiştir.

Tablo 4.7. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Öğrencilerinin Empatik Eğilim Puanlarının Mezun Olunan Lise Türüne Göre ANOVA Sonuçları

Ölçek	Mezun Ol. Lise Türü	N	\bar{x}	Sd	F	df	p
EEÖ	Anadolu. Lisesi	204	69,42	8,696	,431	Gr. A. 6 Gr. İ. 297	,858
	And. Öğrt. Lisesi	22	69,14	8,648			
	İmam Hatip Lisesi	31	68,90	9,082			
	Teknik Lise	18	67,72	7,520			
	Fen Lisesi	16	70,63	9,251			
	Düz Lise	10	66,70	10,055			
	Sosyal Bilimler Lisesi	3	73,33	5,033			

Tablo 4.7. incelendiğinde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programı öğrencilerinin empatik eğilimlerinde mezun olunan lise türüne göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur ($F(6,297);,431;p=,858$). Öğrencilerin puan ortalamaları incelendiğinde ise anlamlı bir farklılık olmamakla beraber, en yüksek ortalamanın Sosyal Bilimler Lisesi ($\bar{x}=73,33$) mezunlarına ait olduğu görülmektedir. En düşük puan ortalaması ise Düz Lise ($\bar{x}=66,70$) mezunlarına ait olduğu söylenebilir.

Alan yazında yapılan (Gülbağçe ve Özkurt, 2016; Mutlu, Şentürk, Çetinkaya ve Albayrak, 2020) araştırma bulguları elde ettiğimiz bulguları desteklemektedir.

4.1.5. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Programı Öğrencilerinin İletişim Becerileri Cinsiyete Göre Farklılaşmakta Mıdır?

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans öğrencilerinin iletişim becerilerinde cinsiyete göre anlamlı bir farklılığın olup olmadığının belirlenmesine yönelik olarak t testi yapılmıştır. Elde edilen bulgular, Tablo 4.8.'de ve Tablo 4.9.'da verilmiştir.

Tablo 4.8. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Öğrencilerinin İletişim Becerileri Puanlarının Cinsiyete Göre t Değerleri

Ölçek	Cinsiyet	N	\bar{x}	Sd	t	df	p
İBÖ	Erkek	81	95,04	10,371	-5,380	302	,000
	Kadın	223	102,17	10,155			

Tablo 4.8. incelendiğinde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans öğrencilerinin iletişim becerileri ile cinsiyetleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($t(302)-5,380;p<0,000$). Elde edilen bulgular neticesinde kadın öğrencilerin ($\bar{x}=102,17$) ve erkek öğrencilerin ($\bar{x}=95,04$) iletişim becerileri puan ortalamaları incelendiğinde, kadın öğrenciler lehine anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgulara göre kadın öğrencilerin, erkek öğrencilere göre iletişim becerilerinin yüksek ve anlamlı olduğu söylenebilir.

Tablo 4.9. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Öğrencilerinin İletişim Becerileri Alt Boyutlarının Cinsiyete Göre t Değerleri

Alt Boyut	Cinsiyet	N	\bar{x}	Sd	t	df	p
İİTB	Erkek	81	38,81	4,717	-4,803	302	,000
	Kadın	223	41,56	4,298			
KİE	Erkek	81	15,14	2,686	-3,192	302	,002
	Kadın	223	16,22	2,592			
EDSOİ	Erkek	81	22,83	3,247	-4,514	302	,000
	Kadın	223	24,68	3,127			
İKİ	Erkek	81	18,26	2,667	-3,923	302	,000
	Kadın	223	19,70	2,894			

Tablo 4.9. incelendiğinde İletişim İlkeleri ve Temel Beceriler Alt Boyutu ile cinsiyet arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($t(302)=-4,803;p<0,000$). Kendini İfade Etme alt boyutu ile cinsiyet arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($t(302)=-3,192;p<0,002$). Etkin Dinleme ve Sözel Olmayan İletişim alt boyutu ile cinsiyet arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($t(302)=-4,514;p<0,000$).

İletişim Kurmaya İsteklilik alt boyutu ile cinsiyet arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($t(302)=-3,923;p<0,000$). İletişim İlkeleri ve Temel Beceriler Alt Boyutunda kadın öğrencilerin ($\bar{x}=41,56$) puan ortalamalarının, erkek öğrencilere ($\bar{x}=38,81$) göre yüksek ve anlamlı olduğu, Kendini İfade Etme alt boyutunda kadın öğrencilerin ($\bar{x}=16,22$) puan ortalamalarının, erkek öğrencilere ($\bar{x}=15,14$) göre yüksek ve anlamlı olduğu, Etkin Dinleme ve Sözel Olmayan İletişim alt boyutunda kadın öğrencilerin ($\bar{x}=24,68$) puan ortalamalarının, erkek öğrencilere ($\bar{x}=22,83$) göre yüksek ve anlamlı olduğu ve İletişim Kurmaya İsteklilik alt boyutunda da kadın öğrencilerin ($\bar{x}=19,70$) puan ortalamalarının, erkek öğrencilere ($\bar{x}=18,26$) göre yüksek ve anlamlı olduğu tespit edilmiştir.

4.1.6. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Programı Öğrencilerinin İletişim Becerileri Sınıf Düzeyine Göre Farklılaşmakta Mıdır?

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans öğrencilerinin iletişim becerilerinde sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılığın olup olmadığının belirlenmesine yönelik olarak ANOVA testi yapılmıştır. Elde edilen bulgular, Tablo 4.10.'da ve Tablo 4.11.'de verilmiştir.

Tablo 4.10. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Öğrencilerinin İletişim Becerileri Puanlarının Sınıflara Göre ANOVA Sonuçları

Ölçek	Sınıf	N	\bar{x}	Sd	F	df	p
İBÖ	2. Sınıf	77	100,71	11,142		Gr. A. 2	
	3. Sınıf	117	100,25	11,183	,109	Gr. A. 301	,897
	4. Sınıf	110	99,97	9,839			

Tablo 4.10. incelendiğinde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programı öğrencilerinin iletişim becerileri puanlarında sınıf düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur ($F(2,301);,109;p=,897$). Ortalama puanlar arasında anlamlı farklılık olmamakla birlikte, en yüksek 2. Sınıf ($\bar{x}=100,71$) iken, daha sonra 3. Sınıf ($\bar{x}=100,25$) ve en düşük puan ortalaması 4. Sınıf ($\bar{x}=99,97$) olarak tespit edilmiştir.

Tablo 4.11. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Öğrencilerinin İletişim Becerileri Alt Boyutlarının Sınıflara Göre ANOVA Sonuçları

Alt Boyut	Sınıf	N	\bar{x}	Sd	F	df	p
İİTB	2. Sınıf	77	41,14	4,806			
	3. Sınıf	117	40,73	4,887	,237	Gr. A. 2	,789
	4. Sınıf	110	40,73	4,058		Gr. İ. 301	
KİE	2. Sınıf	77	15,95	2,851			
	3. Sınıf	117	15,92	2,550	,002	Gr. A. 2	,998
	4. Sınıf	110	15,93	2,653		Gr. İ. 301	
EDSOİ	2. Sınıf	77	24,47	3,331			
	3. Sınıf	117	24,21	3,339	,567	Gr. A.2	,568
	4. Sınıf	110	23,95	3,145		Gr. İ. 301	
İKİ	2. Sınıf	77	19,16	3,073			
	3. Sınıf	117	19,38	2,855	,163	Gr. A. 2	,849
	4. Sınıf	110	19,36	2,859		Gr. İ. 301	

Tablo 4.11. incelendiğinde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans öğrencilerinin İletişim İlkeleri ve Temel Beceriler alt boyutu ile sınıf düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur ($F(2,301);,237;p=,789$). Kendini İfade Etme alt boyutu ile sınıf düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur ($F(2,301);0,002;p=,998$). Etkin Dinleme ve Sözel Olmayan İletişim alt boyutu ile sınıf düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur ($F(2,301);,567;p=,568$). İletişim Kurmaya İsteklilik alt boyutu ile sınıf düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur ($F(2,301);,163;p=,849$).

4.1.7. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Programı Öğrencilerinin İletişim Becerileri Mezun Olunan Lise Türüne Göre Farklaşmakta Mıdır?

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans öğrencilerinin iletişim becerilerinde mezun olunan lise türüne göre anlamlı bir farklılığın olup olmadığının belirlenmesine yönelik olarak ANOVA testi yapılmıştır. Elde edilen bulgular, Tablo 4.12.'de ve Tablo 4.13.'de verilmiştir.

Tablo 4.12. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Öğrencilerinin İletişim Becerileri Puanlarının Mezun Olunan Lise Türüne Göre ANOVA Sonuçları

Ölçek	Mezun Olunan Lise Türü	N	\bar{x}	Sd	F	df	p
İBÖ	Anadolu Lisesi	204	100,84	9,951	1,112	Gr. A. 6 Gr. İ. 297	,355
	And. Öğrt. Lisesi	22	99,82	11,660			
	İmam Hatip Lisesi	31	99,16	14,118			
	Teknik Lise	18	99,06	7,877			
	Fen Lisesi	16	102,25	12,556			
	Düz Lise	10	93,00	12,373			
	Sosyal Bilimler Lisesi	3	97,00	3,605			

Tablo 4.12. incelendiğinde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans öğrencilerinin iletişim becerileri puanları ile mezun olunan lise türü arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur ($F(6,297);1,112;p=,355$). Öğrencilerin puan ortalamaları incelendiğinde, anlamlı farklılık olmamakla birlikte, en yüksek puan ortalaması Fen Lisesi ($\bar{x}=102,25$) olurken, en düşük ortalamasının ise Düz Lise ($\bar{x}=93,00$) olduğu tespit edilmiştir.

Alan yazında yapılan (Bingöl ve Demir, 2011; Gökalp, 2017; Ocak ve Erşen, 2015) araştırma bulguları elde ettiğimiz bulguları desteklemektedir.

Tablo 4.13. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Öğrencilerinin İletişim Becerileri Alt Boyutlarının Mezun Olunan Lise Türüne Göre ANOVA Sonuçları

Alt Boyut	Mezun Olunan Lise	N	\bar{x}	Sd	F	df	p
İİTB	Anadolu Lisesi	204	41,13	4,209	2,773	Gr. A. 6 Gr. İ. 297	,012
	And. Öğrt. Lisesi	22	40,68	4,998			
	İmam Hatip Lisesi	31	41,00	5,151			
	Teknik Lise	18	39,61	3,517			
	Fen Lisesi	16	41,88	5,953			
	Düz Lise	10	35,80	5,996			
	Sosyal Bilimler Lisesi	3	38,33	2,516			
KİE	Anadolu Lisesi	204	16,11	2,494	,839	Gr. A. 6 Gr. İ.297	,540
	And. Öğrt. Lisesi	22	15,55	3,247			
	İmam Hatip Lisesi	31	15,13	3,201			
	Teknik Lise	18	16,11	1,323			
	Fen Lisesi	16	15,56	3,898			
	Düz Lise	10	16,20	2,299			
	Sosyal Bilimler Lisesi	3	15,00	1,732			
EDSOİ	Anadolu Lisesi	204	24,33	3,170	1,621	Gr. A. 6 Gr. İ. 297	,141
	And. Öğrt. Lisesi	22	24,55	3,158			
	İmam Hatip Lisesi	31	23,77	4,005			
	Teknik Lise	18	24,00	2,275			
	Fen Lisesi	16	24,75	2,768			
	Düz Lise	10	21,30	4,243			
	Sosyal Bilimler Lisesi	3	23,67	3,055			
İKİ	Anadolu Lisesi	204	19,27	2,823	,271	Gr. A. 6 Gr. İ. 297	,950
	And. Öğrt. Lisesi	22	19,05	2,967			
	İmam Hatip Lisesi	31	19,26	3,785			
	Teknik Lise	18	19,33	2,449			
	Fen Lisesi	16	20,06	2,909			
	Düz Lise	10	19,70	2,983			
	Sosyal Bilimler Lisesi	3	20,00	1,000			

Tablo 4.13. incelendiğinde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programı öğrencilerinin sadece, İletişim İlkeleri ve Temel Beceriler alt boyutu ile mezun olunan lise türü arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($F(6,297);2,773;p=,012$). Kendini İfade Etme alt boyutu ile mezun olunan lise türü arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur ($F(6,297);,839;p=,540$). Etkin Dinleme ve Sözel Olmayan Beceriler alt boyutu ile mezun olunan lise türü arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur ($F(6,297);1,621;p=,141$). İletişim Kurmaya İsteklilik alt boyutu ile mezun olunan lise türü arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur ($F(6,297);,271;p=,950$).

Tablo 4.14. İletişim İlkeleri ve Temel Beceriler Alt Boyutu Gruplar Arası Varyans Homojenlik Testi Tablosu

Levene Statistic	df1	df2	p
1,679	6	297	,126

Yapılan analizde, Levene testi sonuçlarına göre grupların homojen olarak dağıldığı görülmektedir ($p>,05$).

Tablo 4.15. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Öğrencilerinin İletişim İlkeleri ve Temel Beceriler Alt Boyutu İle Mezun Olunan Lise Türü Arasında LSD-Çoklu Karşılaştırma Sonuçları

İİTB	Lise (I)	Lise(J)	(I-J)	p
	Anadolu Lisesi	Anadolu Öğrt. Lisesi	,45053	,655
		İmam Hatip Lisesi	,13235	,879
		Teknik Lise	1,52124	,170
		Fen Lisesi	-,74265	,525
		Düz Lise	5,33235*	,000
		Sosyal Bilimler Lisesi	2,79902	,285
	Anadolu Öğrt. Lisesi	Anadolu. Lisesi	-,45053	,655
		İmam Hatip Lisesi	-,31818	,800
		Teknik Lise	1,07071	,454
		Fen Lisesi	-1,19318	,420
		Düz Lise	4,88182*	,005
		Sosyal Bilimler Lisesi	2,34848	,396
	İmam Hatip Lisesi	Anadolu. Lisesi	-,13235	,879
		And. Öğrt. Lisesi	,31818	,800
		Teknik Lise	1,38889	,298
		Fen Lisesi	-,87500	,527
		Düz Lise	5,20000*	,002
		Sosyal Bilimler Lisesi	2,66667	,327
	Teknik Lise	Anadolu. Lisesi	-1,52124	,170
		And. Öğrt. Lisesi	-1,07071	,454
		İmam Hatip Lisesi	-1,38889	,298
		Fen Lisesi	-2,26389	,144
		Düz Lise	3,81111*	,032
		Sosyal Bilimler Lisesi	1,27778	,649

Tablo 4.15. (Devamı) Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Öğrencilerinin İletişim İlkeleri ve Temel Beceriler Alt Boyutu İle Mezun Olunan Lise Türü Arasında LSD-Çoklu Karşılaştırma Sonuçları

İİTB	Lise (I)	Lise(J)	(I-J)	p
Fen Lisesi		Anadolu. Lisesi	,74265	,525
		And. Öğrt. Lisesi	1,19318	,420
		İmam Hatip Lisesi	,87500	,527
		Teknik Lise	2,26389	,144
		Düz Lise	6,07500*	,001
		Sosyal Bilimler Lisesi	3,54167	,211
Düz Lise		Anadolu. Lisesi	-5,33235*	,000
		And. Öğrt. Lisesi	-4,88182*	,005
		İmam Hatip Lisesi	-5,20000*	,002
		Teknik Lise	-3,81111*	,032
		Fen Lisesi	-6,07500*	,001
		Sosyal Bilimler Lisesi	-2,53333	,392
Sosyal Bilimler Lisesi		Anadolu Lisesi	-2,79902	,285
		And. Öğrt. Lisesi	-2,34848	,396
		İmam Hatip Lisesi	-2,66667	,327
		Teknik Lise	-1,27778	,649
		Fen Lisesi	-3,54167	,211
		Düz Lise	2,53333	,392

Tablo 4.15. incelendiğinde, İletişim İlkeleri ve Temel Beceriler alt boyutunda; anadolu lisesi ile düz lise arasında anadolu lisesi lehine, anadolu öğretmen lisesi ile düz lise arasında anadolu öğretmen lisesi lehine, imam hatip lisesi ile düz lise arasında imam hatip lisesi lehine, teknik lise ile düz lise arasında teknik lise lehine ve fen lisesi ile düz lise arasında fen lisesi lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

4.1.8. Empati, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Programında Nasıl Yer almaktadır?

Araştırmanın alt problemine uygun olarak, empatinin Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programında nasıl yer aldığı incelenmiştir. Lisans programında empatinin bir bütün olarak derslerde mi yer aldığı ya da ders içeriklerinde mi yer aldığı incelendikten sonra elde edilen bulgular, Tablo 4.16.'da açıklanmıştır.

Tablo 4.16. YÖK Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Programı Ders İçeriklerinde Empatinin Yer Aldığı Dersler

Ders Adı ve Kategorisi	Türü	T/U	Kredi	AKTS	Dersin Tanımından Alıntı
Psikolojik Danışma İlke ve Teknikleri (Alan Eğitimi)	Zorunlu	2/0	2	3	‘‘Psikolojik danışma sürecinde terapötik koşullar ile temel ve ileri psikolojik danışma becerilerinin önemi ve işlevi’’ ‘‘Terapötik koşulları oluşturabilme ve psikolojik danışma ilişkisini kurabilme’’ (YÖK,2018a:10).

Tablo 4.16. incelendiğinde empatinin, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programı içeriğinde nasıl yer aldığı incelenmiştir. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programında, empatinin doğrudan kavram olarak yer aldığı ders ya da ders içeriği tespit edilmemiştir. Fakat alan eğitimi derslerinin içerisinde yer alan, psikolojik danışma ilke ve teknikleri dersi içeriğinde; terapötik koşulların önemi, işlevi ve oluşturulabilmenin yer aldığı belirlenmiştir. Empatinin, saygı, saydamlık, somutluk gibi terapötik koşullardan birisi olduğu (Kağnıcı,2013;Voltan Acar,2020;Yıldırım,1992) dikkate alındığında programda empatiye doğrudan yer verilmediği ama empatinin terapötik koşullardan birisi olduğundan dolayı empatinin programda ders içeriğinde yer aldığı tespit edilmiştir.

Bu kapsamda empatinin, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programında ders içeriğinde yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

4.1.9. İletişim, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Programında Nasıl Yer almaktadır?

Araştırmanın alt problemine uygun olarak; Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programında iletişimin nasıl yer aldığı incelenmiştir. Elde edilen bulgular, Tablo 4.17.'de ve Tablo 4.18'de açıklanmıştır.

Tablo 4.17. YÖK Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Programı İletişim Dersleri

Ders Adı ve Kategorisi	Türü	T/U	Kredi	AKTS	Dersin Tanımından Alıntı
İnsan İlişkileri ve İletişim (Genel Kültür)	Seçmeli	2/0	3	3	“İletişim ve iletişim hataları” “Etkili iletişim becerileri” (YÖK,2018a:20)
Aile İçi İlişkiler ve İletişim (Alan Eğitimi)	Seçmeli	2/0	2	4	“Ailede etkili iletişim becerileri” “Aileye yönelik iletişim eğitimi” “Temel iletişim becerileri” “Ebeveyn-çocuk iletişimi” “Eşler arası iletişim” “Aile üyelerinin uygun olmayan iletişim dilleri” (YÖK,2018a:25).

Tablo 4.17. incelendiğinde, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programında iki tane iletişim dersinin yer aldığı görülmektedir. İnsan ilişkileri ve iletişim dersi ile aile içi ilişkiler ve iletişim dersinde iletişim bir bütün olarak hem ders hem de ders içeriklerinde yer almaktadır.

Tablo 4.18. YÖK Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Programı Ders İçeriklerinde İletişimin Yer Aldığı Dersler

Ders Adı ve Kategorisi	Türü	T/U	Kredi	AKTS	Dersin Tanımından Alıntı
Kültürel Antropoloji (Alan Eğitimi)	Zorunlu	2/0	2	4	“İletişim gibi farklı alanların ders kapsamında ve RPD çerçevesinde ele alınması” (YÖK,2018a:4).
Sınıf Yönetimi (Meslek Bilgisi)	Zorunlu	2/0	2	3	“Sınıfla iletişim ve etkileşim süreci” (YÖK,2018a:11).
Ana Baba Eğitimi (Alan Eğitimi)	Seçmeli	2/0	2	4	“Sağlıklı aile içi iletişim ve disiplin yöntemleri” (YÖK,2018a:26).
Endüstride RPD (Alan Eğitimi)	Seçmeli	2/0	2	4	“Grup ve grup davranışlarıyla işletmelerde iş ve iş görenler arasındaki iletişim” (YÖK,2018a:27).
İnsan Kaynakları Yönetimi (Alan Eğitimi)	Seçmeli	2/0	2	4	“İletişim teknikleri ve geliştirme” (YÖK,2018a:27).
İş ve Meslek Danışmanlığı (Alan Eğitimi)	Seçmeli	2/0	2	4	“Etkili iletişim” (YÖK,2018a:28).
Eğitim Antropolojisi (Meslek Bilgisi)	Seçmeli	2/0	2	4	“Medya, kitle iletişim araçları” (YÖK,2018a:14).
Eğitimde Drama (Meslek Bilgisi)	Seçmeli	2/0	2	4	“İletişim-etkileşim, rol oynama” (YÖK,2018a:15).
Kapsayıcı Eğitim (Meslek Bilgisi)	Seçmeli	2/0	2	4	“Etkili iletişim, kullanılan dil” (YÖK,2018a:16).
Bağımlılık ve Bağımlılıkla Mücadele (Genel Kültür)	Seçmeli	2/0	2	3	“Ergen ve yetişkinlerde iletişim becerileri” (YÖK,2018a:19).

Tablo 4.18. (Devamı) YÖK Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Programı Ders İçeriklerinde İletişimin Yer Aldığı Dersler

Ders Adı	Türü	T/U	Kredi	AKTS	Dersin Tanımından Alıntı
Kültür ve Dil (Genel Kültür)	Seçmeli	2/0	2	3	“Toplumsal ilişki ve iletişim kurma işlevi” (YÖK,2018a:20).
Bilişim Teknolojileri (Genel Kültür)	Seçmeli	2/0	2	3	“İletişim ve iş birliği teknolojileri” (YÖK,2018a:4).

Tablo 4.18. incelendiğinde, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programında on iki tane dersin içeriğinde iletişimin yer aldığı tespit edilmiştir. Kültürel antropoloji, sınıf yönetimi zorunlu dersleri ile bağımlılık ve bağımlılıkla mücadele, kültür ve dil, ana baba eğitimi, endüstride rehberlik ve psikolojik danışma, insan kaynakları yönetimi, iş ve meslek danışmanlığı, eğitim antropolojisi, eğitimde drama, kapsayıcı eğitim, bilişim teknolojileri seçmeli derslerinin ders içeriğinde iletişime yer verildiği tespit edilmiştir.

Bu kapsamda iletişimin, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programı içeriğinde, hem ders olarak hem de ders içeriklerinde yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

BÖLÜM V

5. SONUÇ-TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgular ışığında sonuçlar açıklanmış, çıkan sonuçlar literatürde yer alan çalışmalarla karşılaştırılıp tartışma yapılmış ve önerilere yer verilmiştir.

Bu araştırmada Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programı içeriğinde öğrencilere kazandırılan empatik eğilim ile iletişim becerileri arasındaki ilişki incelenmiş ve yapılan araştırma sonucunda elde edilen puanlar neticesinde, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık öğrencilerinin empatik eğilimleri ile iletişim becerileri arasında pozitif yönlü orta düzeyde ve anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucu tespit edilmiştir. Buradan hareketle öğrencilerin empatik eğilimleri arttıkça iletişim becerilerinin de arttığı ifade edilebilir. Ayrıca Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık öğrencilerinin, empatik eğilimleri ile iletişim becerileri ölçeği alt boyutları arasındaki ilişki de incelenmiştir. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık öğrencilerinin; empatik eğilimleri ile iletişim ilkeleri ve temel beceriler alt boyutu arasında pozitif yönlü orta düzeyde ve anlamlı bir ilişki, empatik eğilimleri ile kendini ifade etme alt boyutu arasında pozitif yönlü orta düzeyde ve anlamlı bir ilişki, empatik eğilimleri ile etkin dinleme ve sözel olmayan iletişim alt boyutu arasında pozitif yönlü orta düzeyde ve anlamlı bir ilişki, empatik eğilimleri ile iletişim kurmaya isteklilik alt boyutu arasında ise pozitif yönlü orta düzeyde ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Rehberlik ve psikolojik danışmanlık alanında empatinin, danışmanlık sürecinde kullanılması gerektiği ve danışmanlık sürecinin iletişime dayalı olarak gerçekleştirildiği göz önüne alındığında, psikolojik danışman adaylarının empatik eğilimleri ile iletişim becerileri arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucunun çıkmasının, empatik eğilim ile iletişim becerileri arasındaki ilişkinin nasıl olduğunu görebilmek ve bu iki becerinin birbirlerini etkileme gücüne sahip olması ve öğrencilerin gelecekte meslek hayatlarına başladıklarında nasıl olabileceklerinin görülebilmesine yönelik olarak olumlu bir fikir elde edilebilmesi açısından çıkan sonuçlar önemlidir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara benzer şekilde; Gamsızkan ve Cangür (2019) Tıp Fakültesi öğrencilerinin empatik eğilimleri ile iletişim becerileri arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucunu tespit etmiştir. Karaman Özlü vd. (2016) tarafından yapılan çalışmada acilde görev yapan hemşirelerin iletişim becerileri ile empatik eğilimleri arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Kurt (2019) tarafından yapılan çalışmada da sınıf öğretmenliği öğrencilerinin empatik eğilimleri ile iletişim becerileri arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Özgökman (2019) tarafından yapılan çalışmada okul öncesi öğretmenliği öğrencilerinin iletişim becerileri ve empatik eğilimleri arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Tombul (2019) tarafından yapılan çalışmada, klinik psikoloji yüksek lisans öğrencilerinin iletişim becerileri ve empati seviyeleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Yılmaz (2011) tarafından yapılan çalışmada okul öncesi öğretmenlerinin iletişim becerileri ve empatik eğilimleri arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır.

Yapılan çalışmalardan farklı olarak ise, Çiftçi Dere, Koçak ve Duman (2015) tarafından yapılan çalışmada sağlık alanında ve sosyal alanda lisans öğrenimi gören birinci sınıf öğrencilerinin iletişim ve empati becerileri incelenmiş ve herhangi bir ilişki tespit edilememiştir.

Yapılan araştırma sonucunda Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans öğrencilerinin empatik eğilimleri cinsiyetlerine göre incelenmiş ve araştırma sonucundaki bulgularda, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık öğrencilerinin empatik eğilimleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Yapılan çalışmada kız öğrencilerin empatik eğilim puan ortalamaları, erkek öğrencilerin puan ortalamalarına göre daha yüksek çıktığı belirlenmiştir. Kız öğrencilerin empatik eğilimlerinin yüksek çıkması, danışmanlık sürecinde empatik beceriyi kullanabilmelerinin önünü açabileceği ifade edilebilir. Alan yazın incelendiğinde, kadınların empati düzeylerinin, erkeklere göre yüksek çıktığı çalışmalar dikkat çekmektedir. Boylu (2020) tarafından üniversite öğrencileri ile yapılan çalışmada ise üniversite öğrencilerinin empatik eğilimleri ile cinsiyetleri arasında farklılık olduğu ve anlamlı olduğu tespit edilmiş ve kadın öğrencilerin empatik eğilimleri erkek öğrencilere göre yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Derici (2019) tarafından yapılan çalışmada, ilkokullarda görevli sınıf öğretmenlerinin empatik eğilimlerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılığın olduğu ve kadın sınıf öğretmenleri lehine olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Durakoğlu ve Gökçearsan (2010) tarafından yapılan çalışmada ise, lise öğrencilerinin empatik eğilimlerinin cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiş ve kadın öğrencilerin empatik eğilimlerinin erkek öğrencilerden yüksek çıktığı sonucuna ulaşılmıştır. Ekinci ve Aybek (2010) tarafından eğitim fakültesi öğrencilerinin empatik eğilimleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonucu tespit edilmiştir. Kadın öğrencilerin empatik eğilimleri, erkek öğrencilere göre yüksek çıkmıştır. Yıldız etinkaya ve Toprak (2016) tarafından yapılan çalışmada Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık öğrencilerinin empatik eğilimleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılığın olduğu ve erkek öğrencilerin empatik eğilimlerinin, kadın öğrencilere göre düşük ve anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan araştırma sonucundan farklı olarak ise; Dinçyürek (2004) tarafından yapılan çalışmada, niversite öğrencilerinin empatik becerileri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucu tespit edilmiştir. Eraslan (2016) tarafından gençlerle yapılan çalışmada ise gençlerin empatik eğilimleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kula ve Akbulut (2020) tarafından yapılan çalışmada ise ğretmen adaylarının empatik eğilimleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Mutlu, şentürk ve Zorba (2014) tarafından yapılan çalışmada da niversite ğrencisi tenisçilerin empatik eğilimleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucu tespit edilmiştir.

Yapılan araştırma sonucunda Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans ğrencilerinin empatik eğilimleri sınıf düzeylerine göre incelenmiş ve araştırma sonucundaki bulgularda, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ğrencilerinin empatik eğilimleri ile sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Öğrencilerin empatik eğilimlerinin, sınıf düzeylerine göre anlamlı bir farklılığın tespit edilmemesi önemli bir noktadır. Bunun nedeni, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ğrencilerinin empatik eğilimlerinin, görmüş oldukları danışmanlık eğitimi gz önüne alınarak son sınıfta anlamlı ve yüksek olmasının gerekli olduğu düşünülmektedir. Öğrenciler son sınıfta artık mezun olmaya ve mesleğini yapmaya yaklaşmaktadır. Alan-yazında benzer şekilde; Acar ve Apak (2017) tarafından yapılan çalışmada, sosyal hizmet ğrencilerinin empatik eğilimlerinin sınıf düzeyine göre farklılaşmadığı sonucu tespit edilmiştir. Beyaz, Yalız Solmaz ve Miçooğulları (2020), tarafından yapılan çalışmada ise beden eğitimi ğretmenliği adaylarının empatik eğilimleri ile sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucu çıkmıştır.

Dağda (2017) tarafından Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık öğrencilerinin empatik eğilimleri ile sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yetişen (2018) tarafından yapılan çalışmada ise üniversite öğrencilerinin empatik eğilimleri ile sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma sonucundan farklı olarak Biçer ve Başer (2019) tarafından, öğretmen adayları ile yapılan çalışmada öğretmen adaylarının empatik eğilimleri ile sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığın olduğu ve dördüncü sınıftaki öğrencilerin empatik eğilimlerinin birinci sınıflara göre yüksek ve anlamlı olduğu sonucu çıkmıştır. Karataş (2012) tarafından yapılan çalışmada eğitim fakültesi öğrencilerinin empatik becerileri ile sınıf düzeyi arasında anlamlı bir farklılığın olduğu sonucu çıkmıştır. Farklılığın kaynağına bakıldığında ise dördüncü sınıfta okuyan öğrencilerin empatik beceri puanlarının, birinci sınıfta okuyan öğrencilere göre yüksek olduğu ifade edilmiştir. Maden ve Durukan (2011) tarafından yapılan çalışmada ise Türkçe öğretmeni adaylarının empatik eğilimleri ile sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmış ve en düşük empatik eğilim düzeyinin dördüncü sınıflar olduğu ifade edilmiştir.

Yapılan araştırma sonucunda Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans öğrencilerinin empatik eğilimleri mezun olunan lise türüne göre incelenmiş ve araştırma sonucunda Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık öğrencilerinin, empatik eğilimleri ile mezun olunan lise türü arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Alan yazında yapılan çalışmaya benzer şekilde; Gülbahçe ve Özkurt (2016) tarafından yükseköğretimde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık bölümünü tercih edecek olan lise öğrencileri ile yapılan çalışmada ise lise öğrencilerinin empatik eğilimleri ile okul türleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Bir başka çalışmada, Kurt (2019) tarafından, sınıf öğretmenliği adaylarının empatik eğilimlerinin mezun oldukları lise türüne göre anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Mutlu, Şentürk, Çetinkaya ve Albayrak (2020) tarafından yapılan çalışmada ise okul spor müsabakalarına katılan lise öğrencilerinin empatik eğilimleri ile öğrenim gördükleri lise türü arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Tuna Oran ve Kurul (2019) tarafından ise ebek öğrencilerinin empatik eğilimleri ile mezun olunan lise türü arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucu tespit edilmiştir.

Yapılan çalışmadan farklı olarak ise Çolakoğlu ve Solak (2014) tarafından yapılan çalışmada ortaöğretimde okuyan öğrencilerin cinsiyet ve okul türüne göre saldırganlık düzeyleri ve empatik eğilimleri incelenmiştir. Yapılan analiz sonucunda ortaöğretim öğrencilerinin empatik eğilimleri ile okul türü arasında anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Okul türündeki farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığına bakıldığında ise fen, anadolu öğretmen ve anadolu lisesinde okuyan öğrencilerin empatik eğilim puanlarının, meslek lisesi öğrencilerinin empatik eğilim puanlarına göre yüksek ve anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Topçu (2019) tarafından yapılan çalışmada ise, farklı statüde okuyan lise öğrencilerinin spor yapma alışkanlıkları, empatik eğilimleri ve iletişim becerileri incelenmiş, araştırma sonucunda öğrencilerin empatik eğilimleri ile öğrenim gördükleri lise arasında anlamlı bir farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığı analiz edildiğinde ise, sınavla öğrenci alınan lisede öğrenim gören öğrencilerin empatik eğilim puanlarının, öğrenimini genel lise, meslek lisesi ve spor lisesinde sürdürenlere göre daha yüksek çıktığı belirtilmiştir.

Yapılan araştırma sonucunda Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık programlarında öğrencilere kazandırılan iletişim becerilerinin cinsiyete göre farklılaştığı gözlenmiştir. Benzer şekilde; iletişim becerileri ölçeği alt boyutları ile cinsiyetleri arasında da anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre kadın öğrencilerin, hem empatik eğilimlerinin hem de iletişim becerilerinin ve alt boyutlarının, erkek öğrencilere göre yüksek ve anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmamıza benzer şekilde alan yazında; Akçam, Kanbay ve Işık (2019) tarafından yapılan çalışmada, hemşirelik öğrencilerinin iletişim becerileri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kadın öğrencilerin iletişim becerileri, erkek öğrencilere göre yüksek ve anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çetinkaya (2011) tarafından, Türkçe öğretmenliği öğrencilerinin iletişim becerileri görüşleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kız öğrencilerin, erkek öğrencilere göre iletişim becerilerine yönelik görüşlerinin yüksek ve anlamlı olduğu ifade edilmiştir.

Benzer şekilde başka bir çalışmada da Erigüç, Şener ve Eriş (2013) meslek yüksekokulu öğrencilerinin iletişim becerileri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılığın olduğunu ve kadın öğrenciler lehine olduğu sonucunu tespit etmiştir.

Levent (2020) tarafından yapılan çalışmada ise, üniversite öğrencilerinin iletişim becerileri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kadın öğrencilerin iletişim becerilerinin, erkek öğrencilerden yüksek ve anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tepeköylü, Soytürk ve Çamlıyer (2009) tarafından ise beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin iletişim becerisi algıları ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kız öğrencilerin iletişim becerilerinin, erkek öğrencilerden yüksek ve anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan çalışma sonucundan farklı olarak ise, Aydın (1997) tarafından yapılan çalışmada, bilişsel-davranışçı yaklaşımlı grupla psikolojik danışmanın üniversite öğrencilerinin iletişim çatışmalarını önlemedeki etkisi genel olarak karşılaştırılmıştır. Çalışma sonucunda cinsiyetin, bilişsel davranışçı yaklaşımlı grupla psikolojik danışmanın üniversite öğrencilerinin iletişim çatışmasına girme eğilimi üzerindeki etkisinin anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Dilekman, Başçı ve Bektaş (2008) tarafından yapılan çalışmada, öğretmen adaylarının iletişim becerileri incelenmiş ve araştırma sonucunda elde edilen bulgularda, öğretmen adaylarının iletişim becerileri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucu tespit edilmiştir. Görmüş, Aydın ve Ergin (2013) tarafından işletme öğrencileri ile yapılan çalışmada ise işletme öğrencilerinin iletişim becerileri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Gün (2018) tarafından ise müzik öğretmeni adaylarının iletişim becerileri incelenmiş ve yapılan analiz sonucunda müzik öğretmeni adaylarının iletişim becerileri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Hacıoğlu (2017) tarafından yapılan çalışmada ise üniversite öğrencilerinin iletişim becerileri incelenmiş ve üniversite öğrencilerinin iletişim becerileri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan araştırma sonucunda Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programları içeriğinde öğrencilere kazandırılan iletişim becerilerinin sınıf düzeyine göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde; iletişim becerileri ölçeği alt boyutları ile sınıf düzeyleri arasında da anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonuçlarına benzer şekilde; Eskiörük (2014) tarafından yapılan çalışmada, Turizm İşletmeciliği ve Yüksekokulu öğrencilerinin iletişim becerileri incelenmiş ve öğrencilerin iletişim becerileri ile sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir.

İliş (2018) tarafından eğitim fakültesindeki öğrencilerin sosyal medya bağımlılığı ile iletişim becerileri arasındaki ilişki incelenmiş ve araştırma sonucunda elde edilen bulgularda öğretmen adaylarının iletişim becerileri ile sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucu tespit edilmiştir. Küçükkaragöz, Canbulat ve Akay (2013) tarafından yapılan çalışmada ise öğretmen adaylarının atılganlık düzeyi ve iletişim becerileri incelenmiş ve öğretmen adaylarının iletişim becerileri ile sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucu tespit edilmiştir.

Çalışma sonucundan farklı olarak ise alan yazında; Başer, Kırlioğlu ve Kalaycıoğlu Kırlioğlu (2014) çalışmasında, sosyal hizmet bölümünde okuyan öğrencilerin iletişim becerilerini incelemiş ve sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin iletişim becerilerinin sınıf düzeylerine göre anlamlı bir farklılığın olduğu sonucuna ulaşmıştır. Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığına bakıldığında ise birinci sınıfların iletişim becerilerinin yüksek çıktığı sonucuna ulaşmıştır. Kaya, Çiftçi ve Gökdemir (2019) tarafından yapılan çalışmada sosyal bilgiler öğretmenliği öğrencilerinin iletişim becerileri incelenmiş ve sosyal bilgiler öğretmenliği öğrencilerinin iletişim becerileri ile sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığın olduğu sonucu tespit edilmiştir. Birinci sınıfta okuyan öğrencilerin iletişim becerileri, dördüncü sınıfta okuyan öğrencilerin iletişim becerilerine göre yüksek ve anlamlı olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Pehlivan (2005) tarafından yapılan çalışmada ise eğitim fakültesi öğrencilerinin iletişim becerileri algıları incelenmiş ve çıkan sonuçlarda, eğitim fakültesi öğrencilerinin iletişim becerilerinin sınıf düzeylerine göre anlamlı bir farklılığın olduğu sonucuna ulaşmıştır. Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığı incelendiğinde ise, yine birinci ve dördüncü sınıflar arasında anlamlı bir farklılığın olduğu sonucuna ulaşmış fakat bu çalışmada dördüncü sınıf öğrencilerinin iletişim becerilerinin birinci sınıflara göre yüksek ve anlamlı olduğu sonucu tespit edilmiştir.

Yapılan araştırma sonucunda Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programları içeriğinde öğrencilere kazandırılan iletişim becerilerinin mezun olunan lise türüne göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşmıştır. İletişim becerileri alt boyutları ile mezun olunan lise türü arasında ise sadece iletişim ilkeleri ve temel beceriler alt boyutu ile mezun olunan lise türü arasında anlamlı bir farklılığın olduğu sonucu tespit edilmiştir.

İletişim ilkeleri ve temel beceriler alt boyutundaki farklılığın hangi gruptan kaynaklandığının belirlenmesine yönelik olarak yapılan analiz sonucunda ise farklılığın, anadolu lisesi ile düz lise arasında anadolu lisesi lehine, anadolu öğretmen lisesi ile düz lise arasında anadolu öğretmen lisesi lehine, imam hatip lisesi ile düz lise arasında imam hatip lisesi lehine, teknik lise ile düz lise arasında teknik lise lehine ve fen lisesi ile düz lise arasında fen lisesi lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu sonucu tespit edilmiştir.

Alan yazında yapılan çalışmalar incelendiğinde; Bingöl ve Demir (2011) çalışmasında, Amasya Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinin iletişim becerilerini incelemiştir. Yapılan analiz sonucunda öğrencilerin iletişim becerilerinin mezun olunan lise türüne göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucu tespit edilmiştir.

Gökalp (2017) ise beden eğitimi ve spor yüksekokulunda okuyan öğrencilerin iletişim becerilerini farklı değişkenlere göre incelemiştir. Yapılan analiz sonucunda öğrencilerin iletişim becerileri ile mezun olunan lise türü arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ocak ve Erşen (2015) çalışmasında, öğretmen adaylarının iletişim becerileri algılarını incelemiştir. Yapılan analiz sonucunda öğretmen adaylarının iletişim becerileri algılarının mezun olunan lise türüne göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Yıldız ve Kurtuldu (2016) tarafından yapılan çalışmada ise müzik öğretmeni adaylarının iletişim becerileri incelenmiş ve müzik öğretmeni adaylarının iletişim becerileri ile mezun olunan lise türü arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucu tespit edilmiştir.

Yapılan analiz sonucundan farklı olarak ise; Arslan (2019) tarafından yapılan çalışmada, sağlık hizmetleri meslek yüksekokulunda okuyan öğrencilerin iletişim becerileri ile mezun olunan lise türü arasında anlamlı bir farklılığın olduğu sonucu tespit edilmiştir. Mezun olunan lise türüne göre farklılığın hangi gruptan kaynaklandığına bakıldığında ise genel lise ile imam hatip lisesi arasında anlamlı bir farklılığın olduğu ve imam hatip lisesi lehine olduğu ifade edilmiştir. Elkatmış ve Ünal (2014) tarafından yapılan çalışmada ise sınıf öğretmeni adaylarının iletişim becerilerinin mezun olunan lise türüne göre anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucu tespit edilmiştir. Mezun olunan lise türüne göre farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığına yönelik olarak yapılan analiz sonucunda ise, genel lise mezunları ile diğer türden lise mezunları arasında farklılık olduğu ve diğer lise mezunları lehine anlamlı ve yüksek olduğu sonucu tespit edilmiştir.

Bir başka çalışmada ise; Yılmaz ve Altunbaş (2012) tarafından yapılan çalışmada, öğretmen adaylarının iletişim becerilerinin mezun olunan lise türüne göre anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Mezun olunan lise türüne göre farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığına bakıldığında ise, genel lise mezunu öğrenciler ile anadolu ve anadolu öğretmen lisesi mezunu olan öğrencilerin iletişim becerileri puanları arasında bir farklılık olduğu ve anadolu ve anadolu öğretmen lisesi mezunu olan öğrencilerin puanlarının yüksek ve anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bu çalışmada, empatinin Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programında ders içeriğinde yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programında, alan eğitimi kategorisinde, psikolojik danışma ilke ve teknikleri dersi içeriğinde terapötik koşulların önemi, işlevi ve oluşturabilmesine yer verildiği görülmektedir. Empatinin, terapötik koşullardan (empati, saygı, saydamlık vb.) birisi olması nedeniyle, empatinin Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programı, psikolojik danışma ilke ve teknikleri ders içeriğinde yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Alver (2005) tarafından yapılan çalışmada, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans eğitiminin öğrencilerin empati düzeylerini artırdığı belirtilmektedir. Nitekim Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık öğrencileri, psikolojik danışma ilke ve teknikleri, kişilik kuramları, psikolojik danışma kuramları gibi uygulamaya hazırlayan derslerde, temel becerileri ve danışmayı kolaylaştıran; empati, koşulsuz kabul ve saygı gibi birincil danışma ilkelerini öğrenmektedir (Bakioğlu ve Türküm 2019).

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programında ise psikolojik danışma ilke ve teknikleri dersinde empatinin yer aldığı terapötik koşullara yer verildiği görülmektedir fakat programdaki kişilik kuramları, psikolojik danışma kuramları gibi alan derslerinin içeriği incelendiğinde, empatiye ya da terapötik koşullara yer verilmediği görülmektedir. Saygı, saydamlık ve somutluk gibi diğer terapötik koşulların danışmanlık sürecinde sağlanabilmesi noktasında empati önemlidir.

Psikolojik danışman terapötik koşulları sağladığında, psikolojik danışma ilke ve tekniklerini benimseyecek ve bu teknikleri danışmanlık sürecinde etkili ve verimli bir şekilde kullanabilecektir. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programında empatinin ders-ders içeriklerinde daha fazla yer alması gerekmektedir. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık öğrencileri ne kadar fazla empatik eğilime sahip olursa, psikolojik danışmanlık becerilerini kullanabilmeleri üzerinde olumlu yönde bir etkisinin olabileceği düşünülmektedir..

Empatik becerinin kullanılması, danışanın söylediklerinin aynısının tekrar edilmesi değil, danışanın yaşamış olduğu duygu ya da düşüncelerin fark edilip uygun bir dille danışana aktarılmasıdır.

Öğrencilerin empatiyi kullanabilmelerinde ise Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık programının olumlu bir etkisinin olması gerekmektedir. Fakat Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programı incelendiğinde, empatiye ders ya da ders içeriklerinde doğrudan yer verilmediği görülmektedir. İkiz (2006) tarafından yapılan çalışmada; temel danışma becerileri eğitiminin psikolojik danışmanların empatik becerileri ve empatik eğilimlerine etkisi incelenmiştir. Çalışma sonucunda elde edilen bulgularda; deney grubunun, empatik becerileri ve empatik eğilim düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir artışın olduğu, kontrol grubunda ise herhangi bir değişiklik olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Karataş (2012) tarafından yapılan çalışmada; eğitim fakültesinde okuyan öğrencilerin empatik becerileri ve benlik saygısı düzeyleri incelenmiş ve Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık öğrencilerinin, empatik becerileri ve benlik saygıları diğer programda okuyan öğrencilere göre anlamlı ve yüksek bulunmuştur. Çalışmada bu durum; Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık öğrencilerinin program içeriğinde, empatinin önemini kavramaları, uygulamaya yönelik eğitim görmeleri olabileceği belirtilmektedir. Bir psikolojik danışman adayının görmüş olduğu lisans eğitimi sonunda, empatiyi yerinde ve doğru olarak kullanabilmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir.

Koçak (2018) tarafından yapılan çalışmada, psikolojik danışmanların, psikolojik danışmanda olması gereken özellikler ikili karşılaştırmalar yoluyla incelenmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular neticesinde, psikolojik danışmanların, kendilerinde bulunması gereken en önemli özelliğin ise empati olduğunu belirtmişlerdir. Empatinin kazandırılması ve geliştirilebilmesi noktasında ise lisans program içeriği çok önemlidir. Programda alan eğitimine yönelik derslerin fazla olmasının yanı sıra, alan eğitimi derslerinin öğrenciler tarafından aktif olarak kullanılması gerekmektedir. Öğrenciler, yapay psikolojik danışma ortamlarıyla danışanlarına karşı empatik tepkiler verebilmeli ve böylelikle empatik eğilimleri artırılmalıdır. Program, ne kadar işlevsel olursa bu durum öğrencilere olumlu olarak yansır.

Saki (2018) tarafından yapılan çalışmada, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans eğitiminin Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık öğrencilerinin değer yargıları, empatik eğilimleri ve fonksiyonel olmayan tutumlar üzerinde olan etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen bulgularda, Rehberlik ve Psikolojik

Danışmanlık lisans eğitiminin, öğrencilerin empatik eğilimlerini geliştirmelerinde bir etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bu çalışmada iletişimin, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programı ders ve ders içeriklerinde yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programında toplamda on dört derste iletişime yer verildiği görülmektedir. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programında iletişimin; altı alan eğitimi dersinde, dört meslek bilgisi dersinde ve dört genel kültür dersinde yer aldığı görülmektedir. Bu derslerden ikisi zorunlu, on iki tanesi de seçmeli derslerdir. Daha önceki Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programlarında, iletişimin bir ya da birkaç derste yer aldığı görülürken, yeni programda ders ve ders içeriklerinde iletişimin yer aldığı ders sayısının arttırıldığı görülmektedir. İnsan ilişkileri ve iletişim dersi ile aile içi ilişkiler ve iletişim dersinde iletişimin bir bütün olarak (ders-ders içeriği) yer aldığı görülürken; kültürel antropoloji, sınıf yönetimi, bağımlılık ve bağımlılıkla mücadele, kültür ve dil, ana baba eğitimi, endüstride rehberlik ve psikolojik danışma, insan kaynakları yönetimi, iş ve meslek danışmanlığı, eğitim antropolojisi, eğitimde drama, kapsayıcı eğitim, bilişim teknolojileri derslerinin ders içeriğinde iletişime yer verildiği görülmektedir. Programda, temel iletişimin yanı sıra iletişimin farklı boyutlarının yer aldığı derslerin olduğu görülmektedir.

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programında, iletişimin birçok ders ve ders içeriğinde yer alması, öğrencilerin lisans eğitimi sonucunda iyi iletişim becerilerine sahip olması ve iletişimi farklı alanlarda kullanabilmeleri üzerinde kolaylaştırıcı bir etkisi olabilecektir. Fakat YÖK 2007 Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programında zorunlu ders olan insan ilişkileri ve iletişim dersinin, YÖK 2018 Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programında seçmeli ders olarak yer aldığı görülmektedir. Akarsu, Yılmaz ve Geçit (2020) “İnsan İlişkileri ve İletişim” dersinin programda zorunlu derslerden çıkarılmasının, öğrenciler, veliler, meslektaşlar ve diğer sosyal kurum ve kişiler ile doğru iletişim kurmak mecburiyetinde olan öğrencilerin, öğretmen olabilmesini olumsuz etkileyen bir faktör olarak düşünülebileceğini belirtmektedirler.

Akkoyun (1995) tarafından yapılan çalışmada, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık'ta program ve unvan sorununa yönelik olarak öğretim üyelerinin görüşleri alınmıştır. Yapılan çalışma sonucunda çalışmaya katılan öğretim üyelerinin çoğunluğu Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programlarının okul psikolojik danışmanı yetiştirecek şekilde düzenlenmesi gerektiği görüşünü belirtmişlerdir.

Fakat programın içeriğinde, iletişimin, eğitimin yanı sıra farklı alanlarda da ele alınması, bu alanlarda iletişimin kullanımına yönelik derslerin olması (örn. aile içi ilişkiler ve iletişim, endüstride rehberlik ve psikolojik danışma, insan kaynakları yönetimi, iş ve meslek danışmanlığı) programda okul psikolojik danışmanı olacak şekilde yetiştirilmesinin yanında farklı alanlarda rehberlik ve psikolojik danışmanlık faaliyetlerini yürütülebilecek öğrencilerin yetiştirilebileceğini göstermektedir.

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programında öğrencilerin iletişim becerilerini artırabileceği derslerin sayısı ne kadar fazla olursa bu durum, öğrencilerin hem meslek yaşamında hem de gündelik yaşamında iletişim becerilerini etkili olarak kullanabilmeleri üzerinde olumlu yönde bir etkisi olabilir. Öğrenci, iletişim becerilerini kullandıkça kendisini ifade edebilir ve kendisini açabilir. Aslan, Koç ve Büyüksevindik (2018) tarafından yapılan çalışmada, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık 1. sınıf öğrencilerinin programdan beklentilerine yönelik olarak bir çalışma yapılmıştır. Çalışma sonucunda, öğrencilerin programdan iletişim becerilerine sahip olmayı bekledikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Karahan, Sardoğan, Güven, Özkamalı ve Dicle (2006) tarafından yapılan çalışmada, insan ilişkileri ve iletişim dersinin öğretmen adaylarında çatışma çözme ve empatik becerilerine olan etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda, insan ilişkileri ve iletişim dersinin öğrencilerin çatışma çözme ve empatik becerilerine olumlu yönde bir etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Psikolojik danışman iletişim konusunda yetkin olduğunda, kendisine söyleneni anlayabilecek, danışmanın yaşamış olduğu duygu ya da düşüncelerinin farkına varabilecek, bunu danışanına uygun teknikler kullanarak aktarabilecektir. Programın işlevsel olmasında, programdaki dersler ve içeriği ile beraber, akademisyenlerin katkısı da ön plana çıkmaktadır. Çünkü, eğitim programında yer alan uygulama derslerinin verimli olarak yürütülmesi akademisyenlerin rehberliğinde olmaktadır.

Bu noktada, Korkut Owen, Tuzgöl Dost ve Bugay (2014) tarafından yapılan çalışmada, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık alanındaki akademisyenlere, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık öğrencilerinin mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerine yönelik düşünceleri araştırılmıştır. Akademisyenler, bir psikolojik danışman adayında iletişim ve kişiler arası ilişkilerde başarılı olma, empatik anlayışa göre davranma gibi eğilimlerinin olmasını beklemektedir ve akademisyenlerin, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık eğitimi

boyunca, iletişim becerileri ve empatik anlayışın geliştirilmeye uygun olduklarını belirttikleri sonucu çıkmıştır. İletişim becerilerinin etkili, olumlu ve verimli bir şekilde sürdürülmesi, danışmanlık sürecinin kalitesine ve devamlılığına etkisinin olabileceği düşünülmektedir.

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık programında, empati ders içeriğinde yer alırken; iletişim ise hem ders hem de ders içeriğinde yer almakla birlikte, empatinin ders sayısı olarak yetersiz kaldığı, iletişimin ise zorunlu ders sayısı olarak az sayıda olduğu görülmektedir. Programın öğrencilerde alana yönelik bilgi ve beceriler kazandırmada önemli olduğu göz önüne alındığında, empati ve iletişimin Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programında daha fazla yer alması gerekliliği üzerinde durulmaktadır.

5.2. ÖNERİLER

Yapılan çalışma sonucunda ortaya çıkan sonuçlar ışığında aşağıdaki önerilere yer verilmiştir.

1. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programında, öğrencilerin danışmanlık sürecinde empatiyi yerinde ve doğru olarak kullanabilmelerine yönelik olarak içeriğinde empatiye yer verilen derslerin sayısı artırılabilir.

2. Programda, iletişimin ağırlık olarak seçmeli derslerde yer aldığı görülmektedir. İletişime yönelik olarak programda zorunlu iletişim ders sayısı artırılabilir.

3. Empati ve iletişim becerileri, bireylerle bir arada olan meslek gruplarını yürütenler tarafından kullanılması gereken iki beceridir. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık öğrencileri ile beraber Psikoloji, Sosyal Hizmet vb. bölümlerinde okuyan öğrencilerin empatik eğilimleri ve iletişim becerilerine yönelik olarak çalışmalar yapılabilir.

4. Yapılacak olan çalışmalarda, empati ve iletişim becerilerinin rehberlik ve psikolojik danışmanlık faaliyetlerinde kullanımının nasıl olması gerektiğine yönelik olarak akademisyen, öğrenci ve alanda görev yapan psikolojik danışmanlarla çalışmalar yapılabilir.

5. Yapılan çalışma öğrencilerin cinsiyet, sınıf düzeyi ve mezun olunan lise türü bağımsız değişkenlerine göre incelenmiştir. Yapılacak olan çalışmalarda; yaş, kardeş sayısı, anne meslek durumu ve baba meslek durumu vb. gibi bağımsız değişkenler incelenerek çalışmalar yapılabilir.

6. Yapılan çalışma sadece Kırşehir ve Yozgat illerinde okuyan, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programı öğrencileri ile yapılmıştır. Örneklemin büyük olması açısından farklı illerde okuyan Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık öğrencileri ile çalışmalar yapılabilir.

7. Alan yazında Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık alanı ve iletişim ile ilgili olarak yapılan çalışmaların azlığı dikkat çekmektedir. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık alanı ve iletişime yönelik olarak yapılacak çalışmaların sayısı artırılabilir.

8. Empatinin ve etkili iletişim becerilerinin psikolojik danışmanlar tarafından psikolojik danışmanlık sürecinde kullanımının danışmanlık sürecini nasıl etkilediğine yönelik olarak alanda görev yapan psikolojik danışmanlarla çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Acar, M. C. ve Apak, H. (2017). Sosyal Hizmet Bölümü Öğrencilerinin Empatik Eğilimleri İle Özgeçmiş Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 28(1), 93-112.
- Acar, Ş. (2019). *Okul Öncesi Öğretmenlerin İletişim Becerileri ve Empatik Eğilimlerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Akar, A. (2014). *PDR ve Psikoloji Programı Öğrencilerinin Empatik Eğilimleri ve Narsistik Kişilik Özelliklerinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Toros Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Akarsu, A. H., Yılmaz, A. ve Geçit, Y. (2020). Sosyal Bilgiler Öğretmen Eğitimi Programlarının Yapısı: 2006-2018 Programlarının Karşılaştırılması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (56), 23-60.
- Akbulut, E. ve Sağlam, H. İ. (2010). Sınıf Öğretmenlerinin Empatik Eğilim Düzeyleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(2), 1068-1083.
- Akçam, A., Kanbay, Y. ve Işık, E. (2019). Hemşirelik Öğrencilerinin İletişim Becerilerinin Değerlendirilmesi. *Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 74-92. DOI: <https://doi.org/10.22466/acusbd.599137>
- Akdemir, A. S. (2013). Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Programlarının Tarihçesi ve Sorunları. *Electronic Turkish Studies*, 8(12), 15-28.
DOI: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.5706>
- Akgün, R. ve Çetin, H. (2018). Üniversite Öğrencilerinin İletişim Becerilerinin ve Empati Düzeylerinin Belirlenmesi. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(3), 103-117.
- Akkoyun, F. (1982). Empatik Anlayış Üzerine. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 15(2), 63-69.
- Akkoyun, F. (1995). PDR'de Ünvan ve Program Sorunu: Bir İnceleme ve Öneriler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(6), 1-21.
- Alver, B. (2005). Psikolojik Danışma ve Rehberlik Eğitimi Alan Öğrencilerin Empatik Beceri ve Karar Verme Stratejilerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (14), 19-34.
- Aptekin, Z. (2019). *Sosyal Bilgiler ve Türkçe Öğretmen Adaylarının İletişim Becerilerinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ahi Evran Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir.
- Arslan, A. (2019). Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin İletişim Becerileri ve Öz-Yeterlik Algılarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(1), 146-173.
- Arslan, Y. (2016). Kim Daha İyi Empati Kuruyor-Empati Üzerine Mikro Bir Sosyolojik Araştırma. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 6(2/1), 51-64.

- Arslantaş, H. (2016). *Okul Öncesi Öğretmenlerinin Empatik Eğilim Düzeyleri ve Duygusal Zeka Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Aslan, A., Koç, H. ve Büyüksevindik, B. (2018). Psikolojik Danışma ve Rehberlik Lisans Programı 1. Sınıf Öğrencilerinin Programa İlişkin Beklentileri. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(3), 143-160.
- Atan, A. (2016). *Aile İletişim Becerileri Psikoeğitim Programının Ebeveynlerin İletişim Becerilerine, Çift Uyumuna, Evlilik Doyumuna ve 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal Duygusal Uyumuna Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Aydın, D. (1997). *Bilişsel Davranışçı Yaklaşımlı Grupla Psikolojik Danışmanın Üniversite Öğrencilerinin İletişim Çatışmalarını Önlemedeki Etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aydın, M. Z. (1996). Eğitimde Program Geliştirme ve Arapça Dersi Öğretim Programı Üzerine. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (1), 123-142.
- Aydoğan, B. ve Kahraman, S. (2019). Mühendislik, Psikoloji ve Tiyatro Bölümlerinde Okumakta Olan Üniversite Öğrencilerinde İletişim ve Empati Becerilerinin Karşılaştırılması. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 287-298.
- Bakioğlu, F. ve Türküm, A. S. (2019). Psikolojik Danışman Adaylarının Psikolojik Danışma Öz Yeterliklerinin Çeşitli Betimsel Özellikleri Açısından İncelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 178-190. DOI: 10.17556/erziefd.460584
- Balcı, S. (1996). *Danışma Becerileri Eğitiminin Üniversite Öğrencilerinin İletişim Beceri Düzeyine Etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Başer, D., Kırılıoğlu, M. ve Kalaycı Kırılıoğlu, H. İ. (2014). Sosyal Hizmet Öğrencilerinin İletişim Becerilerinin İncelenmesi: Selçuk Üniversitesi Örneği. *Munzur Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(5), 105-120.
- Bayındır, B. (2017). İletişimin İki Aşamalı Akış Modelinin Yeniden Yorumlanması. *The Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 7(4), 599-610. DOI: <https://doi.org/10.7456/10704100/007>
- Beyaz, Ö., Yalız Solmaz, D. ve Miçoğulları, B. O. (2020). Öğretmen Adaylarının Empatik Eğilim ve Empatik Beceri Düzeylerinin İncelenmesi: Anadolu Üniversitesi Örneği. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 18(2), 178-190. DOI: <https://doi.org/10.33689/spormetre.621508>
- Biçer, B. ve Başer, E. H. (2019). Öğretmen Adaylarının Empatik Eğilimlerinin Sosyal Girişimcilik Özelliklerini Yordama Gücü ve Empatik Eğilim İle Sosyal Girişimcilik Özelliklerini Etkileyen Faktörler. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(5), 235-243. DOI: <https://doi.org/10.18506/anemon.520986>

- Bingöl, G. ve Demir, A. (2011). Amasya Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin İletişim Becerileri. *Göztepe Tıp Dergisi*, 26(4), 152-159.
- Boylu, M. A. (2020). *Üniversite Öğrencilerinin Özgeçmiş Düzeyleri İle Empatik Eğilim ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çağ Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2022). *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (32. Baskı). Ankara: Pegem.
- Brems, C. (1989). Dimensionality of Empathy and Its Correlates. *The Journal of Psychology*, 123(4), 329-337.
- Canbulat, T., Küçükkaragöz, H., Erdoğan, F. ve Yeşiloğlu, A. (2015). Sınıf Öğretmeni Adaylarında Empatik Eğilim Düzeyi ve Geleceğe Dönük Beklenti. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(2), 651-665. DOI: 10.14686/buefad.v4i2.5000145067
- Cevap Derici, S. (2017). *Sınıf Öğretmenlerinin Benlik Saygıları İle İletişim Becerileri Arasındaki İlişkinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Eskil Örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Cüceloğlu, D. (2022). *İletişim Donanımları*. (69. Baskı). İstanbul: Remzi.
- Çakır, H. ve Ünal, U. (2019). İletişim Becerilerini İnşa Eden Faktörlerle İlgili İletişim Fakültesi Öğrencileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz. *Erciyes İletişim Dergisi*, 6(2), 929-954. DOI: 10.17680/erciyesiletisim.559907
- Çalışkan, N., Aydın, M. ve Aslander, M. (2014). Empati ve Hayvanlarla İletişim. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(1), 29-42.
- Çetinkaya, Z. (2011). Türkçe Öğretmen Adaylarının İletişim Becerilerine İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(2), 567-576.
- Çiftçi Dere, H., Koçak, N. ve Duman, G. (2015). Sağlık ve Sosyal Alan Lisans Birinci Sınıf Öğrencilerinin İletişim ve Empatik Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 4(1), 50-64.
DOI: <https://doi.org/10.30703/cije.321362>
- Çolakoğlu, F. F. ve Solak N. (2014). Ortaöğretim Öğrencilerinin Cinsiyet ve Okul Türüne Göre Saldırganlık Düzeyleri İle Empatik Eğilim Düzeylerinin İncelenmesi (Çorum İli Örneği). *International Journal of Social Science*, 26, 57-66.
DOI: <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS2392>
- Çubukçu, Z. (2015). Eğitim Programı Tasarımı ve Geliştirilmesi. B. Duman (Ed.), *Öğretim İlke ve Yöntemleri* (4. Baskı) içinde (57-106). Ankara: Anı.
- Dağda, G. (2017). *Aday Psikolojik Danışmanların Empatik Eğilim ve Duygularını İfade Etme Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Doğu Akdeniz Üniversitesi/Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü, Gazimağusa, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti.

- Dağıstan Yalçinkaya, G. ve Çalışkan, N. (2018,Nisan). *Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bölümü Öğrencilerinin Empati Kurma Düzeylerinin Belirlenmesi* [Öz]. III. INES Uluslararası Eğitim ve Sosyal Bilimler Kongresinde Sunulan Bildiri, Alanya/Antalya.
- Demiray, U. (2012). İletişim Modelleri. H. İ. Gürcan (Ed.), *Medya ve İletişim* içinde (32-49). Eskişehir: Anadolu.
- Derici, F. (2019). *Öğretmenlik Mesleğinde Empatik Eğilimler ve Adalet Algısı: İstanbul İli Bağcılar İlçe Okulları Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi/Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara.
- Dewanti, S. R. and Novitasari, Z. (2020). Examining Guidance and Counseling Students İnterpersonal Communication Skill Based On Semester Level. *Psychology, Evaluation, and Technology in Educational Research*, 2(2), 129-136.
- Dilber, F. ve Akhan, O. (2019). Öğretmen Adaylarının İletişim Becerileri Düzeylerinin İncelenmesi. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 7(17), 473-493.
- Dilekman, M., Başçı, Z. ve Bektaş, F. (2008). Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin İletişim Becerileri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(2), 223-231.
- Dinçyürek, S. (2004). Üniversite Öğrencilerinin Empatik Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 0(10), 95-116.
- Doğan, C. (2013). *Ailede İletişim Sanatı*. İstanbul: Kalbi Kitaplar.
- Doğan, H. (1974). Program Geliştirmede Sistem Yaklaşımı. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 7(1), 361-385.
- Doğan, S. (1996). Türkiye’de Psikolojik Danışma ve Rehberlik Alanında Meslek Kimliğinin Gelişimi ve Bazı Sorunlar. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(7), 32-44.
- Doğuş, Y. (2011). Okul Yöneticileri ve Öğretmenlerin Bakışı İle Empatik İletişim. *Education Sciences*, 6, 696-707.
- Dökmen, Ü. (1988). Empatinin Yeni Bir Modele Dayanılarak Ölçülmesi ve Psikodrama İle Geliştirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 21(1), 155-190.
- Dökmen, Ü. (2005). *İletişim Çatışmaları ve Empati* (31. Baskı). İstanbul: Sistem.
- Duman, B. (Ed.) (2015). *Öğretim İlke ve Yöntemleri* (4.Baskı). Ankara: Anı.
- Durakoğlu, A. ve Gökçearslan, Ş. (2010). Lise Öğrencilerinin Empatik Eğilim Düzeyinin Çeşitli Değişkenlerle İlişkisi. *Education Sciences*, 5(3), 354-364.
- Ekinci, Ö. ve Aybek, B. (2010). Öğretmen Adaylarının Empatik ve Eleştirel Düşünme Eğilimlerinin İncelenmesi. *İlköğretim Online*, 9(2), 3-14.
- Elgünler, T. Ç. ve Fener, T. Ç. (2011). İletişimin Kalitesini Etkileyen Engeller ve Bu Engellerin Giderilmesi. *Turkish Online Journal Of Design Art and Communication*, 1(1), 35-39.

- Elkatmış, M. ve Ünal, E. (2014). Sınıf Öğretmeni Adaylarının İletişim Beceri Düzeylerine Yönelik Bir Çalışma. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 107-122.
- Eraslan, M. (2016). Gençlerde Duygusal Zekâ ve Empatik Eğilim Düzeylerinin Yaş, Cinsiyet ve Spor Yapma Değişkenlerine Göre İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(4), 1839-1852.
- Erdem, A. (2010). İletişim Sürecinde Geri Bildirimin Önemi ve İletişime Katkısı. *Erciyes İletişim Dergisi*, 1(3), 125-132.
- Erdem, H. H. (2014). Kitle İletişimi, Etik ve Eğitim. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(1), 63-77. DOI: 10.17152/gefd.10834
- Erdönmez, I. (2019). İletişimin Döngüsel Süreci Bağlamında Sözlü İletişim. *Uluslararası Sanat Kültür ve İletişim Dergisi*, 2(1), 81-98.
- Ergeneli, A. ve Eryiğit, M. (2001). Öğretim Elemanlarının İş Tatmini: Ankara'da Devlet ve Özel Üniversite Karşılaştırması. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19(2), 159-178.
- Erigüç, G., Şener, T. ve Eriş, H. (2013). İletişim Becerilerinin Değerlendirilmesi: Bir Meslek Yüksekokulu Öğrencileri Örneği. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 16(1), 45-65.
- Erişen, Y. (1998). Program Geliştirme Modelleri Üzerine Bir İnceleme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 13(13), 79-97.
- Erol, G. E. (2012). *İletişim ve Etik*. İstanbul: Hiperlink.
- Ersoy, G. ve Köşger, F. (2016). Empati: Tanımı ve Önemi. *Osmangazi Tıp Dergisi*, 28(2), 9-17.
- Eskiyörük, D. (2014). Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu Öğrencilerinin İletişim Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi. *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 50-83.
- Gamsızkan, Z. ve Cangür, Ş. (2019). Tıp Fakültesi 3. Sınıf Öğrencilerinin Empatik Eğilim ve İletişim Becerilerinin Değerlendirilmesi. *The Journal Of Turkish Family Physician*, 10(2), 89-97. DOI: 10.15511/tjtfp.19.00289.
- Ghasemi, H., Hadavi, F. and Tatari, M. (2018). Survey Relationship of Communication Skills by Organizational Attitude of Physical Education Faculties (Full Time and Part Time) in Payame Noor University. *Sport Management Studies*, 10(49), 233-250.
- Gökalp, H. A. (2017). *Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin İletişim Becerilerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi (Balıkesir İli Örneği)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Balıkesir Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Balıkesir.
- Gökmenoğlu, T. ve Eret, E. (2011). Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı Araştırma Görevlilerinin Bakış Açısıyla Türkiye'de Program Geliştirme. *İlköğretim Online*, 10(2), 667-681.
- Görmüş, A. Ş., Aydın, S. ve Ergin, G. (2013). İşletme Bölümü Öğrencilerinin İletişim Becerilerinin Cinsiyet Rollerine Bağlamında İncelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 105(1), 109-128. DOI: 10.5578/JSS.6357

- Görücü, A. ve Erdoğan, T. (2017). Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Empatik Eğilimleri İle İletişim Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Turkish Studies*, 12(3), 797-814.
- Gülbahçe, A. ve Özkurt, S. (2016). Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programını Tercih Edecek Olan Öğrencilerin Empatik Eğilim ve Empatik Becerilerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(1), 1-15.
- Gün, E. (2018). Müzik Öğretmeni Adaylarının İletişim Becerileri. *Turkish Studies*, 13(11), 615-622.
- Gürcan, H. İ. (Ed) (2012). *Medya ve İletişim*. Eskişehir: Anadolu.
- Gürşimşek, I., Vural, D. E. ve Demirsöz, E. S. (2008). Öğretmen Adaylarının Duygusal Zekâları İle İletişim Becerileri Arasındaki İlişki. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 0(16), 1-11.
- Hacıoğlu, M. (2017). Üniversite Öğrencilerinin Beden İmgesi Hoşnutluğu ve İletişim Becerilerinin İncelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 2(2), 1-16.
- Hojat, M., Gonnella, J. S., Nasca, T. J., Mangione, S., Vergare, M., and Magee, M. (2002). Physician Empathy: Definition, Components, Measurement, and Relationship To Gender and Specialty. *American Journal of Psychiatry*, 159(9), 1563-1569.
- Ilgar, M. Z. ve Ilgar, S. C. (2014). Empatinin Psikolojik Danışma Sürecinde Motivasyonel Bir Güç Olarak Kullanılması: Kurumsal Bir Bakış. *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4), 51-74.
- Işık, M. (2017). *İletişim Bilimine Giriş*. Konya: Eğitim.
- Işık, M. (2019). *İletişim ve Etik* (5. Baskı). Konya: Eğitim.
- İkiz, E. ve Karaca, R. (2011). Danışma Becerileri Eğitiminin Psikolojik Danışmanların Empatik Becerisine Etkisi. *Education Sciences*, 6(2), 1585-1595.
- İkiz, F. E. (2006). *Danışma Becerileri Eğitiminin Danışmanların Empatik Eğilim, Empatik Beceri ve Tükenmişlik Düzeyleri Üzerindeki Etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- İliş, A. (2018). *Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Sosyal Medya Bağımlılığı İle İletişim Becerileri Arasındaki İlişkinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- İplikçi, H. G. (2015). İletişimde Temel Modeller ve Kitle İletişim Modelleri. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 7(2), 15-25.
- Jolliffe, D. and Farrington, D. P. (2011). Is Low Empathy Related To Bullying After Controlling For Individual and Social Background Variables. *Journal of Adolescence*, 34(1), 59-71.
- Kağnıcı, D. (2013). Çok Kültürlü Psikolojik Danışma Eğitiminin Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Programlarına Yerleştirilmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(40), 222-231.

- Karabağ, Ş. G. (2003). *Öğretilebilir ve Bilişsel Bir Beceri Olarak Tarihi Empati*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Karaca, M. (2016). Sosyolojik Perspektiften İletişim. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(57), 626-648. DOI: 10.17755/esosder.80953
- Karacaoğlu, Ö. C. (2012). İhtiyaç Analizi ve Dacum Tekniği: Yayın Editörlerinin Eğitim İhtiyaçlarını Belirleme Örneği. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(1), 205-216.
- Karahan, F. (1998). Empatik Beceri ve İnsan Doğası Anlayışı. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(1), 201-211.
- Karahan, T. F., Sardoğan, M. E., Güven, M. Ç., Özkamalı, E. ve Dicle, A. N. (2006). İnsan İlişkileri ve İletişim Dersi'nin Öğretmen Adaylarının Çatışma Çözme ve Empatik Beceri Düzeylerine Etkisi. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, 0(23), 127-136.
- Karaman Özlü, Z., ESKİCI, V., GÜMÜŞ, K., YAYLA, A., ÖZLÜ, İ., AKSOY, D. ve YEŞİLAY, Y. (2016). Acil Birimlerde Çalışan Hemşirelerin İletişim Becerileri ve Empati Düzeylerinin Değerlendirilmesi. *Uluslararası Hakemli Hemşirelik Araştırmaları Dergisi*, 8, 52-71. DOI: 10.17371/UHD.2016823278
- Karasar, N. (2020). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler* (36.Baskı). Ankara: Nobel.
- Karataş, Z. (2012). Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Empatik Becerileri ve Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(23), 97-114.
- Kasapoğlu, A. (2006). Empati ve Sempati Olgusuna Vurgu Yapan Bazı Ayetler. *Bilimname*, 2006(1), 33-61.
- Kaya, A. ve Siyez, D. M. (2010). KA-Sİ Çocuk ve Ergenler İçin Empatik Eğilim Ölçeği: Geliştirilmesi Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Eğitim ve Bilim*, 35(156), 110-125.
- Kaya, M. T., Çiftçi, B. ve Gökdemir, A. (2019). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının İletişim Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Uluslararası Temel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 31-37.
- Keser, G. (2017). *Üniversite Öğrencilerinin Empatik Eğilim, Duygusal Zekâ ve Akılcı Olmayan İnanç Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Khan, A., Khan, S., Zia-Ul-Islam, S. and Khan, M. (2017). Communication Skills Of A Teacher and Its Role In The Development Of The Students' Academic Success. *Journal of Education and Practice*, 8(1), 18-21.
- Koçak, D. (2018). Psikolojik Danışmada Bulunması Gereken Özelliklerin İkili Karşılaştırma Yöntemi İle Ölçeklenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 6(8), 1-16.
- Korkut, F. (2005). Yetişkinlere Yönelik İletişim Becerileri Eğitimi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(28), 143-149.

- Korkut, F. ve Mızıkacı, F. (2008). Avrupa Birliği, Bologna Süreci ve Türkiye’de Psikolojik Danışman Eğitimi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 14(1), 99-122.
- Korkut Owen, F. ve Bugay, A. (2014). İletişim Becerileri Ölçeği’nin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2), 51-64.
- Korkut Owen, F., Tuzgöl Dost, M. ve Bugay, A. (2014). Psikolojik Danışman Eğitimcilerinin Psikolojik Danışman Adaylarının Mesleğe İlişkin Kişisel Eğilimleri Hakkındaki Görüşleri. *International Journal of Human Sciences*, 11(1), 1037-1055. DOI: 10.14687/ijhs.v11i1.2883
- Kula, S. S. ve Akbulut, Ö. F. (2020). Öğretmen Adaylarının Çocuğa Yönelik Şiddete İlişkin Duyarlılıkları İle Empatik Eğilimleri Arasındaki İlişki. *Trakya Eğitim Dergisi*, 10(3), 917-932. DOI: 10.24315/tred.658597
- Kurt Günönü, S. (2019). *Sınıf Öğretmeni Adaylarının İletişim Becerileri İle Empatik Eğilim Düzeyleri Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Küçükahmet, L. (2007). 2006-2007 Öğretim Yılında Uygulamaya Başlanan Öğretmen Yetiştirme Lisans Programlarının Değerlendirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(2), 203-219.
- Küçükkaragöz, H., Canbulat, T. ve Akay, Y. (2013). Öğretmen Adaylarında Atılganlık Düzeyi ve İletişim Becerileri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(22), 123-133.
- Levent, A. (2020). *Üniversite Öğrencilerinde Akıllı Telefon Bağımlılığı ve İletişim Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi/Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Maden, S. ve Durukan, E. (2011). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Empatik Eğilim Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40(3), 19-25.
- Mete, S. ve Gerçek, E. (2005). PDÖ Yöntemiyle Eğitim Gören Hemşirelik Öğrencilerinin Empatik Eğilim ve Becerilerinin İncelenmesi. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 9(2), 11-17.
- Mutlu, O., Şentürk, E. ve Zorba, E. (2014). Üniversite Öğrencisi Tenisçilerde Empatik Eğilim ve İletişim Becerisi. *International Journal of Sport Culture and Science*, 2(1), 129-137. DOI: 10.14486/IJSCS85
- Mutlu, T. O., Şentürk, H. E., Çetinkaya, A. ve Albayrak, A.Y. (2020). Okul Sporları Müsabakalarına Katılan Lise Öğrencilerinin Empatik Eğilimlerinin İncelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 22(4), 204-212.
- Nadler, M. K. and Nadler, L. B. (2001). The Roles Of Sex, Empathy, and Credibility In Out-Of-Class Communication Between Faculty And Students. *Women's Studies In Communication*, 24(2), 241-261.
- Ocak, G. ve Erşen, Z. (2015). Öğretmen Adaylarının İletişim Becerileri Algılarının İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(33), 1-19.

- Orhan Eret, E. (2017). Türkiye’de Öğretmen Adayları Aldıkları Öğretmen Eğitimi Hakkında Ne Düşünüyor? Nitel Bir Araştırma. *Eğitim ve Bilim*, 42(189), 197-216.
DOI: 10.15390/EB.2017.4661
- Oskay, Ü. (2001). *İletişimin A B C’si*. İstanbul: Der.
- Özdemir, S. M. (2009). Eğitimde Program Değerlendirme ve Türkiye’de Eğitim Programlarını Değerlendirme Çalışmalarının İncelenmesi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2), 126-149.
- Özgökman, Ş. (2019). *Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının İletişim Becerileri İle Empatik Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Afyonkarahisar İli Örnekleme)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Pala, A. (2008). Öğretmen Adaylarının Empati Kurma Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(23), 13-23.
- Pehlivan, K. B. (2005). Öğretmen Adaylarının İletişim Becerisi Algıları Üzerine Bir Çalışma. *İlköğretim Online*, 4(2), 17-23.
- Rogers, C. R. ve Akkoyun, F. (1983). Empatik Olmak, Değeri Anlaşılmamış Bir Varoluş Şeklidir. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 16(1), 103-124.
DOI: 10.1501/Egifak_0000000929
- Saki, V. (2018). *PDR Lisans Eğitiminin Psikolojik Danışman Adaylarının Değer Yargıları, Empatik Eğilimleri ve Fonksiyonel Düşünceleri Üzerindeki Etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Savran, C. (1995). Psikolojik Danışmanlık Bölümü Öğrencilerinin Kişilik Özellikleri. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(7), 251-268.
- Sever, S. (1998). Dil ve İletişim (Etkili Yazılı ve Sözlü Anlatım). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 31(1), 51-66.
DOI: 10.1501/Egifak_0000000244
- Şahan, S. (2019). *Rehber Öğretmenlerin Özel Eğitime İlişkin Öz Yeterlik Algıları İle Kaynaştırma Eğitimine Yönelik Tutumlarının Karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenilirlik ve Geçerlilik*. Ankara: Seçkin.
- Tekinalp, Ş. ve Uzun, R. (2019). *İletişim Araştırmaları ve Kuramları*. İstanbul: Beta.
- Tepeköylü, Ö., Soytürk, M. ve Çamlıyer, H. (2009). Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu (BESYO) Öğrencilerinin İletişim Becerisi Algılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 7(3), 115-124.
DOI: 10.1501/Sporm_0000000160

- Tombul, S. (2019). *Klinik Psikoloji Eğitimi Alan Yüksek Lisans Öğrencilerinin İletişim Becerileri ve Empati Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Topaloğlu, B. (2019). *Üniversite Öğrencilerinin İletişim Becerilerini Etkileyen Faktörlerin Sıralı Logit ve Probit Modelleriyle Analizi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Topçu, Y. (2019). *Farklı Statüdeki Lise Öğrencilerinin Spor Yapma Alışkanlıkları, Empatik Eğilim ve İletişim Becerilerinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Trabzon Üniversitesi/Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Trabzon.
- Tuna Oran, N. ve Kurul, Ş. (2019). Ebelik Öğrencilerinin Empatik Eğilim ve Empatik Beceri Düzeyleri. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 6(1), 42-50. DOI: 10.17681/hsp.407313
- Tuna, Y. (2012). İletişim Kavramı ve İletişim Süreci. İzlem Vural (Ed.), *İletişim içinde* (1-24). Ankara: Pegem.
- Tutuk, A., Al, D. ve Doğan, S. (2002). Hemşirelik Öğrencilerinin İletişim Becerisi ve Empati Düzeylerinin Belirlenmesi. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 6(2), 36-41.
- Türköz, S., Köroğlu, B. ve Kırıl Şahin, F. S. (2017). Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü Öğrencilerinin Algılanan Sosyal Destek Düzeylerinin ve İletişim Becerilerinin İncelenmesi. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 3(2), 142-158.
- Uğurlu, C. T. (2013). Öğretmenlerin İletişim Becerisi ve Empatik Eğilim Davranışlarının Çocuk Sevme Düzeyleri Üzerine Etkisi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 3(2), 51-61.
- Ural, S. N. (2010). *İlköğretim Öğrencilerinin Demokratik Tutum ve Empatik Eğilim Düzeylerine Sosyal Bilgiler Dersinin Etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Ültanır, E. (2005). Türkiye de Psikolojik Danışma ve Rehberlik (PDR) Mesleği ve Psikolojik Danışman Eğitimi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 102-111.
- Ünal, S., Coştu, B. ve Karataş, F. Ö. (2004). Türkiye’de Fen Bilimleri Eğitimi Alanındaki Program Geliştirme Çalışmalarına Genel Bir Bakış. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(2), 183-202.
- Voltan Acar, N. (2020). *Yeniden Terapötik İletişim* (17. Baskı). Ankara: Nobel.
- Vural, İ. (Ed.) (2012). *İletişim*. Ankara: Pegem.
- Yetişen, A. (2018). *Üniversite Öğrencilerinde Empatik Eğilim Düzeyi İle Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yıkılmış, S. (2020). Empati Dili. *Türk Dili*, 69(826), 92-101.

- Yıldırım, A. ve Şimşek, T. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yıldırım, İ. (1992). Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programı Öğrencileri İle Psikoloji Programı Öğrencilerinin Empatik Eğilim ve Empatik Beceri Düzeyleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(7), 193-208.
- Yıldırım, İ. (1993). Rehber Öğretmenlerin Empatik Eğilim ve Empati Beceri Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 17(89), 54-63.
- Yıldız Çetinkaya, E. ve Toprak, E. (2016). Psikolojik Danışman Adaylarının Empatik Eğilim, Utangaçlık, Olumsuz Değerlendirilme Korkusu ve Sosyal Beceri Düzeylerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, 6(2), 513-530.
- Yıldız, Y. ve Kurtuldu, K. (2016). Müzik Öğretmeni Adaylarının İletişim Becerilerinin İncelenmesi: Karadeniz Teknik Üniversitesi Örneği. *Route Educational and Social Science Journal*, 3(3), 208-217. DOI: 10.17121/ressjournal.530
- Yılmaz, B. (2003). Toplumsal İletişim ve Kütüphane. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 20(2), 11-29.
- Yılmaz, N. (2011). *Okul Öncesi Öğretmenlerinin İletişim Becerileri, Problem Çözme Becerileri ve Empatik Eğilim Düzeyleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Yılmaz, N. ve Altunbaş, S. (2012). Öğretmen Adaylarının İletişim Becerileri İle Sınıf Yönetimi Becerilerinin İncelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 183-196.
- Yüksek Öğretim Kurulu [YÖK] (1998). *Eğitim Fakültesi Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları*. Ankara.
<https://www.yok.gov.tr/Documents/Yayinlar/Yayinlarimiz/egitim-fakultesi-ogretmen-yetistirme-lisans-programlari-mart-1998.pdf> adresinden erişilmiştir. Erişim Tarihi (04.01.2022)
- Yüksek Öğretim Kurulu [YÖK] (2007a). *Eğitim Fakültesi Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları*. Ankara.
<https://www.yok.gov.tr/Documents/Yayinlar/Yayinlarimiz/egitim-fakultesi-ogretmen-yetistirme-lisans-programlari.pdf> adresinden erişilmiştir. Erişim Tarihi (07.01.2022)
- Yüksek Öğretim Kurulu [YÖK] (2007b). *Öğretmen Yetiştirme ve Eğitim Fakülteleri (1982-2007)*. Ankara.
<https://www.yok.gov.tr/Documents/Yayinlar/Yayinlarimiz/ogretmen-yetistirme-ve-egitim-fakulteleri.pdf> adresinden erişilmiştir. Erişim Tarihi (07.01.2022)
- Yüksek Öğretim Kurulu [YÖK] (2018a). *Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Programı*. Ankara.
https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Yeni-Ogretmen-Yetistirme-Lisans-Programlari/Rehberlik_ve_Psikolojik_Danismanlik_Lisans_Programi.pdf adresinden erişilmiştir. Erişim Tarihi (15.01.2022)

Yüksek Öğretim Kurulu [YÖK] (2018b). *Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları*. Ankara.

https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Yeni-Ogretmen-Yetistirme-Lisans-Programlari/AA_Sunus_%20Onsoz_Uygulama_Yonergesi.pdf adresinden erişilmiştir. Erişim Tarihi (15.01.2022)

Yüksel, A. (2004). Empati Eğitim Programının İlköğretim Öğrencilerinin Empatik Becerilerine Etkisi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 341-354.

Zıllıoğlu, M. (2014). *İletişim Nedir?* (5. Baskı). İstanbul: Cem.

EKLER

EK 1. Resmi Yazışma ve İzin Belgeleri

EK 2. Kişisel Bilgi Formu

EK 3. Empatik Eğilim ölçeği

EK 4. İletişim Becerileri Ölçeği

EK 1. Resmi Yazışma ve İzin Belgeleri

T.C.
KIRŞEHİR AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Fakültesi Dekanlığı

Sayı : E-15559425-730.08.03-00000325299
Konu : Bayram Alper ALTINOK'un Anket İzni

17.6.2021

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 06.05.2021 tarihli ve E-94800964-730.08.03-00000321795 sayılı yazı.

Enstitümüz Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı/Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı Prof. Dr. Hacı Ömer BEYDOĞAN'ın danışmanı olduğu 1911650011 numaralı öğrencisi Bayram Alper ALTINOK'un "Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Öğrencilerinin Empatik Eğilimleri İle İletişim Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu yüksek lisans tezine kaynak teşkil etmesi için, Fakültemiz Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık bölümünde öğrenim gören lisans öğrencilerine anket uygulama talebi bölüm başkanlığının olumlu görüşü doğrultusunda, Dekanlığımızca uygun görülmüştür.

Gereğini bilgilerinize rica ederim.

Prof. Dr. Refik BALAY
Dekan

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu: 94DC6E7C-010B-43A8-A395-33185E9D6455 Belge Doğrulama Adresi: <https://www.tuclive.gov.tr/kecp/ctrl/kecp/kecp.html>
Adres: Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekanlığı Elektronik İmza ile imzalanmıştır. Bilgi İçin: Semra
Faks No: 03862805145 TÜRKMENOĞLU
e-Posta: iletisim@ahievran.edu.tr İnternet Adresi: www.ahievran.edu.tr Uruva: Bilgisayar İşletmeni
Kep Adresi: ahievranuniversitesi@hs01.kep.tr 03862805106

T.C.
YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Genel Sekreterlik

Sayı : E-99219772-044-22272
Konu : Anket İmri (Bayram Alper ALTINOK)

KIRŞEHİR AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi : a) 8.06.2021 tarihli ve E-67873788-730.08.03-00000327552 sayılı yazımız.
b) Üniversitemiz Eğitim Fakültesi Dekanlığının 25.06.2021 tarihli ve E-14415064-199-22192 sayılı yazısı.

İlgi yazı ile bildirilen, Üniversitemiz, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı/Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Bayram Alper ALTINOK'un, Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu tarafından etik açıdan uygun görülen "Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Öğrencilerinin Empatik Eğitimi ile İletişim Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu yüksek lisans tezi kapsamında Üniversitemiz Eğitim Fakültesinde öğrenim gören öğrencilere, anket uygulama yapılması hususu uygun bulunmuştur.
Bilgilerimi ve gereğini arz ederim.

Prof. Dr. Ahmet KARADAĞ
Rektör

Ek: İlgi (b) Yazı Örneği (1 sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : 8Y6B-VIS0-8V35

Belge Doğrulama Adresi : <https://ebys.org.tr/bozok.edu.tr>

Evrakın elektronik imzalı suretine <https://www.turkiye.gov.tr/kamu-eyva-admin/ada> adresinden 8c549d31-0080-42e5-adac-a87a32386c50 kodu ile erişebilirsiniz.

Adres: Yozgat Bozok Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Bilimler Dairesi Elektronik İmza İşleri Birim Başkanı ASLAN

Birimler Binası, Atatürk Yolu 7. Km 66900 Yozgat

Telefon No : 3542421065

Fax No : 3542421073

Bilgiye İletişim

e-Posta : genel.sekreterlik@bozok.edu.tr

İnternet Adresi : <http://www.bozok.edu.tr/>

Detaylı No:

Kep Adresi : bozokuniversitesi@tr01.kep.tr

KIRŞEHİR AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
ETİK KURUL DEĞERLENDİRME VE
KARAR FORMU

Değerlendirme Talebinde Bulunan Kişi/Kurum	Bayram Alper ALTINOK		
Değerlendirme Başvuru Tarihi	10.03.2021		
Değerlendirilmesi Talep Edilen Eserin/Arayışmanın Adı	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Öğrencilerinin Engelli Eğilimleri ile İletişim Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi		
Değerlendirilmesi Talep Edilen Arayışma Ölçek/Anket/Görüşme Formu			
Değerlendirmeyi Yapan Etik Kurul	KIRŞEHİR AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİK KURULU		
Değerlendirme Toplantı Bilgileri	Yeri	Tarihi	Saat
	İİBF Dekanlık Makam Odası	15.04.2021	11:00
Karar No	Karar Tarihi	15.04.2021	
	Karar No	2021/13	
Karar Sonucu	(X) Kabul	(X) Oybirliği	
		() Oy Çoğunluğu	
	() Ret	() Oybirliği	
		() Oy Çoğunluğu	

Etik Kurulumuz, yukarıda başvuru bilgileri yer alan eser/araştırma için toplanarak bilimsel araştırmalar ve yayın etiği açısından değerlendirme yapmış ve aşağıda gerekçesi açıklanan karar(lar)ı almıştır:

Karar ve Gerekçesi

Bayram Alper ALTINOK'a ait "Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Öğrencilerinin Engelli Eğilimleri ile İletişim Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu proje araştırmasının bilimsel araştırmalar etiği açısından yapılan değerlendirmesinde kabulüne, ancak YÖK Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi 4. Maddesinin 2/g fıkrasına göre araştırma vesiclesinin yayımlanabilmesi için araştırma yapılan kurumun resmi izin alınması sorumluluğunun araştırmacıya ait olduğuna,

Oy birliğiyle karar verilmiştir.

Etik Kurul Başkanı
Prof. Dr. Nur ÇETİN

EK 2. Kişisel Bilgi Formu

Sevgili Psikolojik Danışman Adayı,

Hazırlamış olduğumuz ölçek, üniversite bünyesinde yürütülen bir bilimsel çalışmaya veri toplamak için hazırlanmıştır. Ölçekte yer alan maddelerde sizleri değerlendirmeye yönelik maddeler bulunmamaktadır. İsim ve soy isim yazılmasına gerek yoktur. Lütfen soruları boş bırakmayınız. Katılımınız için teşekkür ederiz.

1. Cinsiyet	2. Sınıf Düzeyi	3. Mezun Olunan Lise Türü
☐ Erkek ☐ Kadın	☐ 1. Sınıf ☐ 2. Sınıf ☐ 3. Sınıf ☐ 4. Sınıf	☐ Anadolu Lisesi ☐ Anadolu Öğretmen Lisesi ☐ İmam Hatip Lisesi ☐ Teknik Lise ☐ Fen Lisesi ☐ Düz Lise ☐ Sosyal Bilimler Lisesi

EK 3. Empatik Eğilim Ölçeği

Aşağıda 20 cümle bulunmaktadır. Bir cümledeki ifadeyi kendinize Tamamen Uygun bulacağınızı düşünürseniz 5'e, Oldukça Uygun bulacağınızı düşünürseniz 4'e, Oldukça Aykırı bulacağınızı düşünürseniz 2'ye, Tamamen Aykırı bulacağınızı düşünürseniz 1'e, eğer bir cümleye ilişkin olarak Kararsızlık belirtecekseniz 3'e çarpı koyunuz.

1. Çok sayıda dostum var(1) (2) (3) (4) (5)
2. Film seyrederken bazen gözlerim yaşarır.....(1) (2) (3) (4) (5)
3. Sıklıkla kendimi yalnız hissederim.....(1) (2) (3) (4) (5)
4. Bana dertlerini anlatanlar yanımdan ferahlanmış ayrılırlar.....(1) (2) (3) (4) (5)
5. Başkalarının problemleri beni kendi problemlerim kadar ilgilendirir....(1) (2) (3) (4) (5)
6. Duygularımı başkalarına iletmede güçlük çekerim.....(1) (2) (3) (4) (5)
7. İnsanların film seyrederken ağlamaları tuhafıma gider.....(1) (2) (3) (4) (5)
8. Birisiyle tartışırken bazen, dikkatim onun söylediklerinden çok vereceğim cevap üzerine yoğunlaşır..... (1) (2) (3) (4) (5)
9. Çevrede çok sevilen bir insanım.....(1) (2) (3) (4) (5)
10. Televizyondaki filmler mutlu sona ulaşınca rahatlarım.....(1) (2) (3) (4) (5)
11. Düşüncelerimi başkalarına iletmede güçlük çektiğim olur.....(1) (2) (3) (4) (5)
12. İnsanların çoğu bencildir.....(1) (2) (3) (4) (5)
13. Sinirli bir insanım.....(1) (2) (3) (4) (5)
14. Genellikle insanlara güvenirim.....(1) (2) (3) (4) (5)
15. İnsanlar beni tam olarak anlayamıyorlar.....(1) (2) (3) (4) (5)
16. Girişken bir insanım.....(1) (2) (3) (4) (5)
17. Bir yakınıma derdimi anlatmak beni rahatlatır.....(1) (2) (3) (4) (5)
18. Genellikle hayatımdan memnunum.....(1) (2) (3) (4) (5)
19. Yakınlarım bana sık sık derdini anlatırlar.....(1) (2) (3) (4) (5)
20. Genellikle keyfim yerindedir.....(1) (2) (3) (4) (5)

EK 4. İletişim Becerileri Ölçeği

YÖNERGE: Bu ölçek iletişimle ilgili bazı özelliklerinizi ölçmeye yöneliktir. Aşağıda sunulan ifadeleri, o ifadelerle ilgili genelde kendinizi nasıl bulduğunuzu düşünerek okuyunuz. İlişkilerimizdeki özelliklerimiz elbette kiminle, hangi koşullarda, ne zaman ilişkide bulunduğumuza bağlı olarak farklılıklar göstermektedir. O nedenle ifadeleri **genelde** gösterdiğiniz tepkilere göre değerlendiriniz.

Değerlendirmenizi 1-hiçbir zaman 2-nadiren, 3-bazen, 4-sıklıkla, 5-her zaman olmak üzere yaptıktan sonra ifadenin karşısındaki uygun yere (X) işareti koyarak belirtiniz. Hiç bir ifadeyi boş bırakmamanız sonuçları daha sağlıklı değerlendirmemize yarayacaktır. Teşekkür ederiz.

İfadeler	1	2	3	4	5
1. İnsanları oldukları gibi kabul ederim.	1	2	3	4	5
2. Düşüncelerimi istediğim zaman anlaşılır biçimde ifade edebilirim.	1	2	3	4	5
3. Başkalarını önyargısız dinlerim.	1	2	3	4	5
4. Yaşadığım olaylardaki duygularımı sözlerimle ve beden dilimle başkalarına iletebilirim.	1	2	3	4	5
5. Karşımdakini dinlerken anlamadığım bir ayrıntı olduğunda konunun açığa kavuşması için sorular sorarım.	1	2	3	4	5
6. Birisi ile iletişim içindeyken sakin bir ses tonuyla konuşurum.	1	2	3	4	5
7. İnsanlara yakın ilgi duyarım.	1	2	3	4	5
8. Diğer insanlarla kolaylıkla sohbet başlatabilirim.	1	2	3	4	5
9. İlişkide bulunduğum kişilerin anlatmak istediklerini dinlemek için onlara zaman ayırırım.	1	2	3	4	5
10. Konuşurken söylediklerimle beden dilimin uyuşmasına dikkat ederim.	1	2	3	4	5
11. Birini dinlerken ne karşılık vereceğimden çok onun ne demek istediğini anlamaya çalışırım.	1	2	3	4	5
12. Konuşmaları dinlerken, içerikle yüz ifadesinin ya da beden duruşunun uyumuna dikkat ederim.	1	2	3	4	5
13. Benimle herhangi bir konuda konuşmayı istemeyen birisini konuşmaya zorlamam.	1	2	3	4	5
14. Başkalarına içtenlikle iltifat ederim.	1	2	3	4	5
15. Başkaları konuşurken yanıt vermeden önce onların sözlerini bitirmelerini beklerim.	1	2	3	4	5

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad: Bayram Alper ALTINOK

Eğitim Durumu

2009- Fatma Temel Turhan İlköğretim Okulu

İlköğretim

2013- Yozgat Lisesi

Lise

2017- Doğu Akdeniz Üniversitesi (KKTC)

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık-Lisans Eğitimi

2022- Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

Eğitim Programları ve Öğretimi- Yüksek Lisans Eğitimi